

T.C.
BAŞBAKANLIK
GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI

**MERKEZİ PLANLAMADAN
KATILIMCI PLANLAMAYA**

GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGE KALKINMA PLANI

**VİZYON, AMAÇ, HEDEFLER VE POLİTİKALAR
DÖKÜMANI HAZIRLIK ÇALIŞMALARI**

ÇALIŞMA RAPORU 11

**20 EYLÜL 2000
DİYARBAKIR**

T.C.
BAŞBAKANLIK
GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI

**MERKEZİ PLANLAMADAN
KATILIMCI PLANLAMAYA**

**GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGE
KALKINMA PLANI**

**VİZYON, AMAÇ, HEDEFLER VE POLİTİKALAR
DÖKÜMANI HAZIRLIK ÇALIŞMALARI**

ÇALIŞMA RAPORU 11

**20 EYLÜL 2000
DİYARBAKIR**

ÖNSÖZ

GAP İdaresi Başkanlığı, "GAP Master Planı"nın yerini alacak, Güneydoğu Anadolu Bölge Kalkınma Planı çalışmasını, katılımcı bir süreç içinde başlatmış bulunmaktadır.

Teknisyen olarak hazırlık çalışmasında görev aldığım ve 1989 yılında tamamlanan Master Planı'nın uygulanmaya başlaması üzerinden geçen on yıl, Planın sadece güncelleştirilmesi ihtiyacını değil, kapsam ve yaklaşım başka değişikliklerini de gündeme getirmiştir. Son on yılda dünyanın kalkınmaya bakış açısı ve planlama pratiğinde önemli değişiklikler olmuş ve kalkınmayla ilgili bazı temel kavramlar daha belirleyici konuma gelmiştir.

1992 yılında Rio'da yapılan dünya zirvesinde, çevre ve doğal kaynakların korunması konuları ile sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı ve kalkınma literatüründe ön plana çıkmıştır. Kalkınma kavramı artık salt, kaynakların geliştirilmesi ya da fiziksel yapıların inşasını içermemektedir. Artık sadece sulama ya da tarımsal üretimi arttırmak gündeme gelmemektedir. Kalkınmanın odağına insan yerleştirilmiş ve doğal kaynakların korunması birinci derecede önem kazanmış bulunmaktadır.

Gündem-21 dokümanını üreten ve Türkiye'nin de içinde bulunduğu, hemen tüm ülkelerin, devlet ve hükümet başkanları tarafından imzalanan Rio Zirvesi'ni takiben, başka konularda da önemli gelişmeler ortaya çıkmıştır. 1994'te Kahire Konferansı "nüfus", 1995'te Pekin Konferansı "cinsiyet dengeli kalkınma" konusundaki yeni ilke ve yaklaşımları belirlemiştir. Kopenhag'daki ilkeler kalkınmada sosyal politikalara ilişkin yeni gündemler saptamıştır. 1996'da İstanbul'daki Habitat II Kent Zirvesi, kalkınmanın ve gelişmenin kentsel bağlamına ilişkin değerleri evrensel boyutlara taşımış ve son olarak da Mart 2000'de Lahey'de gerçekleşen Dünya Su Forumu, kalkınma ve su kaynaklarının geliştirilmesi ve yönetimi konusundaki çağdaş yaklaşımları ortaya koymuştur.

Aslında GAP İdaresi, söz konusu bu değişik alanlarda, değişik projeler üretmekteydi. Ancak bu gelişmeler GAP'ın genelinin, bir tür entegre yaklaşım içinde ve ortaya çıkan çağdaş değer ve ilkeler bağlamında gerçekleştirilmesi konusunda İdare'ye önemli bir fırsat sunmuştur. Bir diğer fırsat ise, siyasi karar organının, GAP'ın 2010 yılına kadar tamamlanması talimatıyla birlikte, ortaya çıkmıştır. Böylece yeni plan ilgili tüm kesimlerden sağlanan girdi ve katkılarla, bu talimatın gereğini yerine getirme yolundaki önemli bir adım olarak gerçekleşmiş olacaktır.

Katılımcı bir şekilde yapılmasını esas aldığımız Güneydoğu Anadolu Bölge Kalkınma Planı çalışması için tüm GAP Bölgesi illerinde her kesimi yeni planın felsefesi, hedef ve stratejileri ile

değişik konulardaki detayları hakkında bilgilendirmek amacıyla ilk etapta dokuz ilde bilgilendirme ve beyin fırtınası toplantıları yapıldı. Böylece iş tanımının sonuçlanması ve katılım yöntemlerinin belirlenmesi ile ilgili olarak, tüm paydaşların görüş ve katkıları alındı.

Bu katkılarla hazırlanan vizyon, amaç, hedef ve stratejiler dokümanı, 20 Eylül 2000 tarihinde Diyarbakır'da, GAP illerinden davet edilen kamu kurum ve kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri temsilcilerince tartışıldı ve bunların eleştirisi ve katkıları alındı.

Bu kitap, 20 Eylül 2000 tarihinde Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası Salonu'nda yapılan toplantıdaki konuşmaları kapsamaktadır. Ancak katkı ve katılımdan anladığımız bu toplantılarda ortaya konan görüşlerle sınırlı kalmamaktadır. Toplum kesimleri ve onların örgütleri aracılığıyla yapılacak katılım ve katkılar için bir dizi başka yöntem de uygulanmaktadır. Temsil edilemeyen kesimlere doğrudan ulaşma yöntemleri de kullanılarak, katılım en üst düzeyde uygulanmaya çalışılacak ve Güneydoğu Anadolu Bölge Kalkınma Planı bu kez aşağıdan yukarıya bir şekilde oluşacak, bu program bütün paydaşlar tarafından çizilmiş şekliyle, uzmanlar tarafından gerçekleştirilmiş ve yine paydaşların onayıyla yürürlüğe girmiş veya siyasi iradeye sunulmuş olacaktır. Bunun önemi Türkiye'de katılımcı planlama anlayışıyla gerçekleştirilen ilk kapsamlı uygulama olmasından kaynaklanmaktadır.

Tüm katılımcıların ortak emeği ve katkısıyla ortaya çıkmakta olan yeni Güneydoğu Anadolu Bölge Kalkınma Planı çalışmalarının hazırlık aşamasında olduğu kadar uygulamada da başarılı olmasını diliyorum.

Dr. İ.H.Olcay ÜNVER

GAP İdaresi Başkanı

GAP BÖLGE KALKINMA PLANI

Vedat ÖZBİLEN- (GAP Bölge Kalkınma Planı Proje Koordinatörü)

Sayın Ticaret Sanayii Odası Başkanım ve değerli katılımcılar hepinizi saygı ile selamlıyorum. Bugün bir araya gelmemizin nedeni, bildiğiniz gibi Güneydoğu Anadolu Bölge Kalkınma Planı'nın hazırlanmasında belli bir aşamaya gelinmesidir, daha önce de yapmış olduğumuz toplantılarda katılımcı planlama metodunu kullanarak bu planı oluşturacağımızı bildirmiş ve bunun için bir bilgilendirme toplantısı yapmış ve 14 Nisan'da Diyarbakır'a gelmiştik ve 14 Nisan - 30 Mayıs arası diğer illeri de dolaşmıştık. Geçen üç ay içerisinde proje ekibimiz oluşturduk, bu ekip üç aylık bir süre içerisinde yapmış olduğu çalışmayı belli bir aşamaya getirdi ve vizyon, amaçlar, hedefler ve politikalar dokümanını oluşturdu. Hazırlanma sürecinde proje ekibi, kendi içerisinde tartıştığı gibi, GAP İdaresi danışmanlar grubunun da görüşleri alındı ayrıca 13 Eylül'de Ankara'da GAP İdaresi'nin dışında uzmanlar grubu ile de bir arama toplantısı yapıldı ve onların da görüşleri alındı ve böyle bir değerlendirme ile bölgeye gelindi. Bu toplantıyı Diyarbakır'da düzenlemeyi planladık, özellikle her ilden seçtiğimiz 5-10 kişilik uzmanlar grubu ve kendi illeri konusunda fikir üreten, çalışmaları olan kişileri öncelikle toplayalım, görüşlerini alalım sonrada tekrar yine illere dağılıp, her ilde geniş kapsamlı bir toplantı yapalım dedik. Bugün 20 Eylül, Diyarbakır'a geldik ve dokuz ilden çağırdığımız ilgili temsilcilerimizle yapacağımız toplantıyı bugün burada yürüteceğiz. Başkanımız Olcay ÜNVER bu toplantıya Mısır'daki programının yoğunluğu ve orada yaşadığı bir sağlık sorunu nedeni ile gelemedi, kendisi benim aracılığım ile özürlerini iletiyor. Toplantıyı Proje Yöneticisi Sayın Yavuz EGE yönetecek, proje ekibini ve bugüne kadar yapılan çalışmaları tanıtacak. Ben sözü kendilerine veriyorum, herkese günaydın, hoş geldiniz diyorum.

Dr.Yavuz EGE- (GAP Bölge Kalkınma Planı Proje Direktörü)

Sayın Başkan, çok değerli katılımcılar, değerli arkadaşlarım hepinizi saygı ve sevgi ile selamlıyorum. Bugünkü toplantımızın amacı, az önce Sayın Vedat ÖZBİLEN'in de ifade ettiği gibi belirli bir aşamaya gelmiş olan Bölge Kalkınma Planı çalışmalarını sizlere kısaca sunmak; Şimdiye kadar yapılmış olan çalışmalar ve özellikle sizlere daha önceden dağıtılmış olması gereken vizyon, amaç, hedef ve politikalar dokümanı üzerindeki görüşlerinizi almaktır. Toplantı üç bölüm halinde düzenlendi, ilk bölümde size dağıtılmış olan kısaca altı çizilmiş olması gereken kısımları öne çıkararak sunmak, sonra da görüşlerinizi almak ve sonra da burada aranızda bulunan çalışma gruplarının yöneticisi olan arkadaşlarımızın yapacakları bir kısa değerlendirme sonrasında da toplantıyı tamamlamaktır. Bu toplantı, katılımcı planlama anlayışının bir gereği olarak

planlama süreci boyunca yapılacak olan toplantılar serisinin bir bölümünü oluşturuyor. Katılımcılık ilkesi gereğince, biliyorsunuz bir bilgilendirme toplantısı yapılmıştı ve GAP Bölgesi'ndeki dokuz ilde de toplantılar tertiplendi. Bölgede bu türden toplantılara devam edilecek, katılımcılık sadece plan hazırlama sürecine katılma ile sınırlı değil, uygulama programının hayata geçirilmesi ve aktarılmasında da son derece büyük bir önem taşımaktadır. Şimdi ben sözü daha fazla uzatmadan burada bulunan çalışma gruplarının başındaki arkadaşları sizlere takdim edeceğim. Ondan sonra da sözü Vedat Bey'e bırakacağım. O, sizlere, kısaca strateji dokümanı diyebileceğimiz doküman hakkında bilgi takdim edecek. Bizim örgütlenmemiz, beş teknik çalışma grubundan oluşuyor ayrıca İletişimi Grubu ve Destek Hizmetleri Grubu'muz var. Böyle bir yapı içerisinde örgütlendik ve çalışıyoruz, plan süreci boyunca görüş alışverişinde bulunduğumuz danışmanlarımız var. Bölgesel Planlama Grubu'nun Yöneticisi Sayın Saffet ATIK, İktisadi Planlama ve Finansman Modelleri Grubu'nun Yöneticisi Sayın Mehmet POLAT, Sosyal Planlama Grubu'nun yöneticisi Sayın Ahmet SALTİK, Kırsal Kalkınma ve Tarım Grubu'nun Yöneticisi Sayın Haşim ÖĞÜT ve Altyapı ve Çevre Grubu'nun Yöneticisi Sayın Zeynep ARAT'tır. Danışmanlarımızdan Prof. Dr Sayın Turhan AKÜZÜM ve Sayın Rifat DAĞ da bugün burada bizlerle birlikte bulunmaktadır. Toplantı sonrasında sizlerin de görüşlerini aldıktan sonra kısa değerlendirme oturumu yapılacak ve görevli arkadaşlarımızın görüşlerini sizlere aktarmak mümkün olacaktır. Ben sözü Sayın Vedat ÖZBİLEN'e bırakıyorum, o bir takdimde bulunacak ondan sonra da tartışmaları ve görüşlerinizi almaya başlayacağız. Teşekkür ederim.

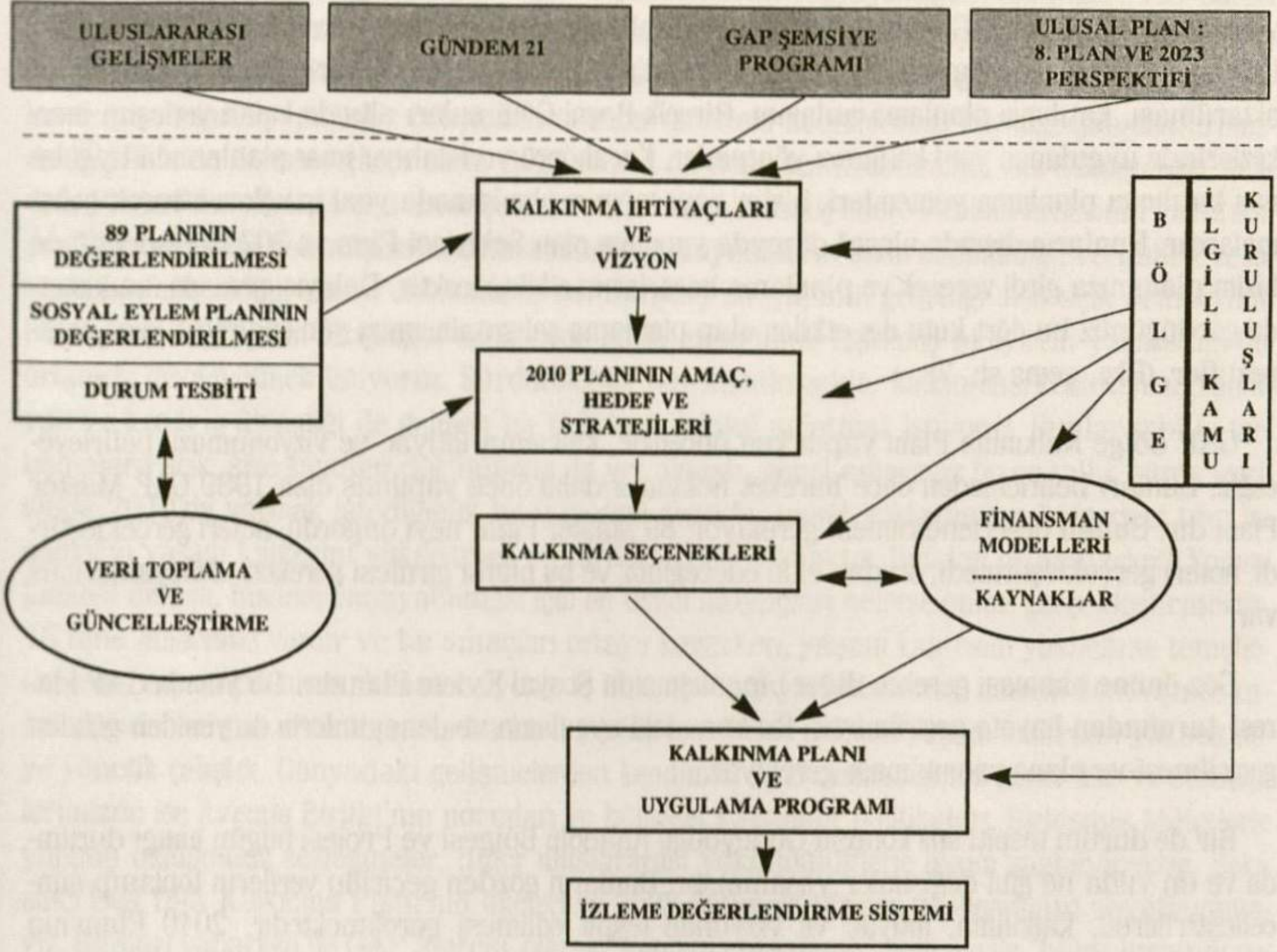
Vedat ÖZBİLEN-(GAP Bölge Kalkınma Planı Proje Koordinatörü)

Teşekkürler Sayın Başkan, ben izninizle sunuşumu oturarak yapmak istiyorum. Sizlere dağıttığımız; vizyon, amaçlar, hedefler ve politikalar dokümanı, hangi bir süreçten geçerek çıktı kısaca bahsettikten sonra dokümanda ortaya koyduğumuz yaklaşımları sizlere hatırlatmak ve üzerinde tartışmak istiyoruz.

GAP bölge kalkınma planı 2002 ile 2010 yıllarını kapsayan bir plan. Bu plana nasıl başlandı? Bakanlar Kurulu'nun kararı ile GAP'ın 2010 yılında bitirilmesi kararı alınmış, planlama ve koordinasyon çalışmalarını yapmak üzere GAP İdaresi görevlendirilmiştir. GAP İdaresi, bu görevi aldıktan sonra Yavuz Bey'in de bahsettiği gibi bir proje ekibi oluşturdu. Proje Direktörümüz Sayın Yavuz EGE'dir. Proje Koordinatörü olarak ben, GAP İdaresi ve bu proje ekibi arasındaki ilişkileri sağlıyorum. Yedi birimimiz ve onların grup yöneticileri, bu grup yöneticileri altında oluşmuş proje ekibimizle gördüğümüz iş akış şeması (bkz. Şema Sh. 7) çerçevesinde bu işi yürütmeye çalışıyoruz.

Şemanın üst tarafında gördüğünüz pembe renkli kısımlar plan çalışmasını etkileyen dış faktörlerdir. Uluslararası gelişmeler; dünya 21. yüzyıla giriyor ve kendi planlama anlayışını oluşturuyor, bununla ilgili örgütler kuruluyor ve ulusal hükümetler de bu yönde kendi ekonomik, sosyal ve siyasal yapılarına göre kabul edilmiş olan bu planlama kararlarını deniyorlar. Biz dünyadaki bu gelişmelere uygun davranıyoruz. Özellikle konu Güneydoğu Anadolu Projesi ise ve Fi-

İŞ AKIMI

rat ve Dicle suları uluslararası önem taşıyorsa, doğal olarak uluslararası gelişmeler de bizi etkileyecek. Bunlardan biri de Gündem 21 dokümanıdır. 1992 yılında Rio'da yapılan bir toplantıda; 21. Yüzyılın planlama kararlarını ortaya koyan, özellikle çevrenin ağırlıklı olduğu ama buna bağlı olarak diğer sektörlerin de yeni yaklaşımını ortaya koyduğu bir dokümandır. Bu dokümana Cumhurbaşkanlığı seviyesinde imza konulmuş, hem Devlet Planlama Teşkilatı hem de GAP İdaresi ve ilgili kuruluşlar kendi çalışma planlarını ve stratejilerini yenilemişlerdir. Bu nedenle dikkate almamız gereken bir dokümandır. Bu doküman sonucunda da bir çok toplantılar yapılmıştır; 95'te Kopenhag'da sosyal planlama sosyal amaçlı, Kahire'de nüfus ile ilgili, Pekin'de kadına yönelik toplantılar, İstanbul'da Habitat kent toplantıları, hep bu Gündem 21 sonrası yapılan uluslararası toplantılardır ve bu toplantılarda planlama kararları alınmıştır. Bu kararlar, kentten tutun, nüfus ve sosyal, kadınlara genç kızlara kadar dünyanın ortak payda da anlaşığı, herkesin hem fikir olduğu ilkelerdir. Bunları da dikkate almamız gerekiyor. Dikkate almamız gereken diğer bir husus da Gündem 21 dışında, GAP İdaresinin Birleşmiş Milletlerle yapmış olduğu "GAP Bölgesi'nde Sürdürülebilir Kalkınma Programı"dır. Bu programda 29 alt proje vardır. Bunlar GAP Bölgesi'ne yönelik ve çalışmalarımıza yön verecek olan uygulamaya yönelik pro-

jelerdir. Ayrıca GAP İdaresi'nin on yıllık süre içerisinde çeşitli sektörlerde uyguladığı projeleri, deneyimleri ve kazanımları da var ve bunların da plana yansıtılması gerekiyor. Somut örnekler vermek gerekirse, GAP Girişimci Destekleme Yönlendirme Merkezleri ve orada edinilen tecrübelerin aktarılması, Çok Amaçlı Toplum Merkezleri'nde kadın ve genç kızlara yönelik çalışmaların aktarılması, katılımcı planlama anlayışı, Birecik Baraj Gölü suları altında kalan yerleşim merkezlerinde uygulanan yeni katılımcı yöntemler, Karaköprü ve İslahiye imar planlarında uygulanan katılımcı planlama yöntemleri, bizim yapacağımız planlamada yeni ip uçları verecek çalışmalardır. Bunların dışında ulusal düzeyde yapılmış olan Sekizinci Plan ve 2023 Perspektifi de bizim planımıza girdi verecek ve planlama kararlarını etkileyecektir. Dolayısı şemada üst kısımda gördüğünüz bu dört kutu dış etkiler olup planlama çalışmalarımızı yönlendirecek yeni perspektifler. (Bkz. şema sh. 7)

GAP Bölge Kalkınma Planı yapılırken öncelikle, kalkınma ihtiyaç ve vizyonumuzu belirleyeceğiz, bunları belirlemeden önce hareket noktamız daha önce yapılmış olan 1989 GAP Master Planı'dır. Bunun değerlendirilmesi gerekiyor, 89 Master Planı neyi öngördü, neleri gerçekleştirdi, neleri gerçekleştirmedi, oradan elde edeceğimiz ve bu plana girmesi gereken deneyimlerimiz var.

Göz önüne alınması gereken diğer bir çalışma da Sosyal Eylem Planıdır. 95 yılında GAP İdaresi tarafından hayata geçirilmiştir. Bu konudaki uygulama ve deneyimlerin de yeniden gözden geçirilmesi ve plana yansıtılması gerekiyor.

Bir de durum tespiti söz konusu Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Projesi bugün hangi durumda ve on yılda ne gibi değişimler yaşanmıştır. Bunların gözden geçirilip verilerin toplanıp güncelleştirilerek, kalkınma, ihtiyaç ve vizyonun tespit edilmesi gerekmektedir. 2010 Planı'nın amaç, hedef ve stratejileri, yerinde yapılan çalışmalarla belirlenecek, kalkınma seçenekleri ortaya konulacak ve finans modelleri de irdelenecektir. Kaynaklarımız nedir, en iyi şekilde nasıl kullanabiliriz, kalkınma planı ve uygulama programını nasıl oluşturacağız, izleme ve değerlendirme sistemi nasıl olacak, bunları yaparken dışardan alınan etki ve öneriler doğrultusunda oluşturulmasına da katılımcı planlama diyoruz. Katılımcı planlama sürecinde; kamu kuruluşları ve bölgede çalışan sivil toplum örgütleri, üniversiteler, kamu kuruluşlarının, planın bilgilendirme, danışma, ortak çalışma, delegasyon ve yönetim dediğimiz her aşamasında görüş ve katkılarını alarak, onların da aktif rol almasını istiyoruz.

Daha önce bu bilgilendirme toplantılarını, 14 Nisan - 30 Mayıs 2000 tarihleri arasında yapmıştık. Ortak çalışmalar proje ekibimizle birlikte başladı hatta delegasyon işlerimiz de başlamış durumda, şu anda 20 tane tespit edilen iş, ilgili kuruluşlara delege ediliyor. Örneğin dün Büyükşehir Belediye Başkanı Danışmanı Şehmus Bey'le bir toplantımız oldu ve sivil toplum örgütlerinin bölgede güçlendirilmesi ve kalkınma sürecine katılması ile ilgili bu çalışmayı yürütecekler. Türkiye Tabipleri Odası da bölgenin sağlık problemi ile ilgili bir çalışma yapıp, plan çalışmamızla ilgili girdi verecekler. Türkiye Esnaf Sanatkarları Odası ile görüştük, Diyarbakır temsilcileri ile esnaf sanatkarların bu süreç içerisindeki sorunları nedir, nasıl çözülür ve plana nasıl katılabilirler gibi konularda delegasyon işlevi görecekler. Bu birkaç örneğini verdiğim gibi 20 iş ko-

numuz var. Bu tür çalışmalarla bölgedeki sivil toplum örgütlerinin, üniversitelerin ve kuruluşların iş akışı şemasında belirlediğimiz işlere katılmalarını sağlayacağız. Plan hazırlama süreci içinde ortaya çıkan, vizyon dediğimiz sizlere dağıttığımız doküman da iş akım şemasının ortaya çıkardığı bir çalışma. Bu dokümanda bizim bazı hedeflerimiz var, proje ekibi ve diğer danışmanlar ve uzmanlarla yaptığımız çalışmalarda uzun vadedeki hedeflerimizi koyduk. Çalışmalarımızda 2010'un da ilerisine gittik bunu 2023 olarak da değerlendirebilirsiniz. Biz Güneydoğu Anadolu Projesi'ne, refah düzeyi artmış, herkesin ekonomik faaliyetlere katılma fırsatının yaratıldığı, diğer bölgelerle gelişmişlik farkının kaldırıldığı, kaynakların etkin kullanıldığı, verimlilik ve istihdamın artırıldığı, ulusal ekonomi ile bütünleşmiş bir yapının getirdiği dışa açık demokratik bir toplumsal yapının oluştuğu, özellikle güçlü, donanımlı eğitilmiş bireylerin yaratıldığı bir ortamda devam etmek istiyoruz. Sürdürülebilir büyüme demekle, kalkınması kesintiye uğramayan ve kendi iç dinamiği ile gelişen bir kalkınma şeklini anlatmak istiyoruz. Bunlar tabii ki tartışmalara açık, size sunulan dokümanda da yer almıştı, genel amacımız bu on yıllık süreç içerisinde 2010'da varmak istediğimiz bu vizyonun dışında, temel yaklaşımımız bölgedeki tüm insanların yaşam kalitesini yükseltmek ve sürdürülebilir kılmaktır. Bundan ne anlıyoruz? Yaşam kalitesi derken, insanın yaşayabilmesi için en temel ihtiyaçları nelerse onları gerçekleştirmektir. 16 tane amacımız vardır ve bu amaçları ortaya koyarken, yaşam kalitesini yükseltme temelinde, içme suyundan tutun, kanalizasyona, iş imkanlarının yaratılmasına, düzenli kentleşme, kırsal alanda verimin artırılmasına kadar hepsinin temelinde insanın yaşam kalitesini yükseltmeye yönelik çalıştık. Dünyadaki gelişmelerden kendimizi ayrı tutmadığımız temel ilke ve stratejilerimizde ise Avrupa Birliği'nin normları ve bölgesel kalkınma politikaları, Birleşmiş Milletlerle yapmış olduğumuz sözleşmeler, diğer uluslararası yükümlülüklerle uyum sağlanacaktır. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın ilkeleri ve 2023 Perspektifi'nden de kendimizi soyutlayamayız. Bunları yaparken de GAP İdaresi olarak "katılımcı planlama" anlayışı ile "bölge insanını geliştirmek" esas hedefimizdir. Güneydoğu Anadolu Projesi önceleri su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesi olarak planlanmıştı. 95'ten beri Güneydoğu Anadolu Projesi insanı hedef alan, odakta insan olan bir Proje'dir. Sadece su ve toprak kaynaklarını geliştirmeye yönelik bir Proje değildir, ekonomik alanda, sosyal alanda, kültürel alanda, mekansal ve çevresel konumlarda yapacağımız bütün çalışmalar insanın ihtiyacına göre yapılmaktadır. Ve bunlar yapılırken sürdürülebilirlik ve katılımcılık ön plandadır. Projeden etkilenen insanlar, bu süreç içerisinde etkin rol almalı ve sorumlulukları paylaşmalıdırlar. Yeni Planda bunu gerçekleştirebilmemiz için ilk önce ekonomiyi düzeltmemiz, yani ulusal pazarla bütünleşmeyi sağlamamız gerekir. Yani rasyonel işleyen bir Pazar ekonomisi olmalıdır. Yerel Pazar oluşturulmalı ve buna yönelik tedbirler alınmalıdır. Pazarın çözüm üretmediği veya sorunlu alanlarda kamu müdahalesinin gerekliliği de bir diğer ilkemizdir. Sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesi için beşeri, doğal ve ekonomik kaynakların çok iyi kullanabilmesi gerekir. Sosyal müdahalelerde, kamunun ancak yapabileceği, bölgenin sosyal yapısının iyi tanımlanması ve sosyal katmanlar arasındaki geçişleri ve sorunları iyi tanımlayabilmelidir ki projeye yansımaları doğru olabilsin, bunun içinde kaynakları uyum içinde kullanabilmek için hedef grupları tespit etmek, bunlardan hangilerinin desteklenebileceğini belirlemek ve bunlarla ilgili olarak da kurumsal kapasiteleri geliştirmek ve yönlendirmektir. Örnek vermek gerekirse, Ticaret Sanayi Odalarını bu konuda desteklemek, Esnaf Sanat-

Sanatkar Odalarının, birliklerinin temsilcilerinin yapılarını geliştirmektir. Bunlar birlikte yapacağımız on yıllık planın önemli temel taşlarıdır. Bölgedeki sivil toplum örgütleri güçlenmedikçe kalkınmanın planlarda belirlenen hedeflerin mekana yansımason yıllık deneyimde de gördüğümüz gibi hep olumsuz olmuştur. Dolayısı ile hedef grup tanımımızı yapmamız ve buna bağlı olarak da ne tür sosyal müdahaleler yapılacağını belirlenmemiz gerekiyor. Bunları yaparken pazar ekonomisi içerisinde, sosyal ve ekonomik kararların bir de mekana yansımaları söz konusudur. Yer seçimi kararları nasıl olacaktır? Kentlerin gelişmesi, kırsal alanların, kentle-kır arasındaki ilişkiler nasıl sağlanacaktır?. Bunları yaparken çevre boyutuna da önem veriyoruz, hem sosyal, hem de iktisadi kararlarda çevre önemli bir yer tutacaktır. Kalkınma, doğayı tahrip etmeden, insanı tahrip etmeden oluşturulacaktır.

Planın kaynak gereksinimi genellikle bütçedendir, kamu ağırlıklıdır ama bizim sürdürülebilir kalkınma yaklaşımımızda bulunan üç temel öge nedeniyle kamu inisiyatifini etkin kılmak, özel sektörün rolünü arttırmak ve halkın katılımını sağlamaktır. Bu üç ayak sürdürülebilir kalkınma için çok önemlidir ve yaptığımız bütün çalışmalarda artık sorumlulukları paylaşmak gerekmektedir. Yani kamu, özel sektör ve halkın, yapılacak çalışmalarda ve planın kaynak gereksiniminde aktif rol almasının yollarının bulunmasıdır. Yerel ve ulusal kaynaklar arandığı gibi uluslararası kaynakların da projede aktif olarak artık rol alabilmesinin yolları bulunmalıdır. Bunlar yapılırken öncelikle bölgenin on yıldır yaşadığı sarsıntı yüzünden acil müdahale edilmesi gereken ihtiyaçları göz önüne alınmalıdır. Bu plan yapılırken on yıllık perspektif içinde ilk beş yılda ve ilk üç yılda acil çözülmesi gereken sorunlar tespit edildi. Toplumdaki huzursuz ortamın bireyler üzerinde yarattığı moral bozukluğunu ortadan kaldırmak ve istihdam imkanlarını arttırmak için acil projeler dediğimiz önlemler oluşturduk. Ulusal serveti koruyarak, ekonomik faaliyetlerle, kısa vadede hizmet yaratacak projeler üretmemiz gerekiyor. Bu saptadığımız amaçları ve ilkeleri tartışmak için karşınıza geldik, görüşlerinizi bekleyeceğiz. Biz 16 amaç belirledik, şimdi sırayla sizlere okuyup görüşlerinizi almak ve bunları geliştirmek istiyoruz.

İlk olarak ekonomik yapıdan başlayalım; ekonomik yapının iyileştirilmesi ve sürdürülebilir gelişme alt yapısını oluşturmak. Bunun için de fiziki, beşeri, iktisadi altyapıyı oluşturmak gerekir, bunları oluşturmadan ne ekonomik büyümeyi sağlayabiliriz ne acil istihdam projelerini yerine getirebiliriz, ne de on yıllık perspektif içerisinde bölgedeki kalkınmayı gerçekleştirir. Dolayısı ile amaçlarımızdan birisi bu olmalı, yapacağımız hedef ve politikalar buna yönelik olmalıdır.

İkincisi, bölgelerarası dengesizliğin azaltılması. Örneğin Ege Bölgesi ile GAP Bölgesi arasındaki farkın mümkün olabildiğince kapatılması gerekmektedir. Bunun dışında, bölge içinde de gelişmişlik farkları mevcuttur. Örneğin Şırnak'ın gelişmesi seviyesi ile Adıyaman'ınki çok farklı, Gaziantep'le Diyarbakır'ınki çok farklıdır. Amaçlarımızdan birisi de farklı altbölgelere göre farklı uygulama programları geliştirmektir.

Üçüncü amacımız, pazar ekonomisini geliştirecek önlemler almak, ulusal pazarla bütünleşmeyi sağlamaktır. Serbest piyasa ekonomisinin kuralları yaratılırken aynı zamanda uluslararası pazarla da bütünleşmek gerekmektedir. 21. Yüzyılda sınırlar kalkıyor dolayısı ile buna uygun önlemler almak gerekmektedir.

Diğer bir amacımız, kamu ve özel kesim işbirliğini güçlendirmek ve yerel girişimciliği desteklemektir. Girişimci Destekleme Yönlendirme Merkezleri'mizin yaptığı çalışmalar sonucunda, bu olgunun gerekliliği ortaya çıkmıştır. Yerel girişimcilik ve kalkınmada aktif rol alınması bizim için önemlidir dolayısıyla bunu geliştirecek tedbirler alınmalıdır. Özel ve kamu işbirliğini hangi alanlarda güçlendirebiliriz? Yerel girişimciliği desteklemek için hangi hedef ve politikalarımız olmalıdır? Bunları tanımlamalıyız. Dağıttığımız dokümanda buna yönelik politikalar belirlenmiş durumdadır.

Beşinci amacımız, doğayı korumaktır. Ekonomik gelişmeyi sağlayacağız ama "doğayı tahrip etmeden" bu, tüm dünyanın kabul ettiği 21. Yüzyılın ilkelerinden birisidir. Kalkınma, doğayı tahrip etmek demek değildir. Dolayısı ile su, toprak ve biyolojik kaynaklarımızı koruyacağız. Fırat ve Dicle'yi ve buna bağlı su sistemini, verimli toprakları kaybetmememiz gerekir. Bölgede biyolojik çeşitlilik çok fazla ve bu pek bilinmiyor, bir çok sanayide yan ürün olarak kullanılabilir kaynaklar mevcuttur bunlar tespit edilip, tahrip edilmeden kullanılmalıdır.

Diğer önemli bir amacımız gıda güvenliği ve güvenilirliğini sağlamaktır. 21. Yüzyılın planlama kararlarından biri de budur. Gelecek yüzyıl ve bu yüzyılda gıda çok önemli bir problem olacaktır. Gıda maddelerinin yeterli nicelik ve nitelikte arz edilmesi çok önemlidir. Bu hem Türkiye için hem de bölge için kalkınma stratejisi amacı olmalı. Buna bölgenin daha da çok ihtiyacı vardır.

Sosyal amaçlardaki tanımlamamız daha çok bu hedef gruplara yöneliktir. Dezavantajlı grupların kaynaklara erişimini ve kararlara katılımını kolaylaştırmaktır. Hedef gruplarımız kadınlar mı olacak?, genç kızlar mı? veya sulama dışındaki çiftçiler mi? bunlar kalkınma sürecinde daha etkin nasıl rol alabilirler? kararlara katılma mekanizmaları nasıl olmalı? ve örgütlenme yapıları ne olmalı? Tüm bu soruları cevaplandırmamız gerekiyor. Eğer bu planı katılımcı olarak oluşturmak istiyorsak ve kurduğumuz sistemde, sağlıklı bir izleme-değerlendirme gerçekleştirmek istiyorsak, bu tür mekanizmaları oluşturmamız gerekmektedir.

Sekizinci amacımız, "cinsiyet dengeli toplumsal gelişme" sürecini güçlendirmektir. Bölgenin sosyal yapısı dikkate alınarak bireysel davranışları kısıtlayan ortamları kaldırmak. Bölgede sosyal tabakalar arasında bulunan farklılığı olumlu yönde değerlendirmek ve kalkınma sürecine katmak gerekmektedir. Önceki planda bu konu pek dikkate alınmamıştı, bu konuyu yeni plana katmamız gerekiyor. Bu konuda GAP İdaresi'nin Çok Amaçlı Toplum Merkezleri ile yapmış olduğu deneyimleri geliştirilebilir.

Diğer bir amacımız, yerel inisiyatifler öncülüğünde kurumsal kapasiteyi güçlendirmek ve insan kaynaklarını geliştirmektir. Bölgedeki, kamu kuruluşları, yerel yönetimler, hükümet dışı kuruluşlar ve örgütlü kesimlerin kalkınma etkin rol almasını istiyorsak onları hazırlamamız gerekmektedir. Onların, bu sürece katılması için hangi hedefler, politikalar ve araçlar ortaya konmalı, tespit edilmeli ki ekonomik, sosyal ve çevresel boyutta ve mekansal boyutta belirlediğimiz politikaları etkin uygulayabilelim.

Onuncu amacımız ve bundan sonra gelecek on birinci amaç, eğitim ve sağlıktır. Bunlar çözüme kavuşturulması gereken temel konulardır. Eğer eğitilmiş insanlar istiyorsak, bölgede kurumsal kapasiteleri geliştirmek istiyorsak, kalkınmada insan unsurunun önemini kabul etmeliyiz. Eğitimin temel taşlarını oluşturmak gerekiyor. On yıllık süreci değerlendirdiğimizde halen bunun gerçekleşemediğini görüyoruz. Bu konularda özel programlar hazırlanmalıdır. Hem sağlık, hem de eğitimi, ekip olarak yaptığımız çalışmalarda, öncelikli sektör olarak belirlemiş durumdayız. Bu konuları da sizlerle tartışmak istiyoruz. Eğitim, sağlık, bu kalkınma programında geniş bir yer almalı. Sekiz yıllık eğitime de öncelik verilir, bunun stratejisi ve politikaları da çizilmelidir.

89 Master Planı'ndan farklı olarak buraya konan diğer bir amaç, kalkınmada, toplumsal bütünleşme sürecinde, "kültürel birikim"den faydalanmaktır. Bölge çok değişik kültürlerden oluşmuştur, eski çağlardan beri gelen kültürlerin biriktiği zengin bir havzadır. Bunları inceleyip kalkınma sürecine nasıl katabiliriz? Diyarbakır'ın, Mardin'in, Siirt'in, Şanlıurfa'nın ve Adıyaman'ın kültürü zenginliği, önceki planlarda bunların göz önüne alınmaması nedeniyle, planların gerçekleşme oranlarında eksiklikler tespit ettik. Kültüre yönelik politikaları da mutlaka oluşturmalıyız. Kültürel alanda, sosyal alanda, çevresel alanda ve ekonomik alanda yapılan bütün çalışmalar mekana yansıtılacaktır.

89 Master Planı'ndan farklı olarak (Madde 13-14'de bahsettiğimiz) iki yeni yaklaşımı burada gündeme getiriyoruz.

Bunlardan biri "mekan organizasyonunu işlevsel kılmak için yerleşmelerin büyüklük ve yığılmalarından ekonomik ve toplumsal çıkarımlar sağlamaktır". GAP Bölgesi'nde bazı büyük yerleşmelerde ekonomik ve sosyal açıdan faydalanılacak olan imkanlar iyi değerlendirilemiyor, bunlar hem sosyal gelişime hem de iktisadi gelişime entegre edilmeli ve yerinde incelenerek, yerel inisiyatiflerden alınacak girdilerle plana yansıtılmalıdır. Bu da mekanın düzeltilmesinde önemli bir etken olacaktır.

Diğeri ise "kır-kent arasındaki işlevsel bütünlüğü sağlamaktır". Kırsal kentin fonksiyonları neler olacak? Bunlar ayrı mı olacak? Bir bütün içinde mi ele alınmalıdır? Ağ sistemi dediğimiz yeni ticari ilişkileri, uluslararası pazarlara bağlanmada Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde nasıl kurabiliriz? Bunların yolları aranmalıdır. Eğer uluslararası pazarlara bağlanmak istiyorsak, bu sistemlerin irdelenmesi ve buna yönelik politikaların oluşturulması gerekiyor. Tüm bu çalışmalar yapılırken gelişmeler, alınan kararlar çevreyi bozmamalı, çevreyi de dikkate alan bir çevre yönetim sistemi oluşturulmalıdır. Bu, hem kent hem kırsal alandaki altyapının, teknik ve sosyal altyapının daha düzenli çalışmasını, insanların daha yaşanır bir çevrede bulunmalarını sağlayacak bir sistemdir. En azından bunun temel taşlarını atmalı ve 8 yıllık süreçte bu yönetim sistemini kurmalıyız. 2010 yılına kadar bunun zeminini hazırlayabiliriz. 2010 yılından sonra da o zamanın şartlarına göre yeni yapılacak olan planda, uygulamaya dönük projeler yapılabilir. Bunun tohumlarını şimdiden atmamızdır.

Onaltıncı amacımız, folklorik açıdan zengin kültürü olan bölgenin tarih ve kültür varlıklarının korunması ve bunların ekonomiye entegre edilmesi, turizm sektöründe de etkin olarak kullanıl-

masını sağlamaktır. Turizm sektörü bugüne kadar ihmal edilmiştir oysa ekonominin gelişmesinde, sulama kadar, tarım kadar, turizm de çok önemlidir. Turizm sektörünü destekleyebilir, gerekli altyapı ve personel ihtiyacını karşılayabilirsek, bölge insanına yeni gelir kaynağı sağlayacak olan sektör, turizm olacaktır. Tarih ve kültür varlıklarını koruyup, turizme katkı sağlayacak şekilde yeniden düzenlemeye yönelik politikaları tespit etmeliyiz.

Diyarbakır'da uzmanlar grubu ile bugün yaptığımız bu toplantıda bu amaç, hedef ve stratejileri tartışacağız ve katkı alacağız. Diğer illerden gelen katılımcı sayısı çok az ama 27-28-29 Eylül 2000 tarihlerinde illere gidip, orada tartışacağız.

Bu plandan beklentiler şunlar; ekonomik yapıda değişim sürecini başlatmak; artık bölgede istikrar ortamı sağlanmıştır, sosyal ve ekonomik alanda da tedbirler alınmalıdır. Bölge insanının yaşam kalitesi yükseltmek de plandan esas beklenenlerden biridir. Bölge ile ulusal ölçekteki farklılıkları azaltılmak, bölge içi ve bölge dışı kaynakların katkısını sağlamak, uluslararası sermayeden bizler de yararlanabiliriz. En önemlisi de istihdamın artırılmasıdır. Önümüzdeki sekiz yıllık süreçte bu plandan öncelikle beklenenler bunlardır. Bölgede iktisadi kalkınmanın sağlanması önemli bir hedef olmak zorundadır. Kalkınma bir süreçtir ve sürece bu tartışmalarla başlamış durumdayız, tartışırken ve sonrasında sizlerle iyi iletişim kurabilmemiz için sizlere iletişim adreslerimizi veriyorum. Bir web sayfamız var, <http://gapplan.org> oraya girebilir ve yapılan bütün çalışmalarımızı izleyebilirsiniz. Yapılan çalışmalarımızı görüp ilgili e-mail adreslerimize düşüncelerinizi rahatlıkla aktarabilirsiniz. Telefon ve faks imkanları da var, bunlar da sizlerle iletişim kurma noktalarımızdır. Toplantıların dışında, yayımlarımız ve bültenlerimiz de olacaktır. Teknolojik imkanları kullanarak bu süreci daha da kısaltabiliriz.

Benim söylemek istediklerim bu kadar, proje ekibi olarak 2010 yılında GAP' ı nasıl görüyoruz, ortaya koyduğumuz amaçlara ulaşabilmek için politikalarımızı yaklaşımlarımızı anlattıktan sonra, bunları sizin tartışmalarınıza ve görüşlerinize açıyoruz. Hepinize teşekkür ederim.

Dr. Yavuz EGE - Teşekkür ederim Sayın Özbilen, şimdi toplantıya katılan değerli konuklarımızın görüşlerini alacağız. Size daha önce dağıtılmış olan ve şimdi de Vedat Bey tarafından kısaca sunulan doküman hakkındaki görüşlerinizi almak üzere sözü sizlere veriyorum. Yalnız bir husus rica edeceğim tartışma kayda alındığı için söz alan katılımcıların isimlerini söylemelerini rica edeceğim. Söz almak isteyen? Buyurun Yusuf Bey.

Yusuf YILDIZ- (Mardin Serbest Bölge Müdürü)

Geçen toplantılarda Bölge Planı'na görüşlerimizi sunmuş ve açıklamıştık. Ancak buradaki metni incelediğimizde dış ticarete yönelik olarak izah etmeye çalıştığımız konuların, doğrudan doğruya burada yer almadığını, Dördüncü Maddede yerel girişimcilik konusu altında değerlendirilebileceğini düşünüyorum. Geçen toplantıda Irak'taki ticaret potansiyelinden bahsetmiştik, Suriye'deki ticaret potansiyelinden bahsetmiştik ve mutlaka bölge insanının, bölge girişimcisinin organize olup kurumsallaşıp ve bunun desteklenerek, pazarlardaki yeni fırsatların kullanıl-

ması gerekiyor demiştik. Yer almalar mutlaka teftiş edilmeli demiştik. Her ne kadar GAP bölgesinde Gaziantep hariç üretim potansiyeli çok yüksek olmasa da biz GAP'ta lokomotif olacak bu sektörü bu girişim grubunun desteklenmesini ısrarla önermiştik. Şundan dolayı önermiştik; Sayın eski Dış Ticaret Müsteşarım Yavuz EGE'nin bu projede direktör olması hakikaten bizlere ayrı bir kıvanç ayrı bir heyecan vermiştir, bunu da belirtmeden geçemeyeceğim, bu fırsat şudur efendim; Malumunuz Irak üzerinde bir ambargo var. Burada bulunan uzman arkadaşlarımızın bilmesinde yarar görüyorum Türkiye'de komşu ülkelerle özellikle Suriye, Irak ve İran'la çok ciddi bir şekilde yeni politikalar uygulanmaya başlamıştır ve bu politikaları sonucunda Irak'tan ham petrol almaya başladık. Bu pazarlarımızdaki potansiyelden bölge girişimcimizin ısrarla ama ısrarla yararlanmasını istiyorum. Bu yararlanma sadece tankercilik bazında değil, sadece şoförlük bazında değil, çünkü bu bölgede bu ülkelerle çok iyi bir diyalog var. Bizler geçenlerde Ulusal Şam Fuarına katıldık, Beyrut'u ve Lübnan'ı da gezdik. Orada bir bakıyorsunuz Güneydoğudan bir arkadaş size yanaşıyor veya bölgeden zamanın da gitmiş bir iş adamını da orada görüyorsunuz bu muazzam bir potansiyel, bunları irdeledikçe daha net bir şekilde görebilirsiniz. Sizler de amaçlar arasında ekonomik yapının değişimi dediniz. Evet bu fırsat artık başladı iki ay öncesinde veya üç ay öncesinde yaptığımız toplantıda Irak'tan ham petrol o zaman çekilmeye başlanmıştı, bu sürenin ne şekilde işleyeceği henüz belli değildi. Ama bu süreç tamamlanmış ve şu anda mal ihraç edilebilme aşamasına gelinmiştir. Bu Türkiye'nin ortaya koyduğu çok ciddi bir kararlılıktır, bu kararlılığın devlet politikası olarak sürdürülmesi gerekmektedir. Ama bu politikanın GAP Bölgesi ile bağlantısı tır bazında, şoför bazında değil mutlak surette girişimcilik bazında, geleceğin ihracatçısı olarak düşünülmalıdır. Serbest bölgeler belki bir enstrüman olarak kullanılabilir. Bu konuda bir yerlerde bir birikim olacağı bir kümeleşme olacağı kaçınılmaz. GAP illeri kapsamında ki her ilden belirli sayıda hedef kitle tespit edilmesi gerekir, öncelikle de girişimci grupları tespit edilmeli ve bunlar da süratle bu alana yönelik değişik kurumlarla desteklenmelidir. Ana hedef bence batıda üretilen ürünlerin bu bölge girişimcisi üzerinden, sınır ülkelere ve Ortadoğu'ya gönderilebilmesi olmalıdır. Şimdi bakın Türkiye son üç aydır orada 300 Milyon Dolar'a yakın kontratlar imzaladı. Bu süreç içerisinde maalesef Güneydoğu'dan Gaziantep haricinde benim bildiğim iki tane kontrat imzalanmıştır. Bu çok büyük bir fırsattır ve biz maalesef burada yarın dökülecek ürünleri bölgede kimin üzerinden pazarlayacağız. Tamam dışarıdan yabancı sermaye gelecek ama kendi ürünlerini kendileri pazarlayacaklar, gönül ister ki burada girişimcilik potansiyeli olan arkadaşlarımız, bölge girişimcisi ve özellikle ticaret odalarımız ve meslek odaları bu ortama entegre olsun. Bunların kurumsallaşması gerekiyor. Nasıl bir çalışma grubu oluşturulur? bunu tartışmalıyız ve nasıl bir kaynak kanalize edilmesi lazım? Bunların araştırılması ve tartışılması gerekmektedir. Devlet politikası olarak veya Dış Ticaret Müsteşarlığının uygulaması olarak bu ihracat yapılmalı, gelecek sene hedef 1 milyar Dolar'dır. İhracatta sadece Irak için konuşuyorum efendim, "şu serbest bölge üzerinden kanalize edilsin" gibi somut çözümlerde uygulanabilir. Orada oluşacak olan kümeleşme zaten çevreyi muazzam derecede etkileyecektir. O zaman da orada uluslararası bir düzeyde problem olduğu zaman, kalkınmamış bir bölgenin kalkınmasına aracılık edildiği için verecek çok güzel cevaplarımız olacaktır. Netice itibarı ile nasıl bir organizasyon başlatılmalı? Bir an önce de bunun uygulanmasına geçilmesi gerekmektedir. Bence tartıştığımız plan dahi olsa ısrarla dış ticaretin terimlerini bura-

da girişimciliğin yanında kullanmamız gerekir. Biz bugün buradayız yarın başkaları bu planı okuyacak ve görüşeceklerdir. İllaki bu terimlerin de burada yer alması gerekmektedir. Kaynak meselesi dedik mutlaka kaynakların ortaya çıkartılması gerekir. Kaynakların tespit edilmesi gerekir yani bir serbest bölgeler fonu var biz burada bunu kullanamıyoruz. Veya İhracatı Geliştirme Merkezi'nin değişik kalemleri var. Burada kaynaklar kısıtlı ama girişimci grubunun da desteklenmesi gerekir. Mesela İstanbul'da ki bir üretici firma buradaki girişimciye tamam ben sana malı gönderiyorum sen bunu ihraç et dediği zaman bir garantiyi de beraberinde getirecek bir kurumsallaşmayı benimsemeliyiz. Aslında bunlar, benim burada dış ticaretin uygulayıcısı olarak birebir gördüğüm hadiseler ve inanın çok genç kesimle bire bir görüştüğümüz zaman sonuç alabiliyorsunuz, son üç-dört seneki uygulamalarımızda biz bunlara şahit olduk. Bunun dışında madem serbest bölgeler artık GAP'ta da konuşuluyor örneğin Gaziantep'de kuruldu, Şanlıurfa düşünülüyor, Mardin'de zaten var. GAP'ta serbest bölgecilik anlayışını da GAP Bölge Kalkınma Planı'nda bir enstrüman olarak işlemek gerekir. A.B.D, Ürdün ve İsrail üçgeninde ve bu ülke yönetimi ile yapılan toplantılarda gündeme getirilen bir konu vardı ki A.B.D ve İsrail sermayesini çekmek için önemli bir enstrüman, diğer serbest-bölgecilikten birazcık farklı olarak Gaziantep grubunu oluşturacak illaki ben de olsun dediler. O zaman biz Mardinliler de bizde olsun diyeceğiz tabi eğer böyle bir politika(konuşmanın sonu anlaşılamamış)

Mahmut ARSLAN- (Adıyaman Turizm Danışma Müdürlüğü- Kahta)

Uluslararası Nemrut Vakfı'nın sekreteriyim. Vedat Bey çok güzel bir şey söyledi, burası Mezopotamya'dır. Şimdi sahip olduğunuz değerleri, kaynakları zamanında değerlendirip insan oğlunun hizmetine sokmadığımız zaman geç kalmışız demektir. Burada yapılan bugünkü toplantının amacında bu geç kalmışlığın telafisi için yapılacak çalışmaların değerlendirilmesidir. Bölgede benim kanaatimce kültürel, tarihi ve arkeolojik değerler hak edildiği şekilde değerlendirilip turizmin hizmetine açıldığı zaman turizm Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun lokomotif sektörü olacaktır. Yalnız kültür turizmi değil alternatif turizm dediğimiz diğer turizm kulvarının da geliştirilmesi çok kısa sürede gerçekleşebilir. Bugün GAP'ta su sporları yapılıyor, yamaç paraşütü, delta kanat ve doğa yürüyüşleri yapılıyor. Bana göre eğer turizmle beraber bunlar da değerlendirilirse turizm bölge ekonomisine direkt girdi sağlayan lokomotif sektör olacaktır. Arz ediyorum.

Dr. Yavuz EGE- Teşekkür ediyoruz Sayın Arslan, en arkada bir beyefendi söz istiyor.

Murat Ensari- (Mardin Organize Sanayi Bölge Müdürü)

Taslak maddelerine baktığımız zaman bu 16 maddelik amacı böyle büyütmek yerine üç ana başlık altında toplamak gerektiğine inanıyorum. Birinci başlığımız eğitim, ikinci başlığımız sağlık ve üçüncü başlığımız ekonomi. Bunların arasında bir öncelik sırası yaparsak; eğitime öncelik vermek zorundayız. Bütün bu yapmış olduğumuz çalışmaları, hedefleri ve stratejileri yerine getirebilmek için eğitilmiş insanlara ihtiyacımız vardır. Planın her aşamasında bu işi yapacak insan olduğuna göre önce eğitim demeliyiz. Eğitimsiz insanlarla bir yere gelmemiz mümkün değildir. Önce insanımızı eğiteceğiz, ondan sonra sağlık şartlarını düzelteceğiz ve ondan sonra da ekonomisini düzelteceğiz. isterseniz ekonomisini düzeltmeyin zaten koşullar kendi kendine ekonomisi-

yi düzeltir. Eğitimli insan, kültürlü insan, sağlığı yerinde olan insan bütün bunların altından kalacaktır diye düşünüyorum. Arz ederim.

Dr. Yavuz EGE- Teşekkür ederim Murat Bey.

Mehmet ÖZDEMİR- (Tarım İl Müdürlüğü Çiftçi Eğitim Şube Müdürü)

Efendim ben bölgede ikinci ürün olarak büyük rağbet gören mısır ekimi ile ilgili bir değerlendirme yapmak istiyorum. Bölgede bildiğiniz üzere mısır ikinci ürün olarak iki-üç yıldan beri rağbet görmektedir. Çiftçilerin kurutma sistemleri olmadığı için büyük endişeleri vardır. Örneğin Mardin'de kurutma sistemi bir kişi tarafından kurulmuş olup bu şahsın tekelindedir. Yani tekelinde dediğimiz zaman bu kişi herhangi bir kastımız yok sadece vatandaş o kişiye bağımlı kalıp, ürününü o kişiye satmak ve tohumunu da o kişiden almak zorunda kalmaktadır. Burada rekabet ortamı kurulamamakta ve piyasa oluşturulamamaktadır. GAP İdaresi olarak bölgede mısır kurutma sistemlerinin kurulması hususunda çalışmalarınız var mıdır? Ben konu hakkındaki çalışmalarınızı öğrenmek istiyorum. Teşekkür ederim.

Dr. Yavuz EGE- Teşekkür ederiz Sayın Özdemir'e,

Burhan SÜMER- (GÜNSİAD Genel Başkan Yardımcısı)

Teşekkür ederim, Sayın Başkan, ben hem Ticaret Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkan vekiliyim aynı zamanda Güneydoğu Sanayici ve İş Adamları Genel Başkan yardımcısıyım. Sayın Başkan, yazılan ve bize şu anda ekranda gösterilen temenniler çok güzel. Fakat bunların gerçekleşeceğine inanmıyorum, çünkü biz GAP'ı hükümetlerin inisiyatiflerine terk etmişiz, aslında GAP Güneydoğu Anadolu Projesi bir devlet politikasına dönüştürülmelidir. Ben bu sıkıntıyı dile getirdikten sonra diğer konulara geçmek istiyorum.

Bir arkadaşımız demin eğitimle ilgili düşüncelerini arz etti ben bütün içtenliğimle katılıyorum, gerçekten bölgede halen bir çok okul kapalı, bir çok okula öğretmen bulamıyoruz. Denilebilir ki bu sıkıntı Türkiye'nin sıkıntısıdır ama kaynak olmayınca bu sıkıntılarda giderilemez. Bir kere her şeyden önce demin temenni mahiyetinde ve yazılımlardan da anlaşıldığı kadarı ile Vedat Bey'in açıkladığı gibi bunların gerçekleşmesi için finans kaynağına ihtiyaç vardır. Eğer bunların karşılığında finans varsa bu işleri gerçekleştirebiliriz, şu anda bilemiyorum GAP'ın bir bütçesi var mıdır, yok mudur, nereden bütçe alıyor?. O da belli değildir. İşte Başbakanlığa bağlı bir GAP İdaresi vardır ve bu da Ankara'dadır. GAP Başkanlığı'nın bölgenin herhangi bir iline gelmesi lazım ve de bir müsteşarlığa bağlı olması gerekir. Bular şahsi düşüncelerimdir, GAP'ın 2002 ile 2010 yılı arasında bitirilebilmesinin ödeneklerle ilgili olduğunu düşünüyorum. GAP'ın ancak 2050 yılında tamamlanacağına inanıyorum.

Katılımcı planlama ile ilgili sıkıntılarımızı arz etmek istiyorum. Katılımcı planlama günümüzde gerçekten Avrupa normlarına uygundur ve gelişmiş devletler hep katılımcı planlama ile belirli bir seviyeye gelmişlerdir. Fakat hükümetin bakış açısının katılımcı planlamaya müspet bir yönde olduğuna inanmıyorum. Bölgedeki sivil toplum örgütlerini desteklemek, bölgedeki sivil

toplum örgütleri her zaman GAP İdaresi'ne ve GAP İdaresi Başkanlığı'na katkı sunmak azmi içerisinde bulunmaktadırlar. Bunu hiçbir zaman için ben art niyet olarak söylemek istemiyorum, her zaman GAP ile birlikte bu bölgeye gerek ekonomik, gerek sosyal alanda katkı sunanların her zaman elini öperiz.

Eğitim ve sağlık demiştim eğitimi söyledim, sağlık konusunda gerçekten bölge olarak sıkıntımız vardır. Diyarbakır sağlık merkezi konumdadır. Fakat Diyarbakır'ın da bölgenin sıkıntılarını giderebilmek düzeyde altyapı ve personeli mevcut olmadığından dolayı tüm bölgeye hizmet verememektedir. Bölge insanımız sağlık sorunları için Ankara'da otel köşelerinde perişan olmaktadır.

Tarihi ve kültür varlıklarının korunmasına gelince zaten tarihi ve kültür varlıklarını bırakmadık ki koruyalım. Yani şimdiye kadar sahip çıkılmamış biraz önce turizmi arkadaşımız izah etti, tarihi ve kültür varlıklarımız gözümüzün önünde eriyip gidiyor. Bölge bu konuda da zengin bir kapasiteye sahip fakat maalesef. Vedat Bey'in de biraz önce konuşmasında belirttiği gibi bölge 15 yıldır sıkıntılı bir dönem geçirdi, fakat daha önce sıkıntı olmayan dönemlerde bu tarihi ve kültürel varlıklara sahip çıkılmamıştır. Sadece ona bağlamak ta yanlıştır. Onun için bunu bir an önce önünü alabilmek için devlet bunu politika haline getirmelidir. Ben 15-20 gün önce Macaristan'a gittim Roma İmparatorluğu'ndan kalma tarihi varlıkları ortadan kaldırmamak için üstünden köprü geçirmişler böylelikle tarihi varlıklar zarar görmekten korunmuştur. Diyarbakır surları var ve Mardin biliyorsunuz uluslararası literatürde bugün Venedik'ten sonra sit alanı ilan edilmiştir. Fakat maalesef oraya da sahip çıkılmıyor. Benim arzum şu, ben karamsar değilim. Fakat biraz bakış açılarının değişmesi gerekir.

Güneydoğu Anadolu Projesi harika bir proje ve çok amaçlı bir projedir. Bunu Sayın, Allah rahmet eylesin eski Cumhurbaşkanlarımızdan ve Başbakanlarımızdan rahmetli Turgut ÖZAL büyük bir hayalle kurmuştu fakat maalesef GAP'ı şu andaki merkezi hükümetler bir üvey evlat olarak görüyorlar. Bu konuda daha fazla ilgili alanlarına çekebilmesi için herkesin elinden ne geliyorsa yapması gerektiğini düşünüyorum. Saygılar sunuyorum.

Dr. Yavuz EGE- Teşekkür ediyoruz. Sayın Burhan SÜMER'e, buyurun hanımefendi.

Nevin SOYUKAYA- (Çekül Vakfı Diyarbakır Temsilcisi)

Teşekkür ediyorum, konu dağılmadan bende aynı konuya, kültürel değerlere değinmek istiyorum. Şimdi çok doğru bir yaklaşımda bulunuldu. Turizmi geliştirerek bölgeye ekonomik katkı sağlamak doğru bir yaklaşım ancak, bana göre biraz da eksik bir yaklaşım sadece kültürel değerleri korumak ekonomik getiri amaçlı olmamalı bunun yanı sıra bizi var eden koşulları korumanın bir zorunluluk olduğunu da kabul etmek gerekli. Bunun dışında söylemek istediğim bu koşullar yaratıldığı takdirde, turizme açma amaçlı uygun koruma kullanma koşulları oluştuğu takdirde zaten bu olacaktır. Yukarı Mezopotamya bugüne kadar gelişen büyük kültürler, büyük uygarlıklar tabii ki Dicle ile Fırat kıyısında yapılanmıştır çünkü su hayattır. Bugünkü Dicle ile Fırat yarattığı bu kültür ve uygarlıkları bizlerin müdahalesi ile yok etmeye mecbur bırakılmıştır.

Az önce beyefendi çok doğru bir şey söyledi "olmayan kültürel değerlerini mi" turizme açacağız acaba?. Çünkü barajlar altında çok büyük sayıda kültürel değerler, arkeolojik değerler kalmakta ve bölge insanlık tarihi açısından bir bilinmeyene ışık tutmakta. Özellikle çok bilinen bir konu İlisu Barajı ve HasanKeyf, sadece Hasankeyf değil bölgede İlisu Barajı'nın altında yüzlerce höyük kalıyor, yüzlerce kale ve yüzlerce de yerleşim yeri kalıyor. Doğa tahribatıda bir kenara. Peki bundan sonra ne yapılacak? Bize bildirilen yaklaşımlar; işte barajlar falan bitecek, GAP Projesi bitecek, ondan sonra kültürel değerler turizme açılacak bir takım kalkınma programları geliştirilecek. Ama elimizde olmayan yok edilmiş kültürel değerleri nasıl geri getireceğiz? Nasıl yapacağız da suların altından çıkaracağız? Turizme nasıl açacağız? Bana kalırsa bugüne kadar kaybettiklerimizi kaybettik peki bundan sonrasını nasıl yapacağız. Bundan sonra sulara gömmeden bir alternatif yaratacak mıyız? Bence bunun alternatifleri var, bu alternatifler üzerinde konuşmak gereklidir. Bu konuda neler yapılacak bunu tartışmaya açmak istiyorum. Teşekkür ederim.

Dr. Yavuz EGE- Teşekkür ederiz, Nevin hanım, buyurun efendim.

İskan TEGİN- (Ziraat mühendisleri Odası Diyarbakır Şubesi ikinci başkanı)

Doküman bize Pazartesi günü geldiği ve kurumumuzla tartışamadığımız için çok detaylı bir değerlendirmesini yapamayacağım. Kendimizce planın hepsini gözden geçirdik ve bazı belirlemeler yapmak istiyoruz.

En başta temel ilke ve stratejilerde belirtilen çağdaş, kurumsal yapıların oluşturulması ve güçlendirilmesi amacıyla yapılmış olan gerekli düzenlemeler ve yönlendirmeler yapılacak deniyor. Bu çağdaş kurumların yönetimleri, personeli ve personelin eğitimi kesinlikle dikkate alınmalı zira içinde bulunduğumuz sorumlularından biri de bugüne kadar bölgeye gönderilen kamu yöneticileri ve çalışanlarıdır. Bu plan başarıya götürülmek isteniyorsa, bu kadrolar gerçekten titizlikle seçilmeli ve bu işi yapmak isteyenler gönderilmeli bence.

Üçüncü Amaç'ta; bölgede pazar ekonomisi geliştirecek önlemler alınacak ve ulusal pazarla bütünleşme sağlanacak deniyor. Politikalar bölümünün üçüncü maddesinde tarımsal destekleme, politikalar üreticiyi pazardan gelen talep sinyallerin daha iyi algılayacak, algılayabilecek ve güçlendirebilecek biçimde uygulanacaktır deniyor. Ben burada bir çelişki görüyorum, GAP projesi 2010'da bitirilmesi hedefleniyor ancak IMF verilen niyet mektuplarında birinci ve ikinci bölümünde birkaç yılda tarımdaki destekleme kaldırılacağı vaadediliyor ve bu yönde çalışmaların başladığını biliyoruz. Bu desteklemelerin devam edeceğini ve bunu çok ciddi bulmuyoruz 2010'dan sonra devam edeceğini sanmıyorum daha doğrusu.

Beşinci Amaç'ta; su, toprak ve biyolojik kaynakların verimli ve sürdürülebilir kullanımı sağlanacaktır. Devlet Su İşleri'nde çalışıyorum ve GAP'ın bitirdiği sulamalarda İşletme Mühendisi olarak çalışıyorum. Burada sulama suyu kullanımında gerçekten ciddi sıkıntılar var hem dağıtımında, hem kullanımında hedefler arasında beşinci amacın hedefleri arasında Sulama Birlikleri Tüzüğü ve Yasası konmalıdır. Bu çalışma Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü İşletme Bakım Daire

Başkanlığınca iki yıl önce başlatılan katılımcı bir çalışma ile birliklerin de görüşleri alınarak hazırlandı. Birlikler ve Devlet Su İşleri görüşlerini gerekli hazırlıkları yaptıktan sonra daire başkanına gönderdiler ama sanırım o çalışma halen TBMM'de mecliste duruyor. Çünkü bu konuda herhangi bir çalışma çıkmadı. Sulama Birliklerin Tüzük ve Yasa'sı çıkarılmalı bu da Beşinci Madde'nin hedefleri arasına konmalıdır. Bu bölümdeki hedef ve politikalar neredeyse kusursuz ama bölgedeki kamu yönetimi değil bunları gerçekleştirmek, bu hedef ve amaçların yanından geçecek güçte değil. Başta GAP İdaresi olmak üzere bu hedeflere ulaşmak için bölgedeki tüm ilgili kamu kuruluşları tekrar gözden geçirilmelidir.

Dokuzuncu Amaç'ta yerel inisiyatifler öncülüğünde bölgenin kurumsal kapasitesi güçlendirilecek ve bu maksatla insan kaynakları güçlendirilecek deniyor. Yine hedefler kısmının Üçüncü Maddesi'nde yerel ve bölgesel düzeyde faaliyet gösteren hükümet dışı kurumların ve yerel yönetimlerin kurumsal kapasiteleri geliştirilecek ve yeni olanaklar desteklenecek deniyor. Çok güzel bir belirleme aslında bir açılım ama ben yaklaşık 10 yıldır Diyarbakır'da demokratik kitle örgütünün içinde üye, yönetici olarak bulunuyorum. Bugüne kadar gerçekten göz açtırılmadı bu kurumlara, çok büyük kadro eğitimleri oldu bundan sonra bunu hep beraber sağlayabilirsek ne mutlu. Bunun hedef olarak belirlenmesini de çok güzel tebrik ediyorum.

Onikinci Amaç'ta bölgesel kalkınma ve toplumsal bütünleşmenin sağlanmasında kültürel birikimden yararlanılacak deniliyor. Hedef kısmının Birinci Maddesi'nde kültürel çeşitliliğin geleneksel ve modern değerler aracılığıyla kalkınma planına entegre edilmesi sağlanacaktır. Politikaların Birinci Maddesi'nde yeni değerlerin benimsenmesinde ve yerel, bölgesel ve kültürel yapıların geliştirilmesinde var olan kültür öğelerinden yararlanılacaktır. Bunları tespit etmek gerçekten çok güzel Avrupa Birliği'ne girme sürecinde ve 21. Yüzyılın gereklerindedir. Bu tespitler şimdiye kadar öyle rahat yapılamıyordu 89 Master Planı'nda da bu yoktu. Fakat bu sürece nasıl gelindi ve sorunun adı tam konmalı. Bir sorun yaşandı gelindi bundan sonra nasıl açılır? bunun adı tam konmalı nasıl konur doğrusu bu konuda çok tereddütteyim.

Yine Onbeşinci Amaç'ta çevre ve kalkınmayı bütünleştiren bir iletişim sistemi oluşturulacak deniliyor. Hedeflerin Sekiz, Dokuz ve Onuncu Maddeleri'nde yapılan belirlemelerle, Hasankeyf'in başına gelenlerle çok uymuyor birbirine. Yine politikalar bölümünde Onbirinci Madde'de proje yönetiminde yöreden insanların istihdamına önem verilecek deniyor. Bu da güzel ama çok iddialı bir fikir. Benim söyleyeceklerim bu kadar, teşekkür ederim.

Dr. Yavuz EGE- Teşekkür ederiz. Buyurun.

Muhittin TUTKUN- (Dicle Üniversitesi Ziraat Fakültesi Öğretim Üyesi)

Taslağın en azından ortaya konulması için emeği geçen arkadaşlara teşekkür ediyorum. Fakat çok iddialı bir taslak. GAP Projesi'nin artık bir amaç değil bir araç olduğu, insanların kalkınmasında bir araç olarak görüldüğüne çok sevindim. Buradaki hedef sayısı çok fazla yani siz bu hedeflere nasıl ulaşacaksınız, bunu kim yapacak? ve nasıl yapacak?, hangi projelerle çıkacaksınız-

nız?, bu projeleri nasıl uygulayacaksınız? Ve projeleri uygulayabilecek personel sayısı Türkiye’de yeterli mi? Hedefler içerisindeki amaçlar çok fazla bunların bir öncelik sırası belirtilerek daha önce bize vermiş olduğunuz bu dokümanda yazılabildi. Öncelik sayılarının mutlaka indirgenmesi lazım.

Çok iddialı maddeler var. Köyde biyoteknoloji diyorsunuz; Türkiye’de biyoteknolojiyi biz uygulayamıyoruz ki köylerde uygulayalım. Cinsiyet diyorsunuz bunu köylerde nasıl yapabilirsiniz. Bence çok iddialı özellikle sosyal konularda izleme değerlendirme bildiğim kadarı ile kırsal kalkınmanın en zor öğelerinden bir tanesidir. Bu izleme değerlendirmeleri hangi ölçütlere göre yapacaksınız? Ayrıca bu programın yürütülmesinde bu taslağın gerçekleştirilmesinde hükümet dışı kuruluşların, yeni STK’ların etkin rol alacağına inanıyorum. Hantal yapılı kuruluşların dışında STK’lara önem verilerek, en azından sosyal projelerin onların tarafından yapılması kanaatindeyim.

Burada belirlenen hedeflerin sonucu olarak şunu söylemek istiyorum; Belirlenen hedefler ve amaçlar öncelik sırasına göre yeniden belirlenmeli, çünkü amaç sayımız ve hedef sayımız ne kadar fazla olursa güç kaynağımız buna göre dağılacaktır. Dolayısı ile hedef sayısı ve buna yönelik amaçlar küçültülüp belli bir şekilde projeler uygulanırsa zaten buna bağlı olan diğer alt projeler de kendiliğinden gelecektir. Teşekkür ediyorum.

Dr. Yavuz EGE- Teşekkür ediyoruz Sayın Uslu, buyurun efendim.

Tahir DADAK- (Türkiye Kalkınma Vakfı Bölge Müdürü)

Gerçekten taslak planda iddialı amaçlar var, iddialı hedefler ve politikalar ortaya konulmuş, asıl önemli olan bundan sonrasıdır diye düşünüyorum. Yani bu idealize edilen planın, hedeflerin ve politikaların faaliyetlerle nasıl bağdaştırılacağıdır. Doğru faaliyetlerin nasıl ortaya konulacağıdır, bu faaliyetlerin hangi doğru faaliyetler olacağı ve bunun nasıl işleyebileceği, halk tarafından nasıl kabul göreceği, ihtiyacı olan kesime nasıl hitap edebileceği ve yaygınlaşması benimselebilen ne tür faaliyetler düzenlenebileceği, asıl bunlar önemli diye düşünüyorum ve Muhittin arkadaşımın da belirttiği gibi bunu kimlerle ve nasıl yapacağız asıl cevaplanması gereken sorular bunlar diye düşünüyorum. Bu taslak dışında, arkadaşlar da bazı görüşlerini dile getirdiler, en önem verdikleri konunun eğitim olduğunu belirttiler benim söyleyeceğim bu örgün ve yaygın eğitimin dışında bölgede asıl ihtiyaç olan bölgesel bir eğitim merkezidir. Yani bu örgün ve yaygın eğitim dışında eğitim verebilecek bölgesel bir eğitim merkezi ve bölgesel bir eğitim enstitüsünün kurulmasının gerekliliğidir. Bu eğitim merkezi ve enstitü hangi eğitimleri verecek? Özellikle tarım ve hayvancılık alanında, sanayiye iş gücü temin etme anlamında yine belli el sanatları konusunda ve bunlarla birlikte rehabilitasyon konularında eğitim verecek bir merkezin kurulması gerektiğine inanıyorum. Burada eğitimi kim verecek sorusu gündeme gelebilir Üniversite’nin elemanlarından destek alınabilir, yine ülkede yetkisi olan insanlar veya uluslararası kuruluşlardan eğitici konusunda destek alınabilir ve birlikte yerel uzmanlardan destek alınabilir. Bu merkezin finansman konusu da çok önemli tabi, böyle doğru bir eğitim veren merkezin kurulması sonucu uluslararası kuruluşlardan, özel sektörden ve kamudan da finansman konusunda destek

alnabileceği kanaatindeyim. Sanayi konusunda daha doğrusu bu yatırımlar konusunda bir iki şey söylemek istiyorum. Şimdi Gaziantep dışında bölgede yapılan yatırımlara dikkat ettiğimizde bunların çoğu üretime yönelik yatırımlar olmayıp bölgeden para hortumlayan yatırımlar olarak görüyoruz. Bir Migros örneği veya buna benzer hizmet sektörleri. Bu planda bölgeden para çeken yatırımlar değil de bölgede üretime yönelik olan hangi alanlarda çalışma yapılabilir biraz da bu konuda çalışma yapılması gerektiğine inanıyorum. Teşekkür ederim.

Dr. Yavuz EGE- Teşekkür ederiz efendim, buyurun Sayın Başkan.

Kutbettin ARZU- (Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanı)

Efendim dışarıdan gelen tüm konuklara bir kez daha Diyarbakır adına hoş geldiniz diyorum. Bu plana emeği geçen arkadaşlara, bu taslağa emeği geçen arkadaşlara çok teşekkür ediyorum. Çok iyi hazırlanmış bir plan, eksikleri yok mu? Var, zaten amaç burada, eksiklerin konuşulup tartışılması katılımcılıkta ki amaçta bu. Yoksa bu arkadaşlarımız bu planı hazırlayacaklar ondan sonra da gerekli yerlere sunacaklardır. Bugün burada bulunmamızın amacı, bu plan üzerindeki gördüğümüz eksikleri fazlaları tartışmak ve plana katkı vermek. Bugün bitecek mi? hayır bu ilk aşama öyle tahmin ediyorum. Bugün aklımıza gelemeyen yeterince irdelleyemediğimiz konuları düşüneceğiz, taşınacağız arkadaşlarımızın adreslerine göndereceğiz. Ve bundan sonraki toplantılara daha hazırlıklı katılacağız. Şimdi planın amacı zaten çok güzel, insanın yaşam kalitesinin yükseltilmesi. Bunun için öncelikle insanların gerçekten yaşam kalitelerinin yükseltilebilme haklarının olduğunu bilmeleri gerekir. Bunu bilmenin yolu da eğitimden geçiyor ve planı hazırlayan arkadaşlar da özellikle eğitimin altını çizdiler. Çok önemli bir konu, eğitimin üzerinde belki bir gün konuşmak gerekir. Çünkü gerçekten bütün sorunların temelinde eğitim var. Şimdi bir bölge düşünün ki kadının okuma yazma oranı Diyarbakır için söylüyorum % 48, bölge ortalaması daha da düşük. Şimdi yarının nesillerini yetiştirecek insanlar, bizim analarımız ve bacılarımız. İnsanın en temel hakkı olan okuma yazma hakkını sağlayamamışız. O halde gerçekten eğitimden başlamak lazım, siz insanları eğittikçe diğer sorunları da çözersiniz.

Tabi bu plan tartışılmak için gelmiş buraya, eksikleri ve fazlaları var, ondan da önemlisi bana göre bu projeyi kim uygulayacak?, nasıl uygulayacak? ve koordinasyon nasıl sağlanacak?. GAP Bölge Kalkınma İdaresi adında güzel bir kuruluşumuz var. 1989'da kurulmuş ama Kanun Hükmünde Kararname ile kurulmuş, adı var kendisinin de güzel uygulamaları var ama yetkisi, bütçesi ve olaylara müdahalesi net değil. Öncelikle bunun belirlenmesi gerekir. Bunun belirlenmesi içinde, biraz önce Burhan Bey'de söyledi, GAP Bölge Kalkınma İdaresi'nin merkezinin mutlaka bölgede olması gerekir. Mutlaka burada yerel inisiyatiflerin söz sahibi olması gerekir. Bu idarenin gerçekten planın her aşamasında en yetkili kurum haline gelmesi gerekmektedir. Şimdi GAP Projesi su ve toprak kaynaklarının kullanımı ile ilgili ortaya çıktı, katkılarla bugünkü hale geldi. Halen de o zihniyetle bakılıyor yani işte Devlet Su İşleri barajları kir alıyor ve ondan sonrada bizim en büyük talebimiz isteğimiz barajlara ödenek ayrılması ve önce sulama kanallarının bitirilip faaliyete geçirilmesidir. Ama bunlar yapılırken de kültürel değerler yok oluyor, bunlar yapılırken toprak mülkiyeti düşünülüyor, bunlar yapılırken bölgenin eğitim seviyesi düşünülüyor, düşünülüyorsa da yeterince bu konu irdelenmiyor ve araştırılmıyor. Onun için bana gö-

re önce GAP İdaresinin bu uygulamalardaki yeri ne olacak? ve GAP İdaresi'nin nezdinde bölgede ki yerel inisiyatiflerin yeri ne olacak? Bu konunun iyi bir şekilde tartışılıp irdelenmesi gerekir.

GAP gerçekten 2010 yılında bitirilecekse bunun için finansman modelleri nasıl bulunacak. Bu halihazır bütçeden olamayacağı görülüyor bu şartlarda konunun irdelenmesi ve tartışılması gerektiğini düşünüyorum. Ondan sonra, bu planın amacı çok güzel, hedefleri de iyi bunlar artırılabilir, bunlar daha alt başlıklar halinde toplanabilir.

Eğitimden sonra tarım ve hayvancılık, tabii köye dönüşün mutlaka, sosyal, kültürel ve ekonomik altyapısı hazırlanarak sağlanması gerekir. Köye dönüşün dışında arazi toplulaştırılmasının da sağlanması lazım, mutlaka bir toprak reformunun yapılması gerekir. Yine, GAP'tan avantajlı grupların dezavantajlı hale getirilmesi lazım ve yöntemlerinin belirlenmesi gerekir. Arazi sahibi olmayan insanların veya kadınların bu projeden nasıl faydalanacağı, özellikle küçük işletmecilerin bir araya gelip kooperatif kurmaları veya farklı şekillerde kredi bulmalarının düşünülmesi gerekir. Sanayi kesiminde aynı şeyin dikkate alınması lazım, çünkü bizde bir sanayi bilinci ve bir sanayi kültürü yok. Bunun için öncü kuruluşların tespit edilmesi gerekir, bunlara mutlaka farklı desteklerin, teşviklerin verilmesi gerekir. Küçük sermayenin bir araya getirilip oluşacak olan organizasyonlara farklı desteklerin sağlanması gerekir. Hem sanayi anlamında hem de bu üretilecek ürünlerin pazarlanması anlamında özellikle bu çok önemli bir konu. Yusuf arkadaşımız değindi bu konuya, gelişmiş ülkelerin komşularıyla olan ticari ilişkileri % 60-70 seviyelerinde iken bizde işte en yakın komşumuz Suriye, İran ve Irak'la ilişkilerimiz % 1'ler düzeyindedir. Bizim bu bölgeden ürettiğimiz ürünleri gelişmiş batı ülkelerine satmamız biraz zor olacak. Bizim ticari pazarımız yakın komşularımız olan Ortadoğu ülkeleri, bunlarla olan ticari ilişkilerimizi mutlaka geliştirmemiz gerekir. Su havzalarının ıslahını mutlaka yapmamız gerekir, ağaçlandırma yeşillendirme çalışmalarının orman çalışmalarının ve bunlarla beraber mera ve çayır ıslahına gerekli dikkatin gösterilmesi gerekir. Şimdilik bu kadarı ile yetineyim daha sonra belki biraz daha konuşabilirim, teşekkür ederim.

Dr. Yavuz EGE- Teşekkür ederiz Sayın Başkan.

Sıtkı ERBATUR- (Devlet Su İşleri X. Bölge Müdür Yardımcısı)

Sayın Başkan, değerli katılımcılar şimdi Devlet Su İşleri GAP'ın merkezinde olan bir kurum ve GAP Projesi temelinde su ve toprak kaynaklarının en iyi şekilde projelendirilerek halkın hizmetine sunulmak amacıyla planlandırılmıştır. Planlamaya 1950'lilerde başlanmıştır. X. Bölge'nin daha doğrusu GAP bölgesinin Türkiye'deki toprak ve enerji üretimindeki verilerini vermek istiyorum. Türkiye'de şu anda sulamaya açılan alanların % 30'u sulanabilmekte ekonomik olarak. Fakat bu GAP bölgesinde %8'e, Diyarbakır bazında % 5'lere düşmektedir. Enerji, Fırat ve Dicle havzalarının toplam su potansiyeli ülke genelinde % 8,5'lara tekabül etmektedir. Türkiye'deki enerji üretiminin % 35'i ve sulanacak alanların % 21'i GAP bölgesinde bulunmaktadır. Enerji yatırımlarında şu anda tüketilen enerjinin % 45'i GAP projelerinde enerji sektöründe hiz-

mete sunulmuştur. Fakat bu sulamalarda belirttiğim gibi % 8'lerde, % 5'lerde kalmakta fakat devam eden projeler ile birlikte bu rakam % 13'lere çıkabilmektedir.

Projeler en iyimser şekilde 2005 veya 2010 yılları biter görünüyor. Bu ödenek dilimleri ile GAP'ın tarım sektörünün hayata geçirilmesi çok uzak bir hedef görülmektedir. Bunun içinde bu ödeneklerin arttırılması konusunda yani bu aktiviteler esas rolü yüklenecek GAP İdaresi'ni veya Devlet Su İşleri'ni bunun planlama tartışmalarından çıkarılıp uygulanabilirlik yani kaynakların yaratılması gerekmektedir.

Şu anda depolama için, GAP bölgesinde sulanacak alanların sulanması için depolanan su % 70'dir. Fakat sulama daha dediğim gibi Diyarbakır'da % 5'lerde GAP bölgesinde % 8'lerde durmaktadır. Bir barajın zaten teknik ömrü topografik durumuna göre 50 ile 100 yıl arasındadır. Sulamaya açılmadığı zaman bazı barajlarımız rusubat açılmadığında sulamaya açılmamış olacaktır. Bu konuda en azından bu bölgenin sulama kapasitesinin Türkiye ortalamasına yaklaştırılması bir ivme kazanacak çalışmasının yapılması gerekmektedir.

İlisu Barajı ile ilgili Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Orta Doğu Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi arasında tarihi zenginliklerin baraj havzası dışına taşınması için bir protokol mevcuttur. Bu protokole göre, oradaki tarihi ve arkeolojik eserleri koruma amaçlı çalışmalar devam etmektedir. Benim söyleyeceklerim bu kadar.

Dr. Yavuz EGE- Teşekkür ederim Sıtkı Bey, buyurun efendim.

Şehmuz DİKEN- (Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Başkan Danışmanı)

Öncelikle Ankara'dan gelen konuklarımıza merhaba, hoş geldiniz diyorum. İtiraf etmeliyim ki GAP bölge planı vizyon, amaç, hedef ve politikalar başlığını taşıyan taslak iki mükemmel bir metin olmuş. Bunu hazırlayan arkadaşları öncelikle kutlamak istiyorum. Metni bende diğer arkadaşlar gibi inceledim ve incelediğim metin içerisinde iki konuya değinmek istiyorum. Bunlardan biri İkinci Madde, amaç bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farkı azaltılacaktır başlığını taşıyor, bu madde ile bağlantılı olarak 12. Madde bölgesel kalkınma ve toplumsal bütünleşmenin sağlanmasında kültürel birikiminden yararlanılacaktır başlığını taşıyan madde. Bir de 16. Madde tarihi ve kültürel varlıklar korunacak, kurtarılacak ve değerlendirilecektir başlığını taşıyan madde. Bu üçünü birlikte değerlendirmek istiyorum.

Bilindiği üzere GAP, GAP'ın etki alanı altında ya da çalışma programı içerisinde olan dokuz il ve bu dokuz ilin çevresi turizm potansiyeli açısından kayda değer önemdedir. Ve yine bir ifade kullanmak istiyorum, bölge turizm potansiyeli açısından çok bakir adeta 1970'lerin Akdeniz'ini andıran bir görüntü taşımaktadır. Bana göre her şey sanayi değildir. Dünya çok farklı alanlarda gelişme şansını yoklama arayışı içerisinde. Bizim açıımızdan da hem kültür turizmi, hem dini turizm, hem de genel anlamda turizm açısından bölge çok şanslı diye düşünüyorum. Özellikle bunun geliştirilerek projelendirilmesi benim talebim bu nedenle metin içerisinde, bölgenin kültür ve turizm envanterinin çıkarılmasına çok önem verilmesini ve bunun hızla geliştirilmesi talep ediyorum.

İkinci değineceğim konu ise 9. Madde başlığı altındaki yerel inisiyatifler öncülüğünde bölgenin kurumsal kapasitesi güçlendirilecek ve bu maksatla insan kaynakları geliştirilecektir başlığını taşıyan bölüm. Ben biraz geç katıldığım için önceki konuşmaları çok dinleyemedim ama benim bu son bir saat içerisinde izlediğim kadarıyla arkadaşlardan bir kısmı özellikle bu bölgede, bu başlık altındaki sivil toplum örgütleri maddelerine değindiler. Gerçekten bu bölgenin siyaset dışında sivil toplum örgütleri anlamında ilişkinin geliştirilmesi için en önemli maddesi diye düşünüyorum. Özellikle son 20 yıl içerisinde yaşanan sıkıntılı atmosfer bölgede sivil toplum örgütlerinin gelişme şansını biraz sınırladı, asgari düzeyde tuttu diyebilirim. Fakat önümüzde bu açığı hala kapatmanın yolları var diye düşünüyorum. Bunun bir şekilde bu madde içerisinde olmasının uygun olacağını düşünüyorum. Sivil toplum örgütleri ile kamu kurum ve kuruluşları arasında bir türlü oluşamayan ilişkinin karşılıklı olarak birbirini tanıma, anlama bir ilişki geliştirilmesinin çeşitli beyin fırtınası toplantıları ile hatta bunu belki uluslararası deneyimi olan moderatörlerin koordinatörlüğünde oluşabilmesinin alt yapısı mümkün olabilir mi? diye değerlendirilmesini talep ediyorum. Dinleme zahmetine katlandığınız için teşekkür ediyorum.

Dr. Yavuz EGE- Çok teşekkür ederiz.

Lezgin YALÇIN- (Diyarbakır Sanayi ve Ticaret Odası Danışmanı)

Ben de konuklara hoş geldiniz diyorum. Bu güzel çalışmada emeği geçen herkese teşekkür ediyorum. Çalışma gerçekten çok güzel ve detaylı bir şekilde hazırlanmış. Arkadaşlarımızın da belirttiği gibi biraz da iddialı olmuş, iddialı olması da iyi bir şey ama bana göre böylesi bir çalışmayı yürütecek kurumun başında GAP İdaresi geliyor. Bakanlar Kurulu Kararıyla bu işin koordinasyonu GAP İdaresi'ne verilmiştir. GAP İdaresinin gerçek anlamda çalışma yapabilmesi için bence her şeyden önce GAP İdaresi'nin bu işin içerisindeki yeri ve konumu net olmalı artı yeniden yapılanma dediğimiz Diyarbakır Sanayi ve Ticaret Odası'nın uzun yıllar üzerinde durduğu bir çalışmanın olması gerekiyor. Gerçi Başkanımız da ona değindi ama bunun daha derine inip bütün illerde mutlak anlamda GAP İdaresi'nin temsil birimlerinin olması gerektiğini düşünüyorum.

- Bir Konuşmacı

(Band kaydının eksikliğinden dolayı kimin konuştuğu belli değildir)

...seviyede de olsa temsilciliklerin kurulması gerekiyor. Bunlar hem sivil toplum örgütleri ile hem de yerel insanlarla diyalogu sıcak tutup bir anlamda bölge nabzını tutmaları gerekiyor. Gelişmeleri çok sıcak sığına merkeze aktarması gerekiyor. Bunun yanında bölgede son 20 yılda yaşanan sosyal olaylarla birlikte bir tahribat yaşandı. Yeniden köye dönüş projesi gündemde bu anlamda GAP İdaresi gerçi çalışmalar yapıyor ama köye dönüş salt dönüşle sınırlı tutulmaması gerekiyor. Bu insanların yıllarca yaşamış olduğu sıkıntıları bertaraf edecek rehabilitasyon merkezlerinin de bence bu bölgede kurulması gerekiyor. Bunda da sivil toplum örgütlerine, Ta-

bipler Odasına büyük görevler düşüyor bu anlamda da bence net bir belirleme yapılması gerekiyor. Teşekkür ediyorum.

Dr. Yavuz EGE- Başka söz isteyen arkadaşımız var mı efendim. Buyurun Mahmut bey.

Mahmut ARSLAN- (Adıyaman Turizm Danışma Müdürü)

Ben GAP'taki arkeolojik değerlerin turizm, sosyal ve ekonomik boyutu ile ilgili bir bildiri hazırladım. Bunu size arz edeceğim çok geniş 15-16 sayfa. Bazı arkadaşlar GAP Bölgesi'ndeki arkeolojik, tarihi eserlerin su altında kalarak yok edildiğinden bahsettiler. Türkiye'nin genelinde de mevcut 2150 metredeki Nemrut Dağı'nın tepesindeki tarihi eserleri de yok ediyoruz. Zeugma'yı da bırakıyoruz, Samsat'ı da bırakıyoruz, Tillo'yu da bırakıyoruz ve bugün Hasankeyf'i de bırakıyoruz. Onun için yalnız su altında kalan tarihi eserler değil, 2154 metrede Nemrut Dağı'nın tepesinde bunu da tahrip ediyoruz. Bu plan içerisinde, bu program içerisinde acaba GAP Bölgesi'ndeki kültürel varlıkların, tarihi eserlerin ve arkeolojik alanların yetkisi GAP Bölge İdaresi Başkanlığı'na mı bırakılacaktır? Yoksa yine, yıllardır rant kaynaklı kullanılıp sit alanı olmaktan çıkartılarak, şu anda halen Kültür Bakanlığı'nın uygulamakta olduğu şekilde mi devam edecektir? Şahit oluyoruz yine, GAP Bölgesi'ndeki suyun çekilmesi ile ilgili ikinci Zeugma'lar ortaya çıkmıştır. Höyükler ortaya çıkmıştır bunlar halen tescil edilmemiştir. Bunları da ben bildiride geniş bir şekilde arz ettim, zamanınızı almak istemiyorum. Teşekkür ediyorum.

Dr. Yavuz EGE- Teşekkür ederiz, söz isteyen ?

Dr. Remzi TANRIVERDİ- (TESK/ Diyarbakır)

Kentsel Enformal Sektörde İstihdam Kapasitesinin Arttırılması Projesinin Teknik Danışmanlığını yapıyorum. Bugün burada çok şey tekrar konuşuldu, güzel şeyler konuşuldu, güzel hedefler planlanmış durumda zaten bunun uygulanma tekniklerinin nasıl olacağı hususunda bazı çekişmeler olması ile birlikte burada bir nevi GAP Hükümeti programını izledik ve dinledik. Bu önemli bir olay ancak şu var özellikle bölgemizin bir çok sorununa hem mitolojik açıdan, hem edebi açıdan, kültürel değerlerin ekonomik kapasitesinin analizi yapılmış durumda ve bunlar sürekli gündeme geliyor. Bölgede temel bir sorun vardır, bence temel sorun, aynı zamanda iyileştirme laboratuvarı olarak da görev yapacak, bunun da istihdam alanları olduğuna inanıyorum. İstihdam alanlarının acil bir şekilde yaratılması, oluşturulması ile birlikte toplumun alım gücünün arttırılması, tüketimin arttırılması ile birlikte insanların her türlü özgürlüklerini kullanması ile birlikte bilinçlenmesi, vatandaşlık bilincinin gelişmesi ile bir çok sorun çözümlerini de birlikte getirecektir. Bu konu için acil projelere ve uygulama çalışmalarına girişilmesinin gerekleri üzerinde durulması gerekir, bu yüzden sıcak para veya bir kaynak oluşturulması gereği üzerinde durmak gerekir.

Bugün, hepimizin bildiği gibi Türkiye'nin temel sorunları arasında IMF'nin ilgilendiği diğer bir konu; tarımsal alanda subvansiyon olanaklarının daraltılması, devletin belli bir şekilde tarımdan çekilmesi ile birlikte aynı zamana denk gelen tarımsal alanların faaliyete açılması belki

birinci, ikinci, üçüncü ürün olayının gündemleşmesi ve bunun belli bir alışkanlık içerisinde devam edeceğini göz önüne alırsak, yani bugün para eden bir ürünün yarın toplumun bir çok kesiminin de katılımı ile daha hızlı bir stoklaşmaya gideceği gerçeği göz önüne alınarak ilerde de yani kısa sürede de bir tıkanmanın söz konusu olabileceği tahmin edilebilir. Bundan dolayı çok dinamik ve teknik anlamda güçlü projelerin ve olanakların bir an önce toplumun hizmetine sunulması ile, belki biz de biraz olsun daha rasyonel, daha gerçekçi projeler etrafında sivil kurumlaşmalarımızı sağlamak ve sivil kurumlaşmalarımızın artık kendi ihtiyaçlarından doğan, toplumun ihtiyaçlarından doğan ve kendilerine gerekçelendirecek projeler yaratarak oluşumlarını sağlamak durumunda kalacağız.

Bunun dışında özellikle kadının durumu gerçekten iç açıcı hiç değil. Özellikle istihdam alanında dışlanmış olması, feodal ekonomik ortamda bulunmuş olması bunun yeniden toplumun gelişmesine hizmet edecek durumda konumlanması ile birlikte oluşacak bu da büyük bir ihtimal ve ekonomik özgürlük alanlarının, ekonomik özgürlüklerini kazanabilecek alanların yani dediğim gibi istihdam alanlarının hızlı bir şekilde faaliyete sokulması ile olacaktır. Biraz ironik olacak ama, tarihte söylenmiştir; çalışmak, iş hayatı insanları özgürleştirir bunu Hitler söylemişti daha önce istihdam politikası ile ilgili. Fakat bugünkü gerçeğimiz bunu gösteriyor ki gerçekten biz onun politikalarını tasvip etmedik ama bölgemizde, Türkiye'de gerçekten istihdam alanının yaratılması insanın iş sahibinin olması ile birlikte toplumun bir çok ana sorunun çözüleceğine inanıyorum ve burada belirtmek istiyorum. Saygılar sunuyorum.

Dr. Yavuz EGE- Teşekkür ediyoruz Remzi bey,

Nurcan BAYSAL- (Diyarbakır GAP-GİDEM Sorumlusu)

Ben de taslağı inceledim. Oldukça da güzel ve kapsamlı hazırlandığına inanıyorum. Birçok alan düşünülmüş fakat yine de benim kafamda takılan nokta daha önce tartıştığımız gibi bunun ne şekilde, kim tarafından yürütülebileceği yani sadece bunun güzel bir plan olarak kağıt üzerinde kalmasından çok, uygulamada neler yapılacağı, yine bu işin bütçesinin ne olacağı, bu bütçe ne şekilde bulunacak, nasıl finanse edilecek ve muhakkak bu konuda muhakkak ortak bir siyasi irade olması gerektiğini düşünüyorum.

Bu plan, hem halka hem de siyasilere inerek ortak partiler üstü bir yaklaşımla bakıldığı oranda başarılı olunacağına inanıyorum. Öncelikle siyasi irade, ikincisi de halk çünkü proje muhakkak daha fazla halka inmeli diye düşünüyorum. Yani şu ana kadar Diyarbakır'daki üç yıllık çalışmalarından gözlemlediğim halka çok fazla inemediğimiz ve özellikle biliyorum projenin temel ilkelerinden biri katılımcılık ve bu her alanda uygulanmaya çalışılıyor bu toplantılarla da ve ben açıkçası bunun yöntemini bilmiyorum. Ama daha fazla katılımcılık ilkesi ile bunu köydeki insana kadar nasıl indirebiliriz bu düşünülmeli diye düşünüyorum. Çünkü, katılımın gerçekleşmesi için bir kere bölge insanında da arzu olmalı ve projeyi çok iyi bilmeliler diye düşünüyorum. Onlar çok iyi bilir, çok iyi benimserlerse proje de hedefine ulaşır diye düşünüyorum.

Bir de madencilikle ilgili bir şey göremedim ben belki kaçırmışta olabilirim. O sektöründe önemli olduğunu vurgulamak istiyorum. Teşekkür ederim.

Dr. Yavuz EGE- Teşekkür ederiz Nurcan Hanım'a, buyurun efendim.

Mehdi YAVUZ- (Köy Hizmetleri Bölge Müdür Yardımcısı)

Öncelikle GAP İdaresi ile daha önce hazırlanmış olan GAP Bölge Kalkınma Planı'nın bu şekilde tartışmaya açılmasını olumlu bulduğumu belirtmek istiyorum. Taslağı çok fazla inceleyemedim ama burada şunu söylemek istiyorum, öncelikle GAP İdaresinin alt yapısının güçlendirilmesi gerektiğine inananlardan biriyim.

Sanıyorum katılımcı arkadaşlar köye dönüş projelerinden bahsettiler. Bildiğiniz gibi Diyarbakır'da böyle bir projeyi GAP İdaresi ile birlikte yürütüyoruz. Şu anda 300 konutluk İslam Köy var onunla ilgili biraz bilgi vermek istiyorum. 300 konut olarak düşünülen projede ancak 50 konut yapabilmemiz söz konusu, köye dönüşlerde öncelikle dikkate alınması gereken konulardan birisi köye dönüşü yapanların psikolojik, sağlık ve sosyal bir takım problemlerinin giderilmesi gerekmektedir.

Köye dönüşlerde ya da diğer kamu projelerinin geliştirilmesinde en önde düşünülmesi gereken konu finansmandır. Kamu projeleri bildiğiniz gibi gerek içme suyu, gerek tarımsal sektörde proje bazında dikkate alındığı zaman çok uzun bir süre kaynak aktarımı olmadığından yani ödenek yetersizliği diye tabir ettiğimiz konulardan dolayı projelerin vaktinde bitirilememesi, amacından uzaklaşmaya götürüyor. Özellikle bölgemizde susuz ünitelerin fazla olması bir takım arışırlara yeraltı ve yerüstü kaynaklarının kullanımı konusunda bir takım araştırmalar yapmaya bizi sevk etmektedir. Bunun dikkate alınmasını istiyorum. Bunun dışında yine finansmanda belirlenen bir takım sorunlarımız var, bizim hazır rezerv projelerimiz özellikle içme suyu elde edilmesi konusunda, içme suyu göletlerinin arıtma tesisleri ile birlikte düşündüğümüz projelerimiz var. Yalnız Karacadağ bölgesine 40 adet gölet yapma projemiz söz konusu, tabi bunlar finansman olayında duruyor. Daha önce söylediğim gibi köye dönüşte 300 konut olarak planlanan bu proje tabi finansmanını GAP'ın temin ettiği İl Valiliği'nce ve uygulamasını Köy Hizmetleri İl ve Bölge Müdürlüğü'nün yapmış olduğu çalışmanın zaten içindeyiz, uygulamanın içerisinde olduğumuz için, uygulamada bir takım sıkıntılarımızın olduğu muhakkak efendim.

Bir de ayrıca söylemek istediğim şu var GAP'ın merkezden ziyade bölgemizde işlerinin takip edilmesinde yarar görüyorum. Eğitim konusuna değinmek istiyorum, özellikle kurumumuzu ilgilendiren tarla içi geliştirme hizmetleri ve toplulaştırma hizmetlerinin bir diğer bölgelerdeki uygulamasını bu bölgede fazla yapamıyoruz. Bunun nedeni eğitim ve tarımsal sanayiye yönelik ve hizmet sektörünün bölgemizde geliştirilmesi gerektiğine inanıyorum. Bu konuda hazırlanan tas-laktan dolayı da hazırlayanlara teşekkürlerimi sunuyorum.

Dr. Yavuz EGE- Teşekkür ederiz.

Deniz ŞENSOY- (GAP-GİDEM Bölge Koordinatörü)

Ben beş aydır bölgedeyim. GİDEM'lerin Bölge Koordinatörü olduğum gibi aynı zamanda Master Plan çalışmalarında da zaman zaman yer alıyorum. Öncelikle çalışmanın detaylı olduğunu bende gözlemledim. Bana göre belki hedefleri biraz daha küçültmenin bir açıdan faydası olabilir. İkinci bir konu da eğitim olayında benim gözlemlediğim bazı konularda (özellikle ziraat mühendisliği gibi) pek yetişmiş eleman eksikliğimizin olmadığını, daha çok kırsal kesimde yaşayan insanların bu tip yetişmiş elemanların görüş ve düşüncelerini kabul etmesi, kendi işlerinde bunları algılaması ve ortak çalışma içersine girmesi gibi konularda daha çok eğitim açığı olduğuna inanıyorum. İnsanlar bölgeye ben de gittiğim zaman görüyorum bizleri kabullenmekte ve bizlere ortak çalışmada hem bizim açımızdan bir eğitim eksikliği var bence, nasıl yaklaşacağımız, nasıl onlarla ortak çalışacağımız bilmek, hem de o insanların sosyal ve kültürel olarak belli noktalarda bazı değişimi ve gelişimi kabul etmesi gerektiğine nasıl ikna edileceğini bence eğitim yoluyla verebiliriz. Bir konuda ben Nurcan hanıma katılıyorum. Bu çalışmaların daha geniş bir kitleye nasıl yayılabileceği onların katılımının da nasıl sağlanacağı gibi bir konuda bir faaliyete ihtiyacımız var sanırım Türkiye'de insanlar master planın neyi kapsadığını ve master plan çalışmalarının hangi konularla ilişkili olduğunu kavrayabilmiş değiller. Ben de inanıyorum bizim elimizde ki bütçe sınırlı ama bunu bir şekilde bence aşağıya doğru nasıl kanalize edebiliriz ve daha yoğun bir şekilde nasıl bir kitlesel katılım sağlarız bu süreci düşünmemizde fayda olduğuna inanıyorum..

Hedefleri gruplandırmak gerekir, yoğunlaşacağımız 16 tane hedefimiz var, bunların hepsi bana göre ulaşılması gereken şeyler ama en azından bir üst gruplamaya tabi tutup ondan sonra bunların bazılarını gerçekleştirirsek alttaki bazı hedefler bana göre kendiliğinden gerçekleşme ihtimaline sahip bence, bu kafamızda olayı netleştirebilir diye düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

Nurcan BAYSAL - (Diyarbakır GAP-GİDEM Sorumlusu)

Ekleme yapmak istiyorum. Benim halk katılımından bahsettiğim hakikaten (çok güzel işler yapılıyor fakat) halka her düzeyde inilemiyor belli bir seviyede kalıyor. Tabiki dediğim gibi az öncede söyledim bunun ben yöntemini bilmiyorum ama yani etik olarak bir ortaklık gibi düşünebiliriz, yani onları bu işe ortak etmeliyiz. Bilmeliler ki bu proje onlar için ve bu projedeki hedef onların yaşam kalitesini yükseltmek. Ve bu nedenle herkesi bu çabanın içine koyarsak çok daha iyisine ulaşabileceğimize inanıyorum. Bir diğer konu yetişmiş insan gücü hakkında aslında Yusuf Bey'de az önce fikrini söylüyordu bana bu konuda aslında yetişmiş insan gücümüzde var bizim. Bu bölgeden olan ve çok iyi üniversiteleri bitiren çok genç arkadaşımız var. Ben üç yıl önce buraya geldiğimde tek başına idim ama şu an değilim benim gibi 10-15 arkadaşım döndü en azından. Belki bunların dönüş koşullarını burada bir takım olanakları yükselterek sağlayabiliriz ve dönmek isteyen insanlar olduğunu da biliyorum. Belki bu bir takım koşullar onlar için daha kolay halde getirebilir. Bir üçüncü noktada da benimde aslında çok fazla düşünmediğim

bir konuydu ama geçen hafta bir toplantıya katıldım gençlerle ve özellikle Batman'dan gelen gençler çok problemliler geldiler bana bir çok öneriyi GTZ'nin getirmiş olduğu bir çok öneriyi işte bizlerin rehabilitasyon sorunu var işte bizim sorunumuz var. Böyle bir süreç yaşadık 15 yıllık ve acaba bilmiyorum yani tabii bu biraz sakıncalı bir konu bilemiyorum ama bunun için en azından belli bölgelerde bir takım rehabilitasyon politikaları belki bu ad konulmasa da bu gençler için Batman'da işte belli alanlarda bir şeyler düşünülebilir. Yani eğer temelde tabii gençlerin söylediği temelde zaten böyle bir sorun var ortada, tamam bu projeleri uygulamak biraz zor olacaktır diye düşünüyorum. Ve teşekkür ediyorum.

Dr. Yavuz EGE- Teşekkür ediyoruz Nurcan hanım, başka söz almak isteyen arkadaşımız.

Mehmet ÖZDEMİR- (Mardin İl Tarım Müdürlüğü Çiftçi Eğitim Şube Müdürü)

Sayın Başkan, Tarım İl Müdürlükleri olarak genelde Çiftçi eğitim şube müdürlüklerimizle kırsal alanda çalışmalarımızı yapmaktayız. Kırsal alanda yaygın faaliyetlerimiz olmaktadır. Genelde GAP'ın çalışmalarından bahsetmekteyiz ve GAP'ın entegrasyon projelerinin tamamlanmasında bölgenin rahata kavuşacağı, huzura kavuşacağı hayat seviyesinin yükseltilmesi konusunda çalışmalarımız olmaktadır. Bu çalışmalarımızda tabii sıkıntılar oluyor genelde şahit olduğumuz konulardan biri de birçok köyde şu anda içme suyu sıkıntısının olduğudur. İnsanlar içme sularını hayvanlarla taşımakta ve bu da insan sağlığı için büyük bir tehlike arz etmektedir. Bu metnimizde arazisi olmayan yoksul ailelerin arazi sahibi olabilme açısından, "arazi edindirme fonu" kurulması öngörülmelidir. Bu bölgede bilindiği üzere mayınlı bir arazi var. Bu mayınlı arazinin mayınlardan arındırılıp yoksul arazisiz insanlara dağıtılması hususunda bir çalışma programınız var mıdır? bunu öğrenmek istiyorum. Bir de özellikle Şanlıurfa'da arazilerin bölge dışından gelen kişiler, kurumlar, holdingler veya da yabancı insanlar tarafından toplu olarak köyler bazında, köyler halinde satıldığı, el değiştirdiği gibi haberler basında çıkmakta ve bazı duyurular alınmaktadır. Bir yandan arazisi olmayan insanlara arazi temin etmeye çalışılırken, bölgedeki köylerin, yoksul insanların kendi arazileri başka insanlar tarafından, bölge dışından gelen kişilerce satıldığı sanırım birçok arkadaşımızda buna katılacaklardır. Ve basında defalarca sık sık duyulmaktadır. Bu bölge için iyi bir gelişme değildir, insanlar tekrar arazisiz kalacaktır ve tekelleşmeye gidilecektir. Toplu arazi satışları ve ferdi olarak da satışların GAP idaresi tarafından denetimi ve gözetimi yapılmalı ve satışlardan GAP İdaresi'nin muhakkak haberdar edilmesi kanaatini taşıyorum. Ayrıca GAP idaresince bölgede seracılık, hayvancılık, arıcılık, koyunculuk ve hindicilik projelerinin de desteklenmesi önem arz etmektedir. Kırsal alanda bazı aileler geçimlerini zor temin etmektedirler, bu gibi projelerin geliştirilmesi halinde geçim sıkıntısı çeken insanlar biraz rahatlayacaklardır. Şu anda bu görevi il ve ilçelerde bulunan sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları yürütmekte tabii bu vakıfların da imkanları çok sınırlı ve finansman sıkıntısı çekmektedirler. Gençlerin eğitim durumu ile ilgili olarak ÖSS sınavlarında bölge insanlarına, bölge öğrencilerine özellikle ek puan verilmelidir ve bu büyük bir önem arz ediyor. Çünkü çocuklarımız ilkokulu bitirene kadar ancak Türkçe'yi kavrayabiliyorlar. Ortaokul ve Lisede önlerine gelen fizik, kimya, matematik gibi fen derslerinde büyük bir sıkıntı çekmektedirler ve genelde de okulu terk etmektedirler. Yani başarısızlıkla karşı karşıya geliyorlar başarı durumları olmu-

yor. Bu büyük bir meseledir ve ÖSS sınavlarında ek puan ihtiyacı muhakkak giderilmelidir. Köy kalkınma kooperatiflerine ağırlık verilmelidir, 80'li yıllarda köy kalkınma kooperatiflerine ağırlık verilen bir çok proje, inşaat, fabrika ve tesis şu anda atıl durumda beklemektedir. GAP ldaresi organizasyonları ile üniversitelerde okuyan başarılı öğrencilere özel bir burs verilmesi hakkında bir çalışma yapılması gerekir diye düşünüyorum. Teşekkür ediyorum.

Dr. Yavuz EGE- Teşekkür ederiz Sayın Özdemir. Evet başka söz isteyen var mı ? Efendim. Başka söz isteyen yoksa, ki yok gibi görülüyor. Şimdi bir yemek arası vereceğiz yemek arasından sonra eğer ek olarak katılımcı arkadaşlarımızdan söz almak isteyenler varsa onlara söz vererek devam edeceğiz. Yok ise bizim proje ekibimizin grup yöneticisi olan arkadaşlarımız bugünkü toplantı ile ilgili kısa birer değerlendirme yapacaklar. Ondan sonra da toplantımız sona ereceğiz. Şimdi bir saatlik bir yemek arası veriyoruz. Burada yiyeceğiz hep birlikte, bir de bir hususa dikkat çekiyorum, işimizin daha doğru bir şekilde, sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi için önem taşıyan bir konuda yardım isteyeceğim. Size zannediyorum dağıtıldı amaç tercihleri formu diye basit bir form, kolay doldurulabilecek bir form, burada üç tane soru var bunlardan birincisi taslak dokümanda yer almayan ama sizce olması gerekli başka amaç var mı varsa belirtiniz. Kısaca 16 amaç dışında sizce önemli olan başka her hangi bir yada birden çok amaç var ise onları yazmanızı rica ediyoruz. İkincisinin de sizce en öncelikli üç amaç neler olmalı? burada sadece dokümanda yer alan amaçlar arasından sadece tercih yapacaksınız onların numaraları, ama onlar dışında başka düşündüğünüz birinci kısımda doldurduğunuz amaçlar var ise onları veya dediğim gibi dokümandakileri, hangileri ise bu en öncelikli, en önemli üç amaç onları işaretlemenizi yada yazmanızı rica ediyoruz. Eğer dokümandan seçiyorsanız sadece onların numarasını yazmanız yeterli olacaktır. Üçüncüsü de taslak dokümanda sıralanan amaçlardan öncelikli yada gerekli görmediğiniz amaçlar var ise amaç veya amaçlar yani bunların burada olmasına gerek yok diye düşünüyorsanız eğer onları gene sadece yine taslak dokümandaki numaraları yazmak sureti ile belirtmenizi rica ediyoruz. Bu bizim açımızdan oldukça önemli ve yol gösterici olacak yemek için şimdi bir ara veriyoruz. Peki efendim buyurun.

Dr. Yavuz EGE- Son bölüm olan "değerlendirme bölümü" ile ilgili olan oturumu açıyorum, tekrar hoş geldiniz. Şimdi bu bölümde çalışma gruplarının, bölge kalkınma planı çalışma gruplarının yöneticisi olan arkadaşlara söz vereceğim. Onların kısa değerlendirmelerini alacağız yine mikrofon geliyor, yerinizde yapacaksınız değerlendirmelerinizi. Sayın Saffet Atik ilk değerlendirmeyi yapacak olan arkadaşımız. Söz almak isteyen bir değerli katılımcı var izin verirseniz sayıyorum Ziraat Fakültesi dekanımızdınız buyurun efendim.

Prof.Dr. Durmuş Ali ATABAY- (Dicle Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dekanı)

Sayın Başkanım zirai konularda bazı eksiklikler var onu ben tespit edip size faksla veya mektupla göndersem onu buraya ilave etseniz. Çok memnun olurum, bu güzel projeyi hazırladığınız için çok teşekkür ederim çok detaylı bir proje zirai yönünden bazı eksiklikler var onu ilave edersemiz memnun olurum.

Teşekkür ederiz hocam, buyurun Saffet bey.

Saffet ATİK- (Bölgesel Planlama Grup Başkanı)

Teşekkür ederim, ben de arkadaşları selamlıyorum. Şimdi gerçekten değerli bir toplantı oluyor, yararlı bir toplantı oluyor bu konuda yaklaşık iki hafta önce Ankara'da bir toplantı yaptık. Orada danışmanlarımız veya konuyla alakalı diğer kamu kuruluşlarının veya akademik çevrenin insanları görüşlerini belirtti. Şimdiden yöre insanımızın, burada kuruluşların yetkilileri ve sizler görüşlerinizi belirtiniz. Burada benim ilk intibam, gerçekten çok kıymetli sizler, yaşamın içinde olan insanlar olarak ve bu bölgede yaşayan insanlar olarak çok daha somut tabiki Ankara'daki toplantı da söylenenlerde kıymetli idi bunu yadsımıyorum ama burada konuşulanlar daha somut, daha çözüm arayıcı, daha sonuca yönelik görüşlerdi veya sorulardı bunu hemen belirtmek isterim. Muhtemelen toplantımız bu şekli ile amacına ulaşmış oluyor. Bugün sunulan görüşleri değerlendirmek ve toparlamak plan formatına, plan biçimine sokmak durumundayız. Bu toplantılar zannediyorum tekrarlanılacak, projenin oluşumuna, girişimine paralel olarak da çok ayrıntılı görüşler ortaya çıkacak ve tartışacağız.

İkinci söylemek istediğim husus, sektörü veya katıldığı kuruluş ne olursa olsun arkadaşlarımızın bir ortak paydası vardı veya birkaç ortak paydası vardı bunlara değinmek istiyorum. Bunlardan bir tanesi eğitimdi, notlarımda bunun altını çizdim, konuşan arkadaşımız ister esnaf kesiminden, ister tarım kesiminden olsun veya ister özel kesimden, ister kamu kesiminden olsun bölgedeki sorunların giderilmesinde ve kalkınmanın sağlanmasında önemli bir husus olarak, bir ön koşul olarak eğitimi koydu bunu üzerinde durmak gerekir.

Bir diğer değerlendirilmesi gerekli husus da bütün arkadaşlarımız bu planın uygulanması konusuna değindiler. Olayın kurumsal tarafına değindiler, denildi ki "bütün yazılanlar doğrudur" "bunu hazırlayan gruba teşekkür ederiz". Bunlara ben de kendi adıma ve arkadaşlarım adına cevaben teşekkür ediyorum. Ancak "bu plan nasıl uygulanacak?" denildi, finansman boyutu ön plana çıktı arkadaşlarımız "nasıl finanse edileceğini" öğrenmek istiyorlar. Kamu kaynakları belli, tahsilatlar belli bunlar nasıl arttırılacak?

İkinci husus planlayıcı kuruluşun yetkileri, sorumlulukları, planı yaptırım gücü hakkında sualler soruldu. Bence bunlar da fevkaledede bilinçli ve sorulması gerekli suallerdi. Bir bölge planında bütün ileri dönük bu öneriler kimler tarafından hangi organizasyonla, hangi kuruluşlarla, hangi aktörlerle, hangi yetki ile ve hangi parasal olanaklarla gelişecektir. Gerçekten bunlar çok doğru ve sorulması gerekli sorulardı. Bu konuları halletmek için eş güdüm ve plan yönetimi gerekiyor. böyle bir değerlendirmeyi de ayrıca yapmak isterim. Bir diğer husus burada GAP İdaresi'nin her ilde temsil edilmesi, GAP İdaresi'nin bölgede daha fazla bulunması talebi vardı, bunu da çok haklı ve projenin, planlamanın felsefesine uygun bir talep olarak değerlendiriyorum. Yani katılımı sağlamak istiyorsanız yerel görüşü daha net doğru ve bire bir almak istiyorsanız, böyle bir organizasyonun kurumsal yapısının bölgedeki uzantılarının da kuvvetli ve yaygın olması gerekiyor. Bu aslında çok bilinen bir yaklaşım, her ne kadar GAP İdaresi merkezi bir hükümet kuruluşu olsa da yeni yaklaşımı ile yerelleşme motifini ön plana çıkarttı, yerel inisiyatifi

ön plana çıkarttı. Dolayısıyla böyle bir talep GAP İdaresi açısından da bence fevkaalede olumlu karşılanması gereken bir taleptir. Bir noktada izninizle görüşümü belirtmek istiyorum, açıkçası katılan tüm arkadaşlarıma teşekkür ediyorum, bununla beraber yerel yönetimlerimizden çok az arkadaşımızı gördük veya notlarını aldık. Temenni etmek ve inanmak istiyorum ki bundan sonraki toplantılarımızda yerel görüşün temsilcisi olan belediyelerden arkadaşlarla da yan yana geliriz, karşılıklı görüşlerimizi birbirimize aktarırız. Bunu parantez içerisinde söylemek istedim.

Benim kendi çalışma alanımın spesifik noktaları ile alakadar çok fazla bir soru çıkmadı bununla beraber bu proje içerisinde ilgi duyduğum veya görevli olduğum iki nokta ile ilgili soru vardı. Bunlardan bir tanesi gündemde olan kültürel varlıkların, taşınmaz kültürel varlıkların özellikle Hasankeyf gibi veya diğerleri gibi, Nemrut gibi, nasıl değerlendirileceği gibi alternatif çözümlerin neler olabileceği şeklinde idi. Hemen bir bilgi takdim etmek istiyorum. Bu proje bünyesinde ilgili kuruluşlarla, uzman kuruluşlarla örneğin, Türk Tarih Vakfı ile bir çalışma başlatılmak üzere önce bir envanter ve bu envantere dayanılarak ta çözüm arayışlarına gidilecektir. Bu çözüm arayışları da, ileride hep beraber yaşayacağımız gibi yine katılımcı, yine yöre insanının görüşleri alınarak, değerlendirilerek olacaktır. Proje ile ilgili olarak bu projenin kurumsal yapısının geliştirilmesi, yerel yönetimlerin kurumsal yapısının geliştirilmesi, sivil toplum kuruluşlarının görüşlerinin alınması ve bunun formalize edilmesi noktasında bir çalışma yine başlamak üzeredir. Çünkü yaptığımız toplantılarda Siyasal Bilgiler Fakültesinin önderliğinde bir akademik çevrenin bu çerçeveyi başlatacağı zaten kararlaştırılmıştır ortaya çıkmıştır, onlarda bizler gibi, sizlerle temas edeceklerdir, yani en azından yöredeki kurumsal yapının ve mahalli idarelerinin geliştirilmesi yönünde bir çabaya başlanmış olmaktadır. Biraz evvel dediğim gibi planın uygulanması için neler yapılması gerekir diye çok ciddi sualer olduğu için böyle ufak bir yanıtı da vermek ihtiyacını hissettim. Tartışmalar tekrar olursa ve bana tekrar soru sorulursa tabii ki cevaplandırmaya hazırım. Değerli katkılarınızdan dolayı teşekkür ediyorum.

Dr. Yavuz EGE- Teşekkür ederiz, Saffet Bey, şimdi söz Sayın Mehmet Polat'da İktisadi Planlama Grubu yöneticisi

Mehmet POLAT- (İktisadi Planlama Grup Başkanı)

Özellikle zahmet edip buraya kadar gelen bir çok arkadaşımıza teşekkür ediyorum. Arkadaşlarımız Diyarbakır'a geldi ve katkılarını verdiler ve veriyorlar, bu birlikteliğimiz planın sonuna kadar sürecek. Karşılıklı etkileşimle, yaptıklarımızı en iyi şekilde yapmaya çalışacağız. Özellikle etkilendiğimi söylemek isterim, gerçekten düşündüklerimiz benzer konular, kabul gördü ve övgü aldı bundan da şahsen proje grubundaki arkadaşlarım adına kıvanç duydum.

Bu çalışmada bizim temel yaklaşımımız insan kaynaklarının en etkin biçimde kullanılması ve nitelik geliştirdiğimiz plan modelinde de tabii model sözcükleri çeşitli anlamlarda kullanılıyor ama ben ekonometrik anlamda ifade etmek istiyorum. Ekonometrik model, insan kaynaklarını ön plana çıkaracak biçimde, insan kaynaklarının niteliklerini değiştiren faktörleri, toplam faktör verimliliğini göz önüne alınacak şekilde geliştiriliyor. Konu ile yakından ilgili arkadaşlarımızın da söylediği gibi her şeyden önce insanın hayata katılmasını, yani istihdam edilmesini ön plana

alıyoruz. İstihdam edilebilmenin, üretken olmanın, hayata katılmanın sonunda da diğer unsurların ardarda geleceğini, daha katılımcı, daha demokrat, daha kendine güvenli bireylerin çoğalacağını düşünüyoruz. Bu anlamda informal istihdamı geliştirme projesi koordinatörü olan arkadaşımızın tespitlerine katılıyorum.

Değerlendirmek istediğim ikinci bir husus Mardin Serbest Bölgesi'nden katılan arkadaşımın belirttiği husus, "bu da planda ihtisaslaşmış organize sanayi bölgeleri ve ihtisaslaşmış serbest bölgeler önemli yer tutacak" diye düşünüyorum. Mardin OSB Müdürü Murat Ensari arkadaşımın konularda aynı şeyleri düşünüyoruz. Öncelikli olan eğitim, yani insanın eğitimi, ikincisi tabii ki insanın sağlıklı olması, sağlık üretkenliğin önemli faktörlerinden, sağlıklı bir biçimde bir yıl çalışıp üretmek ve tüketmek. Biz de katılıyoruz. Eğitimli ve sağlıklı insan diğerler amaçları da de kendiliğinden sağlar, gerçekten buna katılıyorum. Eğer kuralları iyi belirlenmiş bir ekonomik ortam olursa, eğitimli ve sağlıklı insan, ekonomik koşulları ve yaşam koşullarını da en iyiye doğru götürür diye düşünüyorum. Sayın Sanayi ve Ticaret Odası Başkanımızın da belirttiği gibi yaşam koşullarını en iyiye götürmek için eğitimli olmak ön şarttır. Burada tabii şöyle bir durumda var, bazı arkadaşlarımız; "gerçekten güzel şeyleri alt alta getirmişsiniz ama bunlar çok iddialı" dediler. Zaten plan bir iddiadır, aslında "iddia koymak lazım" bu iddia da kötümser olmak durumunda değil, iyimser olmak durumundadır. Ben 27 yıl plancılık yaptım, plancılık bir anlamda iyimser olmayı beraberinde getirir. Bölge insanı ve biz birbirimize ortak iyimserlik aşılırsak iyimser bekleyişler içerisinde olursak, işler iyiye doğru gider diye düşünüyorum. Bu aşamada kısaca bazı ön bulgular hakkında ilgi vermek istiyorum. Eğer 1975-2000 yani bu 25 yıllık verileri ve eğilimleri düşünürsek örneğin Diyarbakır'ın gelişim potansiyeli Türkiye'nin uzun vadeli gelişim potansiyeli civarında % 4,5 civarında, benzer eğilim ve potansiyel Gaziantep, Adıyaman ve Urfa'da da görünüyor. Eğer işler oluruna bırakılırsa, GAP ortalaması da Türkiye ortalamasının yarım puan altında görünüyor. Bu aşamada bunları söylemek istiyorum. Fakat daha iyisini yapmak için çabalıyoruz oluruna bırakmak için değil, iddialı olma durumu gerekli diye düşünüyorum.

İkinci bir husus Proje Yöneticimiz Sayın Dr. Yavuz EGE'nin belirttiği "Amaç Tercih Formu"nu doldurarak değerlendirme ve öncelik belirlemeniz. Bu değerlendirme gerçekten bizlerin önünü aydınlatmak açısından çok yararlı olacak. Nelere daha fazla öncelik vereceğimizi de bu bağlamda yakalayabiliriz, bize ışık tutmalısınız. Ben bu günkü eleştirilerinizi not ettim. Zaten diğer arkadaşlarımda not ettiler, bant çözümleri de var. Daha önceki toplantılardan istifade ettiğimiz gibi bu toplantıdan da istifade edeceğiz. Beni dinlediğiniz için teşekkür ediyor, birlikte çalışmalarımızın iyi ürünler vermesini temenni ediyorum. Teşekkür ederim

Dr. Yavuz EGE- Teşekkür ederiz sayın Polat, şimdi sosyal planlama grubu başkanımız Sayın Ahmet Saltık konuşacaklar.

Ahmet SALTİK- (Sosyal Planlama Grup Başkanı)

Teşekkür ederim Sayın Başkan, benim bu toplantıdan çıkarttığım birkaç sonuç şöyle özetlenebilir. Arkadaşlarımda da belirttiği gibi planı iddialı, kapsamlı ve bazı hedef ve amaçları iç içe

geçmiş buluyorum. Tabii ilgili grupların; özellikle sosyal planlama grubunun bu amaç ve hedefler üzerinde belirli bir uzlaşmaya varmaları gerekiyor. Fakat bu noktada, uzlaşma noktasında önemli olan katılımcılığın nasıl gerçekleştirileceğinin belirlenmesi. Bu noktadan bakıldığında dört madde halinde bir sonuç çıkarabiliriz diye düşünüyorum. Sosyal planlama grubunun ilgi alanları itibarı ile doğru bir yerde olması bunlardan biri. Örneğin Mardin Organize Sanayi Bölgesi müdürü Murat Bey'in belirttiği gibi hedefler konusunda üçlü bir ayrıma gidilirse; eğitim, sağlık ve ekonomi başlıkları altında bu plan yeniden formüle edilebiliyor. Sosyal planlama grubu da bu planın ana dokümanında eğitim ve sağlığa, özellikle eğitimin fonksiyonelleşmesi konusuna gereken önemi verdiğini, sağlık konusunda da müşterek çalışmak koşuluyla sağlık sorunlarını bizzat bölgede yaşayan tabip odalarına delege etmesi suretiyle gereken önemi verdiği ortaya çıkıyor. İslam Bey Ziraat Meclisleri Başkan Yardımcısı arkadaşımız kendileri de eğitime son derece önem verilmesi gerektiğini belirtti ve tırnak içerisinde bu çağdaş kurumların kadroları ne olacaktır? Bu kadrolar nasıl belirlenecektir? Gibi sorular vasıtasıyla bunun önemli bir soru olarak sorun olarak algılanması gerektiğini; hatta plancılar tarafından uygulamaya yönelik olarak yeniden formüle edilmesi gerektiği üzerinde durdu. Ben kendilerinin plan amaçlarıyla ilgili tebriklerini memnuniyetle kabul ediyorum; fakat kendisi bu plana hazırlanmasına yol açan faktörlerin yani geçmişin yeniden biraz irdelenmesinde yarar olduğunu söyledi. Yani sorunun kaynağının açıklanması üzerinde durdu. Bu konuya katılım konusunda vermeye çalışacağım bir iki cevap bağlamında yeniden dönmek isteyeceğim.

Muhittin Tutkun Dicle Üniversitesinden arkadaşımız, bu iddialı hedeflerin küçültülmesi ve özellikle üç konunun, biyolojik tarım, toplumsal cinsiyet ve izleme değerlendirme kriter ve göstergeleri konusu üzerinde durulması gerektiğini söyledi. Elbet ki, bir bölge planlamasına soyunan bir grup olarak izleme ve değerlendirmenin ne kadar önemli olduğunu biliyoruz. O açıdan arkadaşlarımızın görüşlerini paylaşıyoruz. Bu noktada kriter ve göstergelerin sadece plancılar tarafından değil ama bizzat hedef grupların katılımı ile belirlenmesi gerektiğini burada belirtmek isterim. Görülen o ki, bütün kalımcılarda ortak eğilim, demokrasinin tabanda gelişmesi ve katılımın tabanda oluşabilmesi için bu hükümet dışı diye nitelendirilen kurumlara, kuruluşlara, yani NGO'lara daha fazla roller ve işlevler verilmesinin gerekliliği bir kez daha ortaya kondu. Bu konularla ilgili olarak bir farklı görüş belirtildi. Kalkınma eğitim enstitüsünün kurulması önerisi. Bunun üzerinde durmak gerekir. Fakat bütün bu anlattıklarım, özetlemeye çalıştıklarımın önemli bir bölümü stratejik plan çerçevesini aşan, daha uygulamaya dönük, uygulama süreçlerinde dikkate alınması gereken aşamalar, önlemler, müdahale araçları oluyor belki de; ama yine de yararlı olduklarını belirtmek isterim.

Sanayi ve Ticaret Odası başkanımız Kudrettin Bey'in ve bundan önce GAP idaresinde çeşitli kurumlardan gelen uzmanların bir kısmının da üzerinde durduğu sosyal mülkiyet kavramı üzerinde kısaca durmak gerekiyor. Özellikle GAP Bölgesinde toprak ve su kaynaklarının etkin değerlendirilmesi son derece önemli bir konu. Bu noktada bireysel mülkiyet ile toplumsal yani sosyal mülkiyet kavramları üzerinde durmamız gerekiyor. Burada daha önce ortaya koyduğumuz bu alandaki görüşleri yeniden teyit etmenin anlamlı olduğunu belirtmek isterim.

Sosyal planlama grubunun sorumlusu olarak, Şehymuz Bey'in değerlendirmesinde üzerinde durulması gereken, sivil toplum örgütlerinin ve sivil toplum örgütlerinin bölgedeki kamu ile olan ilişkilerinin güçlendirilmesi için ülke çapında faaliyet gösteren bir sivil toplum örgütünden destek almak sureti ile bir eğitim süreci ya da birlikte öğrenme süreci başlatılabilir mi sorusunu oldukça anlamlı buluyorum. Fakat şunu da belirtmeden geçemeyeceğim. Temel sorunları ve bölgeyi tanıyan bizleriz. Dolayısı ile sorunun çözümünü kuşkusuz bölgede ve ulusal düzeyde aranmalıdır diye düşünüyorum.

Ben sözü fazla uzatmadan üzerinde topluca düşünmemiz, topluca yanıt aramamız gerekenin planlamanın temel ilkesi olan katılımcılık üzerinde kısaca durmak istiyorum. Çünkü Nurcan Hanım ve diğer arkadaşlarımda ortaya koyduğu sorulara baktığımızda hazırlanan planı kim, hangi kaynaklarla, nasıl uygulayacak sorularına ek olarak bu planın halk katına daha fazla nasıl indirilebileceği ve ilerde nasıl katılımın nasıl sağlanabileceği konularında hala bir tereddüt olduğu anlaşılıyor. Şimdi katılım tamamen insana özgü bir olay. Yani biz sosyal varlıklarız ve birbirimize muhtacız yani bireyler diğer bireylere muhtaçtır. Fakat bu bireyler farklı toplumsal gelişme aşamalarında olabilir. Farklı ilgi gruplarından olabilir, tarihin farklı dönemlerinde yaşıyor olabilir bir aşiret düzeninde katılıma vereceğimiz anlam ile modern çağdaş toplumda katılıma vereceğimiz anlam değişiktir. Kısaca şu söylenebilir; bir kere katılım tahsisleri etkilemelidir. Yani mevcut kaynakları hangi amaçlar doğrultusunda nasıl kullanılması gerektiği hususunda etki de bulunmalıdır. Katılım sadece söz almak değil etkilemektir, esas temel olay da budur. Burada sosyal planlama grubu yeni bir hedef grup yaklaşımı ile amaçlarını, plan hedeflerini ve stratejilerini belirlemeye çalışıyor. Dezavantajlı grupların gerçekten planlama sürecine katılabilmesi demek kalkınma sürecindeki kararları etkilemesi demektir. Bu mümkün mü değil mi? Bazı ülkelerde örneğin Latin Amerika'da kalkınma, katılma bir sistem değiştirmenin aracı olarak kullanılıyor. Yani orada insanları örgütlüyorsunuz ve siyasi iktidarlar üzerinde kararlarda daha etkili olan kademeler üzerinde toplumsal, siyasal baskı yaratıyorsunuz. Birinci olay bu, ikincisi bizde de bir ara kullanılan bir yöntem, katılım biçimi toplum kalkınması projelerinde ortaya çıktı. Toplum kalkınması projelerinde katılım daha çok yerel liderlere dayalı, yerel liderler ile siyasi iktidar ya da hükümet organları arasında ilişki kurulması ve bu ilişkiden dolayı alınan kararların halka yansıtılması biçiminde katılım sağlandı. Örneğin Planlama Teşkilatı'nda yeni atanan vali beye telefon ediliyor, şu işler ne oldu diye soruluyor, oda işte o işleri yapmaya çalışıyor. Burada halkın doğrudan katılımı diye bir şey söz konusu değil. Peki toplum düzeyinde katılımı, bizim şu anda tanımlamaya çalıştığımız katılım nedir? Aradaki fark nedir? Biz burada planlama grubu olarak katılımı iki şekilde anlamaya çalışıyoruz. Birincisi planlamanın formülasyonuna halkın yada ilgililerin katılımı. Şu anda yapmaya çalıştığımız, içinde bulunduğumuz süreçte bunlardan bir tanesi. Sizleri planla ilgili olarak bilgilendirmeye çalışıyoruz. Biraz tek taraflı ama belli bir geri besleme alıyoruz ve bu geri besleme sürecinde ortaya çıkan kararları, arzuları, istekleri, öncelikleri bir şekilde plana yansıtmaya çalışıyoruz. Yarın uygulama planları yapılırken daha mikro düzeyde bunlara baş vuracağız. Hedef gruplara danışma, onlarla birlikte amaçları formüle etme katılımın her halde biçimlerinden bir tanesi olacaktır. Halka nasıl inebiliriz sorusuna

gelince; halk çok muğlak bir kavram. Rolü, statüsü tanımlanmamış, bir halkın katılımı diye bir şey yok dünyada. Projelerde katılım şayet siz yani proje tarafları, proje taraflarının beklentileri bir ortak çıkar üzerinde uzlaşabiliyorsa, sağlanan yararlar mümkün olduğunca adil olarak paylaşılabiliriyorsa katılımın düzeyi de artıyor demektir. Ama taraflar arasında birinin çıkarları diğerinin çıkarları ile tamamen çelişiyorsa orada katılım mümkün olmuyor. Bütün dava budur. Faraz ettiğimiz bir toplum çatışan çıkarların bir uzlaşmasıdır. Biz Güneydoğu Bölge Kalkınma programında bunu sağlamaya çalışıyoruz. Bir arkadaşım benim kırk bin dönüm arazim var diyor örneğin. Bu araziye diyor ben işlemiyorum, birilerine veriyorum yani ortağa ve o da benim adıma işliyor. Fakat üç sene için bir kontrat yapmışsak geçen bu üç sene zarfında toprağın canını çıkarıyor. Nitekim üç sene için bir kontrat yapmışsak geçen bu üç sene zarfında fazla su, fazla gübre, fazla ilaç kullanıyor fakat toprak yoruluyor. Şimdi burada ne oluyor? Çıkarlar arasında uzun ve orta vadede bir çelişki belirliyor. Sonuç olarak şunu söylemek istiyorum biz katılımı ancak beklentilerde, yararlarda, çıkarlarda belirli bir makul uzlaşmayı sağladığımız sürece sağlayabiliriz. Ama şimdiye kadar Güneydoğu Bölgesi'nde yaşanan gerçek geniş halk kitlelerinin yani bizim dezavantajlı diye nitelendirdiğimiz kesimler lehine değil aleyhine işlemiştir. O nedenle de bir güvensizlik ortamı vardır. Katılımın nasıl sağlanacağını özetliyorum. Katılım projelerinde olacaktır, projelerde sorunun tanımlanması çözüm önerilerinin geliştirilmesinde bizzat hedef grubun doğrudan doğruya fikrinin alınması ile olacaktır. Birkaç örnek vermek istiyorum. Bir arkadaşım dedi ki planı biz yaparız, halka biz götürürüz diyor. Yok öyle bir şey. Bütün mesele katılımda birlikte formülasyondur. Yani sorunu birlikte tanımlamak, çözümü birlikte üretmektir ve birlikte öğrenmektir. Öğrenmeye açık olmaktır. Bu olmadığı takdirde katılımı sağlayamayız. Bu kolay bir iş değil. Bütün dünyanın sorunu olan katılımcılık konusu bizim ülkemizin, bizim bölgemizin de sorunudur. Bu işin uzmanı yoktur; fakat ana ilkeleri bellidir. O ilkeler çerçevesinde yöresel koşullara, bölgesel koşullara, konjonktürel durumlara, kısıtlayıcı faktörlere dikkat ederek ve özen göstererek en etkin katılımcı yol, yöntem ve araçlarını bulmaya çalışacağız. Bu araçların başında örgütlenme gelir, örgütlenme yoksa katılım mümkün değil. İsteyen istediği her şeye katılamaz yani katılabilmesi için belirli bir örgütlenme düzeyine gelmesi gerekir. Bu noktada teşekkür aldığımız konulardan bir tanesi de buydu, örgütlenme. Planda ne denli gerçekleşir onu bilemem; ama biz planda bu konuya, belirli toplumsal statüde ve rol olan insanların örgütlü davranışını ön plana çıkardık. Bunu yaparken de bir yandan sürdürülebilirliği ve bir yandan da sürdürülebilirliğin temel araçlarından olan katılımcılığı sağlayabilmeye çalıştık. Sonuç olarak fazla uzattım, benim bu toplantıdan çıkardığım izlenim planlama gruplarının yanlış yolda olmadıkları. Çünkü plan özelliği bir stratejik ve genel çerçeve çizmesidir. Şu anda ve hiçbir plancıya, senin işte şu kadar paran var, buna göre plan hazırla denmez. Plan Mehmet Polat arkadaşımızın da dediği gibi bir umuttur, bir hayaldir. Biz bu hayali ne ölçüde realite ile uzlaşır hale getirebilirsek o zaman gerçekten ayakları yere basan bir planı ortaya çıkartabiliriz diye düşünüyorum. Teşekkür ediyorum.

Dr. Yavuz EGE- Teşekkür ederiz, Sayın Saltık şimdi söz sırası Kırsal Kalkınma ve Tarımsal Planlama Grubu Yöneticisi Sayın Haşim ÖGÜT'te buyurun.

Haşim ÖĞÜT- (Kırsal Kalkınma ve Tarım Grup Başkanı)

Teşekkür ederim Sayın Başkan, değerli katılımcılar ben de bu toplantıdan çok yararlandım. Burada hazır bulunan kırsal kalkınma ve tarım grubuna mensup arkadaşlarımdan Rifat DAĞ sizler tarafından çok iyi tanınan, çok iyi bilinen bir şahıs. Aynı zamanda Yalçın DOĞANER isimli arkadaşım da buradalar. Notlar tuttuk, onları değerlendirip ve düzeltmeler yapacağız. Bu arada Dicle Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dekanı hocamızın da bilahare görüşlerini bildireceğini not ettik, o görüşleri de bekliyoruz. Biz kırsal kalkınma ve tarım grubu ile doğrudan bağlantılı, dokuz başlık altında görüş tespiti yaptık, bu görüşleri dokuz başlık altında topladık. Daha öncede sizlere belirtildiği gibi şu anda sizin değerlendirmenize sunulan amaçlar seti, aslında bir bütünlük içerisinde hazırlandı. Yani kırsal kalkınma ve tarım grubunun kendi amaçları, politikaları ve stratejileri bir ayrı bölümde yer almıyor, genel bir bütünlük içerisinde size sunuluyor. Dolayısı ile doğrudan tarım ve kırsal kalkınma ile ilgili görünmeyen kurumsal düzenlenmeler, katılımcılık, insani gelişme, becerilerin geliştirilmesi, sanayinin geliştirilmesi gibi bir çok konu, aslında bizim görev alanımıza da giriyor. Bu plan hazırlığında görevlendirilen beş ayrı grup, çok yakın işbirliği içerisinde bu örtüşen noktalarda ortak çözümler üretmeye çalışıyor. Şimdi bu dokuz başlıkta topladığımız görüşlere geçmeden evvel, belli ilkesel konularda bilgiler sunmak istiyorum. Bir kere 14 Nisan 2000 tarihinde Diyarbakır'da geniş bir katılımı yapılan bilgilendirme toplantısında kırsal kalkınma ve tarım konusundan ne anladığımızı, ne düşündüğümüzü sizlere sunmuş ve sizlerden gelen görüşlere göre de bir görev tanımı yapmıştık. Eğer bir iki cümle ile tekrar etmem gerekirse, amaç olarak kırsal alanda yaşayan insanların, gelirlerini yükseltmek, sosyal refahlarını arttırmak, kamu hizmetlerine erişimlerini iyileştirmek şeklindeki faaliyetlerle, kırsal alanlarda yaşayan insanların yaşam standartlarını yükseltmek şeklinde bir belirleme yapılmıştı. Biz bütün çalışmalarımızı bu çerçevede yaptık. Kırsal alanda gelirin yükseltilmesi amacını hangi alt programlarla yürütebiliriz, geliştirebiliriz diye düşündüğümüzde elbetteki karşımıza tarım çıkıyor. Tarımdaki verimliliğin arttırılmasında da sulamaya müsait yerlerde sulamanın devreye girmesi elbetteki en etkin araçtır. Bunları bu düşünce silsilesi içerisinde geliştirdik ve amaçlar, politikalar setine yansıttık. Bunlardan sonra, sorunların daha spesifik bazda belirlenmesi ona göre de kalkınma ihtiyaçlarının saptanması, Vedat Bey'in de size belirttiği gibi senaryoların belirlenmesi, neticede planın ortaya çıkması söz konusu olacaktır. Sonraki aşamada da bir uygulama programının hazırlanması söz konusu. İşte orada spesifik projelere inmemiz mümkün olacaktır. Çalışmalarımızda bizi yönlendiren düşünce budur.

Bir kere kırsal alt yapının geliştirilmesi, bu amaçla 89 master planında öngörülen sulama alt-yapı yatırımlarının tamamlanması gereklidir, Bölge Müdür Yardımcısı Sıtkı Bey gayet yerinde bir görüşle bize durumu aktardı; "sulama projelerinde bir tıkanma var, tıkanma aslında barajların yapımında değil, mevcut barajlarda toplanan su, hedefin % 70'i düzeyine ulaştı ama su tarlaya verilemiyor dolayısı ile bundan sonraki faaliyetler ve plan çalışmalarında bu husus mutlaka dikkat alınmalıdır". Biz de burada zaten planın amaçlarını hazırlarken bu görüşlerden hareket ettik. Tarımsal üretim artışı ve gelişmenin hızlandırılması başka bir amaç. Gelir getirici sanayi ve hizmet sektörü faaliyetlerinin kırsal alanlarda geliştirilmesi, kırsal insan kaynaklarının geliştirilmesi, kırsal kesimin kendi demokratik kurumları ile örgütlenmesinin sağlanması teşvik

edilmesi, özel sektörün ve sivil toplum örgütlerinin faaliyetlere katılımının sağlanması, üretim Pazar arasında ki entegrasyonun sağlanması, kamu kurumsal yapısının güçlendirilmesi, kırsal gelişme çabalarının finansmanı için uygun finansman modellerinin bulunması ve geliştirilmesi gibi bir dizi düşünceler bizi yönlendirdi. Şimdi bunları söyledikten sonra size bu konu başlıkları itibarı ile belirlediğimiz sizlerin görüşlerinize ve onlarla ilgili düşüncelerimize geçmek istiyorum.

Bir kere birinci konu toprak ve insan ilişkileri üzerinde oldu görüşler bu alanda yoğunlaştı. "Burada toprak reformu yapılmalıdır" denildi, toplulaştırmadan bahsedildi, önemi üzerinde duruldu. Burada bir de arazi edindirme fonundan bahsedildi. Aslında gerçekte kırsal alanda tarımsal gelişme, kırsal gelişme sağlanabilmesi, toprak insan ilişkilerinde bir iyileşmenin yapılması şart. Bunun farkındayız ama bunun uzun süreç içerisinde yapma mecburiyeti içerisindeyiz. Yani biliyoruz ki toprak reformunda toprakların kamulaştırılması daha sonra dağıtılması gibi uygulamalar artık tarihte kaldı. Artık uluslararası camiada demokrasilere uygun düşecek yöntemler araştırıldı, bulundu. Bunlar Dünya Bankası tarafından Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı tarafından ilgili ülkelere duyuruldu. Biz bu bağlamda gündeme getirilen arazi edindirme fonunun yararlı olacağını düşünüyoruz ve bunun üzerinde duruyoruz. Bir kere buna geçebilmek için bir arazi enformasyon sisteminin kurulması gerekir. Yani, nerede, hangi arazi kullanma kabiliyet sınıfına göre, birinci, ikinci, üçüncü sınıf ne kadar arazi satışa müsait satılmak ve isteniyor. Ve bunları almak isteyenler kimdir? İşte bunların çıkarılması enformasyon şeklinde bu bilgilerin tutulması gerekir. Bilahare de işte bu satıcı ile alıcıyı bir araya getirecek bir fon sisteminin kurulması düşünülüyor. Bu konu Fransa'da uygulandı başarılı oldu, İtalya'da biraz daha değişik uygulandı toprak reformuna bağlı olarak uygulandı. Biz bu modelleri inceliyoruz ve bunu da sadece kendi bilgilerimiz bünyesinde yapmak istemiyoruz. Kahramanmaraş Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Dicle Üniversitesi Ziraat Fakültesi ve Çukurova Ziraat Fakültesi müştereken bir araya gelerek böyle bir model araştırmasını bölgemiz için yapacaklar. Bu Vedat Bey'in daha önce açıklamasında belirttiği katılımcılık modellerinden, "delegasyon" bağlamında uygulamaya aktarılacak bir proje olacaktır.

Su kaynaklarının geliştirilmesi konusunda çok yerinde görüşler ortaya konuldu. Gerçekten de Şırnak, Siirt, Batman, Diyarbakır'ın bir kısmı gibi yerlerde yani sulamanın ulaşamadığı yerlerde, ulaşamayacağı yerlerde kırsal alanda sulama dışı, sulamaya dayalı olmayan tarımsal alternatif tarımsal faaliyetlerin geliştirilmesi gereklidir. Hayvancılık, hayvancılığın alt dalları onun dışında tarım dışı faaliyetlerin geliştirilmesi elbette ki çok üzerinde durulması gereken üzerinde durduğumuz bir konu. Ama burada birde sulamanın üretime ve gelire olan büyük katkısını göz ardı etmemek gerekir bunu da burada belirtmek isterim. Bu konuda sulama projelerinin özellikle tarla içi geliştirme hizmetlerinin yani, kanalların inşa edilmesi, tarla içi geliştirme hizmetlerinin yapılması ve çiftçiler sulama sulu tarım için uygun teknolojiler konusunda eğitilmesini sağlayacak etkin, katılımcı, çoklu, sadece kamuya dayalı değil, kamunun dışında kaynakları da sisteme entegre eden bir yaygın modeli ile yürütülmesi çok önemli. Burada sadece ödenek sorunu da değil kurumlar arası eş güdüm de son derece önemli. Devlet Su İşleri Baraj yapımında ileriye gidebiliyor ama Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü tarla içi geliştirme ve toplulaştırma hizmetlerinde geride kalabiliyor. Dolayısı ile burada bütünleşme, bir

eş güdüm şart. Bu arada Tarım Bakanlığının uhdesinde bulunan tarımsal yayım hizmetleri de bu bütünlük içerisinde mutlaka eş zamanlı planlanmalı ve uygulamaya aktarılmalıdır.

Örgütlenme konusuna değinildi, örgütlenmede sulama birliklerinin yarası söylendiği gibi Büyük Millet Meclisine gitmiş olan bir konu. Bu plana ne ölçüde yansır? Ama böyle bir yasal boşluğun farkındayız. Bu yasal boşluğun giderilmesi aslında birliklerin önümüzdeki on yılda daha etkin, daha faydalı olabilmeleri bakımından son derece önemli.

Yetişmiş insan gücü konusu bir başka, konuydu. Burada aslında Ziraat Mühendislerine de atıfta bulunarak yetişmiş insan gücünün bulunduğu söylendi. Gerçekten de Ziraat Mühendisleri için durum böyledir. Ama bu insanlar, ziraat mühendisleri, kalkınma sürecine entegre edilememiş ve istihdam olanaklarına kavuşmamıştır. Bu konu gerçekten de planlama sürecinde, bizim de üzerinde durduğumuz bir konu. Onu da zaten amaçlara yansıtılmış bulunuyoruz. Bilahare faaliyetler bazında, daha spesifik faaliyetler göreceksiniz, programlar da göreceksiniz. Tarımsal destekleme konusu gündeme getirildi, tarımsal desteklemeden vazgeçmek mümkün değil ve bunu IMF'ye verdiğimiz niyet mektubunda da zaten görüyorsunuz. Orada desteklemeden vazgeçeceğiz veya vazgeçiyoruz diye bir taahhütte bulunulmuyor. Ama bugünkü destekleme sistemi dünya fiyatlarına bakılmaksızın belirlenen yüksek fiyatlar ki çiftçiye intikal edilmeyen yüksek fiyatlardan mal alınması, bunlar için devletin piyasadan yüksek faizlerle borçlanması, bunların hepsi destekleme sistemi içerisinde yer alıyor. OECD'nin yaptığı bir hesaba göre tarım sektörüne ayrılan desteklemenin mali portesi 6 Katrilyon Türk Lirası oluyor. 6 Katrilyon Türk Lirasının dökümünü yaptığımız zaman görüyorsunuz ki bugünkü sistem çiftçiye yararlı değil. Bunun ancak 1/4 kadarlık bir kısmı çiftçiye intikal ediyor. O da zaten paranın geç ödenmesinden dolayı aşınma dolayısı ile net bir değer değildir. Bundan dolayı uluslararası uygulamaları da dikkate alarak destekleme sisteminin doğrudan çiftçiye verilmesi ve yönlendirmenin pazar yapısı, piyasa mekanizması yapısı içerisinde yapılması gibi bir düşünce var. Bu aslında desteklemenin kaldırılacağı anlamını taşıyor. Aslında zaten koyduğumuz hedef ve politikalar uluslararası gelişmelere ve ülkemizin politikalarına uyumlu bir biçimde belirlendi.

Bu arada tarım teknolojisi konusu gündeme getirilen başka bir konuydu. Bio teknolojiler köyde uygulanabilir mi? diye soruldu, mısır kurutma konusu gündeme getirildi. Bio teknolojiler çok hassas bir konu bunun çevreye olan etkileri gerçekten de çok önemli. Teknolojiler olmasızın tarımda verimliliği sürekli bir biçimde arttırmak mümkün değildir. Bio-teknolojilerin kullanımı faydalı ama mutlaka ve mutlaka belli kaidelere bağlanmalı. Bunu gelişmiş ülkeler yaptılar. Çevreye olan etkileri, insana olan etkileri araştırılıp, incelendikten sonra, çiftçilere bu tohumlukların bio teknolojik yöntemlerle üretilen tohumlukların verilmesi sağlandı. Böyle bir yapılanmanın, Türkiye'de de gerçekleşmesi şarttır. Mısır kurutma tesisleri gibi elbetteki sulama ile birlikte, ikinci ürün ekilişleri ile birlikte bu tür mekanizasyona ihtiyaç olacaktır. Bunları zaten biz plan çalışmamızda dikkate alıyoruz. Doğal kaynakların kullanılması gündeme getirildi, ağaçlandırma havza geliştirme konusu, mera çayır ve meraların ıslaha getirilmesi konusu gündeme getirildi. İşte bu konuda yine delegasyon bağlamında orman mühendisleri odası ile bir ortak proje yürütüp

Orman Bakanlığı'nın Bölge Müdürlüğü'nü de devreye koyup bu konuda modeller geliştirmeye çalışıyoruz.

Alternatif gelir getirici faaliyetlerden bahsedildi. Tarım İl Müdürlüğü Çiftçi Eğitim ve Yayım Şube Müdürü arkadaşım görüşlerini belirtti, Bunlara katılıyoruz. Kırsal gelirlerin arttırılmasında çok önemli katkıları olacak ve bunları da zaten bu plan içerisinde değerlendiriyoruz.

Bir başka konu, hep eğitimden bahsedildi ve yayım faaliyetlerinden bahsedildi. Sulama ile birlikte yeni teknolojiler devreye girdiğinde, yetiştiricilerin, üreticilerin bu yeni teknolojileri uygulama konusunda bilgi sahibi olması ve yeni işletmecilik yöntemlerini öğrenmesi mutlaka ve mutlaka bir programa bağlanmalıdır. Bu program sadece kamuya dayanmamalı, Kamunun mevcut personel rejimi ve ödenek yapısı, finansman yapısı dikkate alındığında, devletin rolünü etkinleştirmek, özel sektördeki girişimcilik faaliyetlerini ileriye götürmek, sivil toplum örgütlerini bu konuda devreye koymak gibi yeni arayışlar içerisinde olmak önem taşımaktadır. Belirli yayım konularında özellikle doğal kaynakların korunması konusunda yani ticari olmayan faaliyetlerde, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın yayım faaliyetlerini etkinleştirmesi de önemli bir faaliyettir. Diğer ülkelere baktığımızda da böyle bir yapı söz konusu. Acaba biz bunu Türkiye'de nasıl uygulayabiliriz? Tarım ve Köy İşleri Bakanlığımızla görüştük. Onların da katılımı ile Ziraat Mühendisleri Odası ve ona bağlı bir vakıf, Dicle Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi'nin "alternatif yayım modellerinin geliştirilmesi" konusunda bize bir çalışma yapmasını istedik onlarda uygun gördüler. Bu çalışmanın sonuçlarına göre biz planın bundan sonraki aşamalarında, yayım için bu metotların ve modellerin devreye girmesini önereceğiz ve plana dahil edeceğiz.

Kırsal Kalkınma ve Tarım Grubu olarak bu toplantılardaki tespitimiz, daha önce belirttiğim gibi sizin görüşlerinizi sağlamlaştıracak mahiyette oldu. Bu bakımdan sizlere teşekkür ediyorum. Bilahare de bunlarla ilgili olarak görüşleriniz olursa lütfen bize bildiriniz. Şunu biliniz ki başından beri GAP Bölge Kalkınma İdaresi'nin ve Proje Yöneticimiz Sayın EGE'nin arzusu sizlerin düşüncelerinizin plana yansımalarıdır. Siz görüşlerinizi bize ne kadar bildirirseniz, bizim yanılgılarımızı bize hatırlatırsanız, biz görevimizi daha iyi yapmış olacağız. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Dr. Yavuz EGE- Teşekkür ederiz Haşim Bey, Zeynep Hanıma geçmeden önce Oda Başkanımız Sayın Kudbettin ARZU'nun bir isteği vardı. Sonramı konuşacaksınız, peki o zaman Sayın Zeynep ARAT'a söz verelim. Çevre ve Alt yapı grubu yöneticisi, buyurun Zeynep Hanım

Zeynep ARAT- (Çevre ve Altyapı Grup Başkanı)

Sayın Başkan, Sayın katılımcılar toplantıyı dikkatle izledim, baştan beri not aldım. Benim alt yapı ve çevre sektörümlle ilgili konulara çok az değinildi ancak bütünde bizim sektörümüz ile ilgili de çok fazla ilham aldım, mesaj aldım onları önce belirtmek istiyorum. Üç konuşmacı çevre ve alt yapı bölümüne değindi. Bunlardan bir tanesi Diyarbakır Ziraat Mühendisleri Odası ikinci başkanı, kendileri, çevre bölümünün çok iddialı olduğunu ama özellikle Hasankeyf olayına baş-

tan aşıya zıt olduğunu, proje yönetiminde proje yöresindeki insanın istihdamının da nasıl olacağını pek gerçekçi bulmadığını hissettim. İkincisi, içme suyu göleti arıtma tesisi ile birlikte bir proje olduğu, 40 kadar içme suyu göleti ve arıtma tesisi yapılacağı belirtildi ancak burada bir yorum yoktu, bir de Sayın Mehmet Özdemir köylerde içme suyu sıkıntısının olduğu söyledi.

Tarih ve kültür varlıkları ile ilgili bugüne kadar yapılan ihmalkarlıkta birkaç konuşmacı tarafından vurgulandı, Sayın Saffet ATİK bu konuda bilgi verdiler. Şimdi benim, çevre ve altyapı sektörünün birbirinden ayrılmaz olduğunu söylemem gerekir. Çevre sektörü daha önceki 1989 GAP Master Planı'nda yok denilebilir eski planda bazı durum tespitleri olmakla birlikte ileriye doğru hedefler yoktu, 1989'dan beri de Türkiye'de çevre ile ilgili, pek çok çevre kanundan gücünü alan, yaptırımcı olan bir yönetmelik çıktı. Katı atık yönetmeliği, su yönetmeliği, hava kontrol yönetmeliği, tehlikeli atık yönetmeliği, tıbbi atık yönetmeliği, zararlı kimyasallar ve benzeri şimdi tabii bu yönetmelikler Türkiye'de de pek tabii uygulanmıyor. GAP Bölgesi'nde hiç uygulanmıyor diyebilirim, bizim çevre sektörü ile ilgili ilk amacımız içtiğimiz su, soluduğumuz hava, kullandığımız toprak, yediğimiz gıda ile ilgili ne tür kalite kullandığımız. Yani bunlar kolaylıkla ölçülebilen, halka bildirilebilen, günlük yaşamında tıpkı meteoroloji hava raporu gibi insanların en azından aylık olarak merak edip izlemesi gereken ve müdahale etmesi gereken konular. Bunları yapmak hiç de zor değil, bizim amacımız bu sistemi GAP yöresinde havasıyla, suyuyla, toprağıyla, atığıyla, arıtım tesisi ile bir izleme ve denetlemeye almak, kamu oyunun bilgisine açık ve şeffaf olarak sunmak, gerekirse büyük projelerde mutlaka ÇED katılımcı bir ÇED sağlamak. Yani vizyonun bütünündeki amaç, önce bu alıcı ortamlarla ilgili, verimli alanlarda rast gele bir tarımsal kalkınmayla kısa sürede varolanı yitirmek, sömürmek yerine akıllı bir müdahalecilikle bilinçli bir yönetim sağlamak, bunun modelini kurmağa çalışacağız ve bu alıcı ortama yapılan her türlü sanayi, tarımsal, trafik, kent atıklarının da standart dışı olduğu zaman fark edilmesini ve müdahale edilmesini sağlamaya çalışacağız. Bununla ilgili yasalarımız var, parametrelerimiz var ölçüm istasyonları çok seyrek ama bunları sıklaştırmak mümkün. amacımız önce bir envanteri bir durum tespitini ortaya koymak sonrada şeffaf ve katılımcı bir şekilde bunu sürekli kamu oyunun bilgisine sunmak ve müdahalesini sağlamak böyle bir sistem geliştirmek.

Proje yönetiminde istihdam biraz iddialı olabilir ama bir plan iddialı olmalıdır. Bir altyapı planlaması yapılırken onu kullanacak insanların da görüşlerini almak ve o insanlardan şebekenin yönetiminde istihdam etmek zorunda olduğumuza inanıyorum. Tabii Hasankeyf'in başına gelenler gelmesin, artık o tür yanlış yapılmasın. Ya da farklı bir yönden kamu oyunun da rızasını alarak bir başka çözüm getirilsin diye daha hazırlıklı olması açısından böyle bir yaklaşım benimsiyoruz. Sadece içme suyu arıtma tesisini değil mecbur olduğumuz tüm arıtma tesislerini kurmaya ve tüm yerleşim alanlarına da içme suyu götürmeye çalışıyoruz. Amacımız kıt kaynaklarla iddialı hedefler arasında en uygun öncelikleri tespit etmek ve zamanlamayı yapmak. Çok teşekkür ediyorum.

Dr. Yavuz EGE- Teşekkür ederiz Sayın ARAT'a, söz istiyor musunuz. Kutbettin Bey söz istiyorsunuz.

Kutbettin ARZU- (Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı)

Ben destekleme ile ilgili konuşmak istiyorum. Aslında bu bizim bölgemizde tüm arazi-insan ilişkisi için geçerli çünkü arazinin mülkiyeti farklı insanlarda ve kullananlar farklı, arazi çok parçalı, destekleme çalışmaları yapılırken bütün bunların dikkate alınmasını istiyorum. Teşekkür ederim.

Çok teşekkür ederiz.

İskan TEGİN- (Ziraat Mühendisleri Odası)

Haşim Bey, doğrudan gelir desteği ile ilgili bir şeyler söyledi, geçen aylarda Ankara'da bir panel düzenlendi. Türkiye tarımı ve IMF'e verilen niyet mektupları; burada Türkiye tarımı ile ilgili bütün sivil toplum örgütlerinin genel merkezleri konuşmacı ve katılımcı olarak katılmıştı. Orada anlatılan doğrudan gelirin, benim anladığım doğrudan gelir metoduna göre bir felaket olduğunu düşünüyorum. Kutbettin Bey'in de söylediği gibi burada bir vatandaşın 10 bin dönüm arazisi var desteklemeyi nasıl yapıyorsunuz dönüme 5 Dolar olarak bu 5 Doların hepsi arazi sahibine gidecek, üretime gitmiyor, sonuçta bu konunun bir daha gözden geçirilmesi gerekiyor. Bence planla, merkezi hükümetin hedefleri birbirine hiç uyumuyor ya da ben yanlış anlıyorum. Tekrar gözden geçirilmesi, teşekkür ediyorum.

Dr. Yavuz EGE- Teşekkür ederiz, Haşim Bey buyurun.

Haşim ÖĞÜT- (Kırsal Kalkınma ve Tarım Grup Başkanı)

Efendim bu konuda izin verirseniz, bilgi sunmak istiyorum. Aslında desteklemeleri çeşitli kategorilerde toplamak mümkündür. Bunlardan birincisi 1930'lu yıllardan beri uyguladığımız Fiyat Desteklemeleri'dir. Bu destekleme sistemi, Tarım Satış Kooperatifleri, Tekel ve Kamu İktisadi Teşebbüsleri tarafından, Bakanlar Kurulu kararına istinaden ürün fiyatlarının belirlenmesi, bu fiyatlar üzerinden ürünlerin alınması, depolanması, uygun zamanlarda piyasaya arz edilmesi veya ihraç edilmesine dayanmaktadır. Birinci kategoride bu fiyat desteklemeleri sistemi yer almaktadır. Ancak, incelemeler yapıldığında görülüyor ki, fiyat desteklemeleri aslında çiftçilerimize pek de faydalı olmuyor, neden olmuyor?

Bu uygulama, tüketicilerden kaynak transferine sebep oluyor. Tüketiciler kim? Türkiye'de Tüketicilerin bir kısmı, nüfusun %45'ini oluşturan çiftçiler ve hayvancılık yapan kesimdir. Yem hammaddelerini alırken yüksek fiyatlardan almak mecburiyetinde kalıyor. Sanayici hammaddesini bu fiyatlar üzerinden almaya mecbur kalıyor. Dolayısı ile bu desteklerden aslında tarım kesiminde çok da fazla kazanan yok. Hayvancılık sektöründe yem fiyatlarının yüksek olmasının en önemli sebeplerinden bir tanesi budur. Bir örnek vereyim, tavuk yeminin Türkiye'deki fiyatı -bu birkaç sene evvel yaptığım bir tespiti- 300 dolar/ton civarındaydı, Amerika Birleşik Devletleri'nde bunun yarısı kadardı. Dolayısı ile orada hayvancılığın ekonomik olmasının nedenlerinden bir tanesi, yem hammaddelerinin ucuz olmasıdır. Şimdi bu sistem böyle de, getirilen sistem bundan daha kötü olmamalıdır. Doğrudan gelir sistemi ise ikinci kategori olarak karşımıza çıkıyor.

Doğrudan yardımlar, direk yardımlar gibi isimlerle de anılan bu modelleri düşünürsek, desteklerin dekar başına 5 dolar, 200 dolarlık limit dahilinde doğrudan verilmesini öngören uygulama, kesinlikle Türkiye'ye uygun bir model değildir. Burada değişik alternatifler vardır, ama şu alternatif Türkiye için uygun olacaktır. Geçmişten gelen destekleme fiyatlarının trendini bulup, bunları hedef fiyat olarak açıklamak, pazara, kendi şartları içerisinde fiyat oluşturma imkanı sağlamak, aradaki farkı çiftçiye verebilmek, yani bunu "Fark Giderici Ödeme Sistemi" şeklinde tarif etmek, "Telafi Edici Ödeme" şeklinde tarif etmek mümkündür. Burada dolayısı ile çiftçi doğrudan yardım alıyor, destekleme ile oluşan bu faturanın yani daha önce söylediğim 6 katrilyonunu almıyor. Eğer destekleme ödemesi, 6 katrilyon ise onun tamamını alıyor. Böyle bir doğrudan yardımı, hele bunu da küçük çiftçilere yönelik olarak yapmayı düşünen bir ülke için, aslında GATT Dünya Ticaret Örgütü'nün kuralları da karşı çıkmıyor. Teknoloji ile bağlantılı bir faaliyet olursa buna karşı çıkmıyor. Bunu girdi destekleri için de söyleyebilirim. Yarımsal destekler ile ilgili olarak tahıllarda bir çalışma yaptım. O çalışmada şu ortaya çıkıyor: destekleme programlarında, tahıllar için yapılan ödemenin % 5'ni alan kesim aslında neredeyse çiftçilerin yarısı. Yani çiftçilerin yarısı, desteklemenin % 5'ini alıyor. Bu kadar bir adaletsizlik var. Bundan küçük çiftçi yararlanmıyor, ama % 10'luk bir nüfus desteklemenin neredeyse % 30'unu alıyor. Dolayısı ile bu sistem iyi değil bizim için. Bunu zaten herkes söylüyor. Ama biz ulusal politikaların dışında zaten bir şey düşünmüyoruz. Biz burada bölgenin şartlarını, bölgenin ihtiyaçlarını dikkate alarak, buradaki yapı için hangi modellerin uygun olabileceğini ortaya koyuyoruz. Yoksa o sizin söylediğiniz Tarım Bakanlığının pilot düzeyde uyguladığı projedeki beş ilden bir tanesi de Adıyaman, GAP ili; proje zaten olumlu sonuç vermedi, o uygulama gündem dışıdır. Bir başka konuyu fikir verebilmek bakımından söylemek istiyorum. Aslında, dünyadaki uygulamalarda gelen çok uç noktada desteklemeyi sigorta sistemi ile bağlantılı olarak uygulamaya aktaran ülkeler var. Mesela Kanada bunu böyle yapıyor. Çiftçinin desteklemelerden ve ürünlerinden sağladığı toplam gelir, geçmişte ne ise, onun trendi çiziliyor ve bu gelir sigorta ediliyor. Bir çiftçi tarımda kalmak şartı ile belli şartları da yerine getirmek koşuluyla, yani çiftçinin teknoloji uygulama ve işletmecilik yöntemlerine uyması koşuluyla, sigorta, ortalama gelirin düşmesi halinde, farkını ödüyor. Sigorta priminin yarısını Devlet ödüyor. Yani uç noktada buralara kadar gitme var. Ama biz henüz ne ulusal düzeyde, ne de bölgesel düzeyde böyle bir uygulamanın çok da doğru olmayacağı kanaatindeyiz. Dolayısı ile modellerin en uygununun burada uygulanmasını istiyoruz. Ama kesinlikle buradaki mülkiyet düzenini dikkate alarak dekar başına 5 dolarlık uygulamanın burada hiç geçerli olmayacağını biliyoruz. Teşekkür ederim.

Dr. Yavuz EGE- Teşekkür ederiz, başka söz almak isteyen, buyurun Yusuf Bey.

Yusuf YILDIZ- (Mardin Serbest Bölge müdürü)

Ben değerli konuşmacılarımızın destekleme konusundaki görüşlerinden hareketle şunu söylemek istiyorum. Mardin için, Vali yardımcımızdan bununla ilgili aldığım bir rakam 98 yılı pamuk desteğinde sanıyorum 42 milyon dolardır. Ama 99'da bu 6 milyon dolara inmiş bu ayrı bir konu. Bizim Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın, fuel-oil ithalatında verdiği izinler de şöyle söyleyeyim, dağıtılan paylardan ortalama olarak 300 firmaya bir dağıtım yapıldı, burada alınan rakam 30

milyon dolar civarındadır. Bakın milyon dolar rakamlarını konuşuyorum benim sadece son bir ayda tespit ettiğim rakamlar. Şuraya gelmek istiyorum, bu rakamlar bana göre çok büyük rakamlar Avrupa Birliği'nin Türkiye'de 30 il için 50 milyon ECU'luk bir desteğinden bahsediliyor. Hepimizin gözleri açılıyor ve diyoruz ki "aman ne güzel işte dış fonlar geliyor" ve "biz şunu şöyle yapacağız".

Bu konular gündeme gelince benim de şimdi mevcut kaynakların kullanılması konusu aklıma geldi. Nurcan arkadaşımız yeraltı kaynaklarımız vesaire dedi şimdi insan merak ediyor. Bu bankalarda dönen günlük paralar Güneydoğu'da ne kadardır, nasıldır, nerelere gidiyor önemli olan bu, yani hep hedef seçtik tama hedeflerimiz sosyal altyapı, altyapıların geliştirilmesi, çevre bunların hepsi güzel hedefler bunları biliyoruz. Türkiye'de benim gördüğüm en önemli sıkıntı uygulama değil, zaten icraattır, kaynakların etkin kullanımınıdır. Bunu kullandırtacak da iyi ekiptir, iyi organizasyonlardır. İşte GAP'ın dar anlamdaki uygulaması, lokal planlamanın da avantajı budur sanıyorum. Bu nedenle bu mevcut kaynakların daha etkin nasıl kullanılacağı konusunda özellikle zaman geçirilmeden, belki bunun üzerinde ayrı bir madde olarak durmak lazım. Yani tabii her şey burada iç içedir ama biz mevcut kaynaklarımızı, mevcutları katma değeri yüksek olacak şekilde, bölgede kalacak şekilde ne gibi tedbirlerin alınması lazım konusunun üzerinde durmak gerekir sanıyorum. Bunu belirttikten sonra benim yine aklıma kurcalayan, önümü göremediğim bir nokta da planla ilgili, bizim GAP Bölge Planı'nın taslağında, sekizinci beş yıllık plan var bu plan hedefine şüphesiz tabii mevzuat gereği o çerçevede uyum olacak. Bu kaynaklardan bahsederek genel bütçe ve plan kapsamında da pek çok yatırımlar yapılıyor Güneydoğu'da bir de GAP planlaması var. Şimdi bu ikisi iç içe nasıl geçiyor, ikisinin ayırımı nasıldır, GAP planında hedefler aslında aynıdır aşağı yukarı ama burada kaynak noktasında yani GAP İdaresi'nin ayrı bir bütçesi mi var veya bunları gerçekleştirmek için ayrı bütçemi olacak, genel bütçeden mi girişim olacak??. Aslında bunlar hepimizi her disiplini ilgilendiren merak ettiğimiz konulardır. Bunların da açıklığa kavuşturulması lazım belki açıktır da biz bilmiyoruz. Teşekkür ederim.

Dr. Yavuz EGE- Teşekkür ederiz Yusuf Bey, başka söz almak isteyen, buyurun efendim.

Kutbettin ARZU- (Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı)

Sayın Başkan ben Haşim Bey'in açıklamasına belki katkı olur diye bir şey eklemek istiyorum. Gerçekten bu tarımda destekleme arazi düzeyinde olursa bölgede kesinlikle uygulanmaması gereken bir olaydır. Çünkü arazinin durumu ortadadır, belli unsurların, belirli şahısların elindedir araziler. Fakat eğer üreticiye ulaşmasını istiyorsak bunu fiyata yansıtırsak daha iyi olur diye düşünüyorum. Çünkü ben şu anda Diyarbakır Sanayi ve Ticaret Odası'nın pamuk komisyonundayım. Daha yeni çiftçilerin, üreticilerin hak edişlerini imzaladık ve 5 trilyona yakın da bir para destekleme anlamında merkezi hükümetten geliyor, inanın çok ince eleyip sık dokuyoruz yinede bazı ufak tefek hataların önüne geçilmiyor, bu konu fiyata yansıtılırsa hem zamanın da ve gününde üreticinin cebine para girer hem de üretici parasını 5 veya 6 ay daha erken cebine koymuş olur, sıkıntılarını gidermiş olur.

Ayrıca Zeynep hanım çevre ile ilgili bir konuya değindi, gerçekten çevre konusu çok önemli, çevre, önem vermemiz gereken en önemli unsurlardandır. Çünkü teneffüs ettiğimiz havayı çevreden alıyoruz, çevrenin temiz olması, hem yeraltı kaynaklarımızın bozulmaması için, harap olmaması için, atık suların, yeraltı suları havzalarımızı kirletmemesi için, planda buna öncelikle önem verilmesi gerekir. Şehmuz Bey'de burada, ben aynı zamanda Diyarbakır İl Genel Meclisi üyesiyim de bizim Diyarbakır DİSK'e ait içme suyu havzalarının bütün alanını, Gözeli denilen mevkideki fabrikaların atık suları tahrip etmektedir. Bu konuda ben Diyarbakır'ı örnek verdim ama bir çok ilimizde aynı sorun yaşanmaktadır. Bu konuya ivedikle yardımcı olunmasını istiyorum. Ayrıca başka bir konu, il çevre sağlık müdürlükleri kurulmuş ben bunların niçin kurulduğunu da anlamış değilim bir şey yaptıkları da yoktur. Artık bu önümüzdeki plan çerçevesi içerisinde bu il çevre sağlık müdürlerinin sorumluluk alanlarının GAP'a verilmesinde yarar var diyorum. Teşekkür ederim.

Dr. Yavuz EGE- Teşekkür ederiz, buyurun Şehmuz Bey

Şehmus DİKEN- (Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkan Danışmanı)

Şimdi arkadaşların bir çoğu, özellikle son konuşmacılar ısrarla toprak kullanımı ve bunlara verilecek teşvikler konusunda konuştu. Fakat benim kafamı kurcalayan çok farklı bir konu var. Şimdi Başbakanımız olan Ecevit 25 yıl önce. "toprak işleyenin, su kullananın" kavramını kullandı ve toprak reformu konusunda da önemli adımlar atmıştı. Bugün ise bu konu gündeme bile gelmiyor, tartışılmıyor. Peki bu konuda acaba geleneksel feodal yapının ağırlığı ile parlâmentoya taşınan bölge milletvekilleri bu olayın üzerinde durmayacak mı. Mesela ben sorarım Burhan Sümer'e Diyarbakır Milletvekili Salih Sümer Bismil'deki toprakları konusunda aynı tavrı sergileyecek mi kendi yakınıdır. Batman'dan Faris Özdemir aynı tavrı sergileyecek mi, Urfa'dan Cevheri aynı tavrı sergileyecek mi, biz bu geleneksel feodal yapıyı tasfiye edecek atak ve aktif politikalar geliştirmedikçe istediğimiz kadar konuşalım bunlar söylemden öteye gitmez. Teşekkür ediyorum.

Burhan SÜMER- (GÜNSİAD Gn. Bşk. Yrd.)

Şimdi bana bir şey söylendi, şimdi cevap vermek zorunda kalacağım. Aslında çok doğru bir konuya temas ettiniz. Fakat toprak reformuna biz karşı değiliz şu anda Salih Sümer ve ailesinin elinde 8 bin dönüm arazi var. Bu arazi zaten eğer toprak reformu yapılırsa, aile arasında yeterli bir miktara sahip değildir. Teşekkür ediyorum.

Dr. Yavuz EGE- Teşekkür ederim, buyurun Nurcan hanım

Nurcan BAYSAL- (GAP-GİDEM, Diyarbakır Sorumlusu)

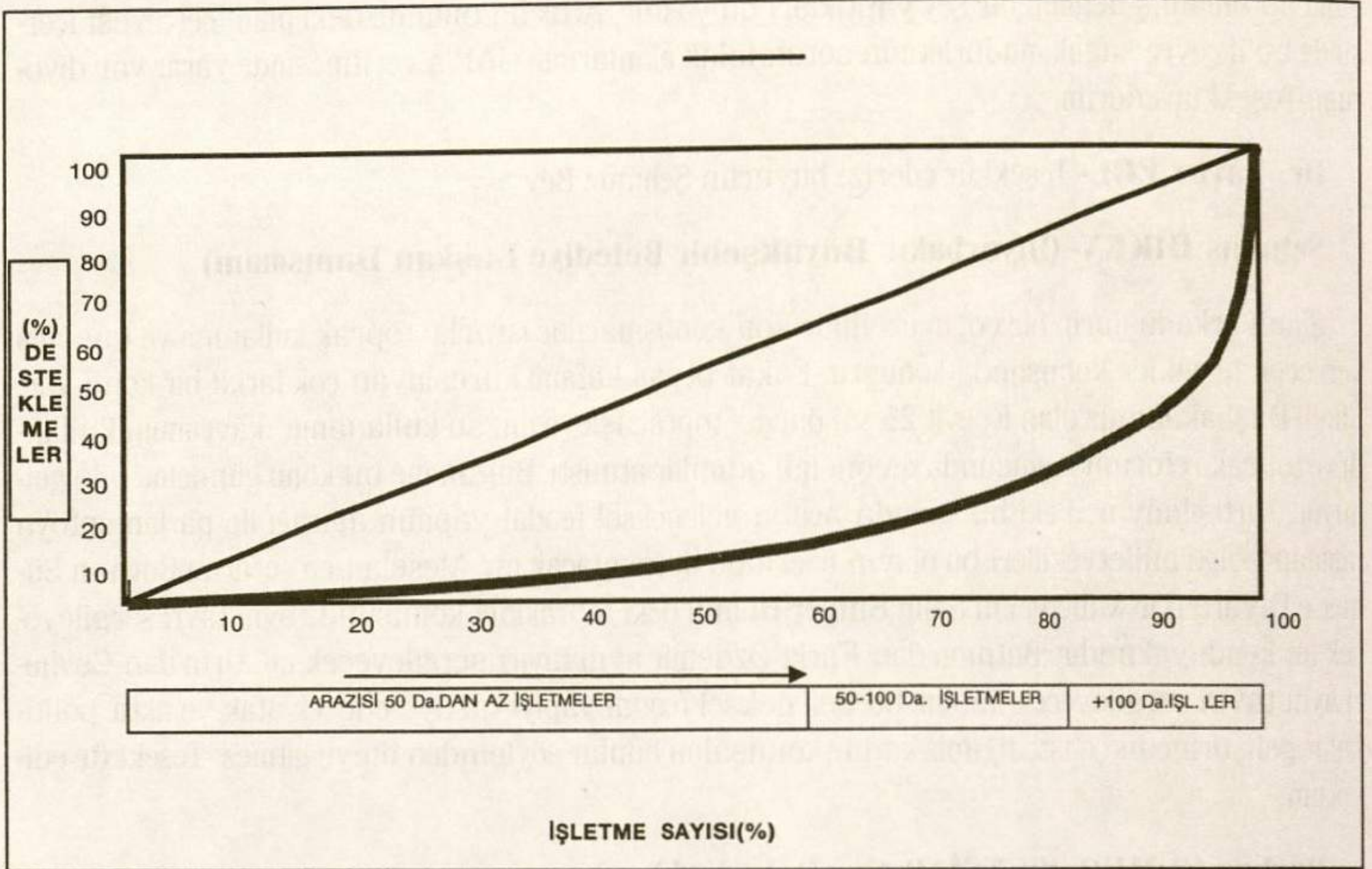
Şimdi Şehmuz Bey değinince benim de belirttiğim gibi baştan beri kafamı kurcalayan bir noktayı vurgulamak istiyorum. Bu yeni planın politik ortama ne şekilde aktarılacağı veya siyasi alandan birilerini bu işin içine katmak hiç düşünüldü mü? Onların planı sahiplenmesi daha sonra bu projenin gerçekleşmesi için hızlandırıcı olabilir mi diye düşünüyorum.

Dr. Yavuz EGE- Evet teşekkürler.

Yalçın DOĞANER (Danışman-Ziraat Müh)

Sayın Sümer "desteklemenin fiyat desteği biçiminde sürdürülmesini" söyledi. Bu istek hangi çiftçiye yarar. Bu bölgede, özellikle de Diyarbakır'da toprağın mülkiyet açısından dağılımı ile gelir dağılımı arasında birebir eşitlik vardır. Bakın şurada bir grafik var.

TÜRKİYE: BUĞDAY DESTEKLEME ALIMLARIYLA SAĞLANAN NET DESTEĞİN DAĞILIMI(1998/99)

KAYNAK: Doç.Dr. Osman Aydoğuş

*Ziraat Mühendisleri Odası, Teknik Kongresi Raporu'ndan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Bu grafik, toprak mülkiyeti ile ilişkili olarak Devletin destekleme kaynaklarının nasıl dağıldığını göstermektedir. Az topraklı çiftçinin aldığına bakın, zengin çiftçinin aldığına bakın. O nedenle, toprak mülkiyet düzeninde gerekli düzenleme yapılmadığı sürece, fiyat desteği biçimindeki bir destekleme, genel de büyük toprak sahiplerine yarar. Şimdi peki! Öbür arkadaşım da diyor ki, "su kullanın toprak işleyenin" tamam o doğru bir slogandı bir zaman. Bir şeyi yapabilmek için onun objektif ve sübjektif koşullarının bir arada olması lazım. Şimdi toprak reformu yapmanın objektif koşulu da yok sübjektif koşulu da yok. Objektif koşulu yok çünkü istimlak yapmak için veya kamulaştırma yapmak için para yok, kaynak yok. Sübjektif koşulu yok, şu anda parlâmentonun yapısı ve görünen belli bir süre oluşacak parlâmentonun yapısı toprak reformuna karşı olanların oluşturduğu bir yapı olduğu için, bunun sübjektif koşulu da yok. O nedenle, destekle-

me alımlarında eğer adaletli destekleme yapmak ve adaletli davranmak isteniyorsa, bizim telafi edici, fark giderici ödeme yöntemine geçmemiz gerekiyor. O zaman her üretici, teslim ettiği kadar mal kadar, fark giderici bir pay alır. Kısmen de olsa küçük üreticiler, örneğin ortakçılar, kiracılar, yarıcılar biraz daha para yüzü görürler. Teşekkür ederim.

Burhan SÜMER- (GÜNSİAD Gn. Bşk. Yrd.)

Galiba beni yanlış anladınız, benim arz etmek istediğim yani destekleme primi direk fiyatta yansıtıp, üretici bazında dağıtılması yani böyle sonradan bu kadar cent toprak. ağasına veya toprak sahibine verilme anlamında değil. Teşekkür ediyorum.

Dr. Yavuz EGE- Teşekkür ederim, evet sayın Atik buyurun efendim.

Saffet ATİK- (Bölgesel Planlama Grup Başkanı)

Efendim izin verirseniz ben size bu projenin bir miktar tarihçesinden bahsedeceğim. Bu projenin sahibi, uygulayıcısı kimdir? Kurumsal yapısı nedir? diye gerçekten çok ciddi ve can alıcı sorular var. Bu alanda ufak bir bilgi vereyim 1988-89 yıllarında, bu projenin çıkışı Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlık Araştırma Grubu'nda idi yani bu proje devletin planını yapan DPT bünyesinde formüle edilmişti. Bölgesel planlamanın tarihçesine bakarsanız bunların çok büyük bir kısım zaten DPT'nin formüle ettiği projelerdir. Şimdi bu Plan Başkanlığın bir başka birimi tarafından GAP İdaresi tarafından yapılıyor. Buradaki sorular çok doğru. Ben hem orada hem de burada hizmet veren bir arkadaşınız olarak bazı konuların altını çizmek istiyorum. Gerçekten 89 planı, 88'de ağırlıklı olarak toprakları değerlendirme, sulama, enerji üretimi olarak daha doğrusu bir yatırım paketi ağırlıklı bir proje olarak yürütüldü. Bunun sosyal yansımaları da hesap edilmeye çalışılmıştı ama şimdi gelinen nokta çok farklı dünya değişti, Türkiye değişti, bölge değişti. Bu projenin mantığına bakarsanız, bölge insanın fikrini alma, onların katkılarını alma, planı ona göre düzenleme amacını güdüyor. Bu aslında Dünyada günümüzde bir sürü yerde yapılan bir uygulama, bu olmazsa başarı şansı da yok. Projenin temel hedeflerinden birisi katılımcılıktır. Bu yüzden bu toplantı fevkalade önemlidir.

88 yılını takiben 93 yılında GAP İdaresi bir Bölgesel Ulaşım ve Altyapı çalışması yaptırdı. Bir değerlendirme çalışması yaptık bu iki plan ne kadar gerçekleşmiş? Şimdi şunu söyleyeyim ulaşım altyapısına baktığınızda Diyarbakır, Bismil, Batman yolu, on yılda şu kaliteye gelecek denmiş gelmemiş. Kırık akstaki yol, bölünmüş çift yol haline gelecek denmiş bu da gelmemiş. Demiryolunda böyle bir öneri geliştirilmiş bu yapılacak denmiş, yapılmamış. Ne yapılmış Gaziantep- Şanlıurfa yolu yapılmış otoyol haline getirilmiş. Şimdi söylemek istediğim şey halk katılımı ile sizlerin görüşü olarak bizim bir şeyler yapmamız gerekiyor. Ve bunu Türkiye'de ki alışkanlığı yenerek, belki bütün halinde politik ortamda, bölge insanı ile, onların temsilcileri, konuşarak halletmemiz gerekir diye düşünüyorum. Türkiye'de gerçek planları aslında yatırımcı kuruluşlar yapar, karayollarında ki örneği bunun için verdim. 93 Ulaşım Altyapı Çalışmasının geliştirilmesi gerekli yol önerileri burada, karayollarında çalışan arkadaşlarımızın planladıkları da burada. Bu havzaları içeren harita var, şurası sulanacak, şurası şu tarihte sulamaya açılacak denmiş, Devlet Su İşleri yapıyor. Yani gündelik hayata konulan plan Devlet Su İşleri'nde mühendis arkadaşlarımızın, meslektaşlarımızın yaptığı plandır. Şimdi biz bunu bir entellektüel, demokrat plan-

lama tarzında yapıyoruz. Onun için katkılarımız çok değerli, bunu sistematik anlatabiliyor muyum bilmiyorum? Yani klasik planlama anlayışından çıkıp, yöre halkı ne diyor, yöredeki özel kesim ne diyor, katkısı ne olabilir, bu planda neler olması gerekir suallerini soruyoruz. Ama bunu uygulama pratiğine döndürmemiz lazım, Nurcan Hanımın vurguladığı fevkalade önemli bir konu "yöre halkının planı benimsemesi ve ortak edilmesi"dir. Eğer bazı yatırım planları benimseirse, bunun yatırım programına girmesi veya takip edilmesi daha kolay olur. Bazı projeler yöre insanı, kuruluşları veya temsilcileri tarafından yapılıyor bunun önemli bir nokta olduğunu belirtmek için söz istedim, ufak bir de tarihçe verdim, tekrar söylemek mecburiyetinde hissediyorum kendimi bu ve benzer toplantılar gerçekten çok önemlidir. Neler düşünüyorsunuz ve bunu, plan formatı içerisinde karar vericiye ve politik ortama nasıl aktarabiliriz teknisyenler olarak bu konu bizim asli görevlerimizdendir teşekkür ederim.

Dr. Yavuz EGE- Teşekkür ederim sayın Atık, arkada arkadaşımız söz istedi önce oraya verelim.

Abid KILIÇ- (Diyarbakır Esnaf ve Sanatkarlar Odası Birliği)

Sayın çok değerli arkadaşlarım sabahtan beri sizi izliyorum hiç konuşmamıştım ilk konuşmam oluyor. Ben esnaf ve sanatkarlar odası temsilci olarak bu toplantıya katıldım, Başkanımız burada olmadığı için konuşma farkı olacaktır. Çünkü ben tahsil görmemişim Türkçe'mde kıt bunu benim hemşehrilerimde biliyor bana "Türkçe bilmeyen başkan" diyorlar. Çünkü benim okul çağına geldiğimde, benim köyümde okul yoktu. Ana lisanımda Kürtçe idi onun için 20 yaşına kadar ben dilsiz kalmıştım, 20 yaşından sonra konuşmaya başladım, şimdi güzel bilgiler aldım burada, kafam alıyor ama anlatamıyorum o yüzden ben anlatmakta zorluk çekeceğim şimdiden özür dilerim. Anlattığınızı çok güzel anlıyorum bakıyorum ki burada güzel konuşmalar oldu gerçekten katılımcılar iyi niyetli insanlar hepsine teşekkür ediyorum. Şimdi GAP'ı konuşuyoruz çünkü artık Türkiye'nin buna ihtiyacı var sadece Türkiye'nin değil Dünya'nın da GAP Bölgesi'ne ihtiyacı var, mecburiyetten dolayı buraya el atmak zorundadırlar bunu iyi biliyorum. Konuşmacılarımız toprak reformu falan filan diye konuştular ama çoğu toprağımız boş, ben Diyarbakır'ın Lice İlçesi'ndenim. Benim köyüm harita üzerinde 130 hanelik bir köydür, ama gidin bakın ismi var kendisi yok, gidip bakabilirsiniz taş üstüne taş konmuş bir tane ev bile yok, eskiden zaten bu ovalara kimse gelmiyordu. Bütün halkın hepsi dağlarda yaşıyordu orada güzel hava, bahçeler, meyveler, bağlar vardı ama şimdi bu bölgelerin hepsi boş. Bu ne olacak, akşam esnaf sanatkarlar odası başkanı Davut Bey yanımıza geldi ve ben şunu söyledim "tabandan bir görüş nedir?" dedim, Diyorum ki baştan bazı imkanların içerisinde bir GAP masası kurmak. Madem ki göçler var, ekonomi var tabanın görüşleri alınarak bir GAP masası kurulacak ve bu masa tabanın sorunlarını en üst düzeye götürecektir. Şimdi bakın burada bizim belediye temsilcimiz var ama bizimle hiçbir diyalogu yoktur, özellikle de benden kaçıyorlar; siyasi partiler benden kaçıyorlar. Doğru konuştuğum için hiç kimse benimle diyaloga girmek istemiyor, Bugün Türkiye'de bütün esnaf ve sanatkarlar odaları ile belediye arasında bir esnaf masası vardır. En az ayda bir sefer başkanla görüşmek diğer haftalarda da diğer yetkililerle konuşmak, diyalog kurmak, esnafın sorununu dile getirmek için. bunu en iyi bilen esnaftır, esnaf demek şehir demek, onun için diyo-

rum ki tabana girelim ve tabanda ki görüşleri alalım. Tabandaki görüşleri alırsak mutlaka başaraçığımızı inanıyorum efendim köydeki insanlarımıza inerse o köyde neler oluyor daha iyi bilirler, o toprakta nelerin olduğunu ziraat mühendisinden daha iyi bilirler çünkü tecrübe sahibidirler. Öyle topraklarımız var ki pamuk atıyoruz gelmiyor, domates tohumu atıyoruz tanesi bir kılunun üzerinde geliyor. Orada yaşayan köylü daha iyi biliyor örneğin, hangi bağı kestiğinizde hangi fidan ne ürün vereceğini daha iyi biliyor. Onun için diyorum ki köylere inelim ve onların görüşlerini alalım ve daha sonra da toprak reformundan önce tabanı bir yerleştirelim, bu toprakları bir faaliyete sokalım ondan sonra gereğini düşüyoruz. Hepinize teşekkür ediyorum, eğer bir kusurum varsa hepinizden özür diliyorum.

Dr. Yavuz EGE- Teşekkür ediyoruz, buyurun sayın Polat,

Mehmet POLAT- (İktisadi Planlama Grup Bşk.)

Esnaf temsilcisi arkadaşımıza özellikle teşekkür ediyorum. Elbette, her işi, o işi yapanlar daha iyi bilir, biz de o bilinçteyiz zaten o arayış içerisindeyiz. Ben burada her ne kadar değişik bir planlama yaklaşımı getiriyorsak da bazı şeylerin klasik olduğunu vurgulamak istiyorum. Özellikle finansman konusunda, bir olayın finansmanı nasıl gerçekleşir. Tanımsal olarak meseleye yaklaştığımızda, yatırım dediğimiz, o yıl üretip tüketmediğimiz kısım. Yani kendi faaliyetimizde bir şey üretiriz hepsini tüketmeyiz bazı tüketimimiz öteliriz. Yani bundan vazgeçeriz bu tasarruftur ve ulusal muhasebe hesabı itibarı ile de bu tasarruf dönem sonunda yatırıma denktir. Yani eğer yatırım yapacaksak, bu kendi kararımızla ilgili bir şey tabi bunun büyümesi de ana geliri artırmakla ilgili, örneğin yüz birimlik gelir elde ediyorsak, bu yüz birimden bizim tasarruf eğilimimiz yirmi birimini yeniden üretim için ayırmaksa yatırımımız yirmi birim olur ama gelirimizi iki yüz birime çıkarttığımız da aynı tasarruf oranıyla, yatırımımız kırk birime çıkar. Şimdi burada iyimser olmak için bir sebep var, bu sebep şu, yatırımcı kuruluşlarımıza ben her zaman minnet duyarım, saygı da duyarım özellikle bazı yatırımcı kuruluşlarımız; Köy Hizmetleri olsun, Karayolları olsun, DSI olsun teknik anlamda onların katılımı da sivil toplum örgütlerinin katılımı kadar önemli. Gerçekten onlarla, sivil toplum örgütlerinin iletişimini geliştirmekte çok önemli onlar, işi bizden, merkezde olanlardan daha iyi bilen insanlardır ve burada ben önemli bir girdi aldım, DSI temsilcisi arkadaşımız dedi ki biz suyu topladık yani depolama itibarı ile suyun % 70'ni topladık. Demek ki bu sulamaların, ben teknik olarak bilmiyorum ama yarı yarıya desek, birinde % 10'da isek öbüründe % 70 isek paçalda ne eder % 40'dayız demektir. Yani biz oraya önemli kaynak aktardığımızda gelir artışlarımız yüksek olacaktır. Bu yüksek gelir artışlarının dönüşleri de tabi yüksek olacak. Bunun finansmanı nasıl olacak, yeniden keşfetmemize gerek yok. Merkezi bir Hükümetimiz var, bütçesi ve bu bütçeden tahsisler var ve bunu yaptırma biçimi var. Kime yaptırıyor Köy Hizmetlerine yaptırıyor, Karayollarına yaptırıyor, DSI'ye yaptırıyor. Tarımsal eğitim hizmetlerini Tarım Bakanlığı yapıyor, bunun icracı kuruluşları var, sorumluları var, kanunlarla bunlar tanımlanmış. Ondan sonra diğer mahalli idareler ve onların rolleri var, o rollerin yeniden tanımlanması söz konusu ve bunlar da yapılabilir ve bunlar kamunun yapacağı işleri yapacaktır. Peki bunun dışında ne var, yani finansman kaynağı olarak diğer kay-

nak ise özel kesimin, özel kesime kim giriyor; Özel kesime Sanayi Ticaret Odaları giriyor onların üyeleri giriyor, çiftçiler giriyor, küçük esnaf giriyor bunlar da kendi çapına göre belli tasarruf elde edip gelirini artırmaya çalışıyor. Bu dinamik bir süreç ve bu dinamik süreç içerisinde umutsuz olmak için hiçbir neden yok aslında yani diğer bir hususta eğer yaptığımız faaliyet çekiciyse, iktisadi olarak çekici ise, o zaman yabancı sermayenin de çekilmesi söz konusu olabilir. Örneğin serbest bölgelerde olabilir, organize sanayi bölgelerinde olabilir, tarım alanında olabilir onun için bu dinamik kendi içerisinde kendi finansmanını yaratacak güçtedir. İşlerin yapılması için olağanüstü keşiflere gerek yoktur. Fakat bu salonda herkesin hem fikir olduğu gibi insan kaynakları çok önemli, insan kaynaklarının yaşama standartları çok önemli, eğitim düzeyleri çok önemli, çünkü eğitilmiş insanın üretimi daha fazla olmakta, bunları bir araya getirdiğimiz zaman sanıyorum ki bu planı da yani 2010 değilse bile ondan sonra bir ivme alacak, bir moment alacak ve bu iş gerçekleşek diye düşünüyorum. Ayrıca ben kişisel olarak da bölge insanının bireysel niteliklerinin yüksekliğine de inanıyorum. Teşekkür ediyorum.

Dr. Yavuz EGE- Teşekkür ederiz, buyurun hocam.

Burhan SÜMER- (GÜNSİAD-Diyarbakır)

Teşekkür ederim Sayın Başkanım. Ben GAP toplantılarına 1988'den beri katılıyorum birçok arkadaşımız bilir. O zamanlar DPT'da bir odaydı GAP kuruluşu, toplantılarımızı DPT Konferans salonunda yapardık, dönemin bakanı Sayın Kamran İnan her toplantıya katılırdı. Valiler, Belediye Başkanları ve GAP Bölgesindeki Kamu Kuruluşları sorunlarını dile getirirler ve Sayın Kamran İnan bunları yanındaki sekreteri ile not eder ve öbür toplantıda da bu sorunların ekserisine çözüm bulunurdu, bir öneri olarak bundan sonraki toplantılarda GAP'tan sorumlu sayın Devlet Bakanımızın da katılmasını öngörüyorum. Eğer toplantılara katılırsa bir çok sorunun daha çabuk çözülebileceği kanaatindeyim. Teşekkür ederim.

Dr. Yavuz EGE- Teşekkür ederiz hocam, Yusuf Bey sözü almak istiyor Yusuf Bey'e verelim.

Yusuf YILDIZ- (Mardin Serbest Bölge Müdürü)

İktisadi Planlama grup başkanının da ifade ettiği gibi yabancı sermaye üzerinde biraz durmak istiyorum. Şimdi Sekizinci Kalkınma Planı'nda da tam onu göremedim. Malumunuz Güneydoğu'da bazı hadiseler oldu, ben uygulayıcı olarak devletin, GAP Bölgesi'ndeki yabancı sermayeye yaklaşımı nedir? bakış açısı nedir? Öğrenmek istiyorum. Bu konunun mutlaka netlik kazanması gerekir, belki bugünden yarına bu netlik kazanılamaz. Bu olayda siyasi boyutları içeren işbirliği yapmak isteyen bazı girişimciler bazı teşebbüsler görüyoruz. İsrailli yatırımcılarla olsun, başka kesimlerle olsun. Burada konu siyasi gibi görünebilir ama hakikaten net bir politika görüyoruz. Serbest bölge yabancı sermayeyi çekmenin bir aracıdır, bizlerde veya diğer illerimizde yabancı sermaye ile iş yapmak isteyen pek çok kesimin olduğunu görüyorum en azından böyle bir niyet var fakat yabancı sermayenin bölgeye yaklaşımı konusunda bazı çekinceler mevcut. Bu husus eğer plana geçecekse şunu tekrar vurgulamak istiyorum neticede ekonomi bir bütün-

dür ve sermayenin de ayrımının yapılmaması gerekir. Zaten bölgedeki öz kaynaklar yetersiz. Bu konuda burada potansiyel teşkil eden kesimin yaklaşımları görmesi durumunda, ona göre bir tavır içerisinde gireceklerini sanıyorum. Belirsizlik yüzünden çekinceler var onları hissediyorum, görüyorum bunun netliğe kavuşturulması gerekir. Örneğin buradan gitmiş Avrupa'da bulunan pek çok kitlenin de finans göndererek buradaki bazı projelere desteklerinin olabileceğini biliyoruz. Tüm bunlar için bazı konuların netleştirilmesinde yarar görüyorum.

Teşekkür ederim.

Dr. Yavuz EGE-Teşekkür ederiz, Vedat Özbilen arkadaşımızın bazı açıklamaları olacak sonra toplantıyı bitireceğiz.

Vedat ÖZBİLEN- (Proje Koordinatörü)

Teşekkür ediyorum Sayın Başkan, öncelikle bu salonu bize tahsis ettiği için Ticaret ve Sanayi Odalarına teşekkür ediyorum,. Sabahtan beri burada toplanmış ve konuları tartışıyoruz, GAP İdaresi olarak bizim yaklaşımımız bu planı katılımcı yapabilmektir.

Burada bana göre önemli iki önemli noktayı dile getirdiniz. Bu hedeflerin, amaçların yönetimi nasıl olacak? Bunu özellikle bu taslağın içerisinde koymadık çünkü bu yönetimin oluşması için amaç, hedef ve politikaların belirginleşmesi gerekirdi, bunu plan netleştirdiğinde düşünmeye başlayacağız. Ama baştan da söylediğim gibi biz bunu da katılımcı yapacağız şu anda 21 işi delege ediyoruz. Bölgedeki sivil toplum örgütlerine, üniversitelere, kamu kurum ve kuruluşlarına çeşitli sektörlerden işler veriyoruz, bunlar çalışmalarını yapıp plan sürecinde kullanılması için plan ekibine verecekler.

Bu konulardan biri de "izleme değerlendirme sisteminin kurulması"dır, bunu da bir sivil toplum örgütü ile yapacağız.

Dolayısı ile vizyon dokümanı, bölgede 27-28-29 Eylül 2000 tarihlerinde illerde yapacağımız toplantılardan gelecek son girdilerle nihai yapısını bulacak. Tartışma konusu daha sonra da planın yönetimi olacak. Bu yönetim GAP İdaresi'nde mi olur, GAP dışında başka birim mi olur, Devlet Planlama Teşkilatı'nda mı olur bunlar görüşülecek. Diğer ikinci husus bu katılımcılığın nasıl sağlanacağı konusu. Sizlerden de katkının alınması yönünde delege ettiğimiz işlerin içinde bu da var. Bunun tabana inmesi nasıl sağlanacak. İşte TESK'den Adil Bey'in de talep ettiği gibi tabanın sesini duyma ve yansıtma temel yaklaşımımız ve temel hedeflerimizden birisidir. Bunun için, bizim şemalarımızda görünmeyen bir grup daha var iletişim grubu.. Bu grup teknik ekibin dışında, uzman bir grup tarafından yapılmakta. Proje ekibinin yaptığı çalışmaları, bizim dışımızda tabana nasıl indirebiliriz, oradan da eleştiriler görüşler nasıl yansıtılır bir uzmanlar grubu araştırıp bize yansıtacak. Ben toplantının çok verimli geçtiğine inanıyorum. Bu eleştiriler, görüşler değerlendirilecek hatta bu ayın sonunda yapacağımız toplantılarla illerde daha da şekillenecek ben GAP İdaresi adına hepinize teşekkür etmek istiyorum.

Dr. Yavuz EGE- (Proje Yöneticisi)

Teşekkür ederim Vedat Bey. Toplantımızın sonuna geldik. Son derece yararlı bir toplantı oldu, bunun için katılımcılara teşekkür ediyorum. Değerli katkılarından istifade ettik. Vedat Bey'in de ifade ettiği gibi sürecin bir parçası olarak önümüzdeki hafta dokuz ilde, daha genel, daha geniş katılımlı toplantılar yapılacak ve orada da bu belge tartışılacak. Bu, bir ön toplantı idi. Daha seçilmiş, küçük bir grupla, teknik ağırlıklı, uzmanlık vasıfları ağırlıklı bir grupla tartışmak istedik. Sonraki toplantılar daha geniş kapsamlı, daha geniş katılımlı olacak. Planlama süreci önümüzdeki hafta yapılacak olan toplantılarla da bitmiyor. Plan dokümanı ile ilgili gelişmeler kaydedildikçe her aşamada yapılacak. Bu toplantılar sadece bölge illerinde değil, çeşitli uzmanlık dallarından kişilerle, akademisyenlerle, diğer uzmanlarla da çeşitli platformlarda ilgili çalışmalar ve tartışmalar yapılıyor. Bu planın her aşamasında, çok geniş bir katılım sağlanmaya çalışılıyor. Bizim planlama çalışmalarımızı, diğerlerinden en fazla ayırt edici özellik sanıyorum budur.

Bu ölçüde katılımcı, bu ölçüde demokratik bir planlama sürecinin daha önce yaşandığını zannetmiyorum. Böyle katılımcı bir planlama sürecinin izlenmesinin daha sağlıklı olduğu açık. Arkadaşlar da ifade ettiler, yapılan bir planda öncelikle gerçek ihtiyaçların yansımaları ve o ihtiyaçlara çözümler getirilmesi önemlidir bunu da en doğru biçimde, plandan etkilenecek olanlar, etkilenecek gruplar söyleyebilir. Geriye kalan kısım, alınan bu görüşlerin, bu girdilerin etrafında oluşturulacak olan teknik bir çalışmadır. Bu planlana esas olan, sizlerden alınan, diğer platformlarda bulunan diğer katılımcılardan alınan görüşler ve katkılardır. Ben sözü daha fazla uzatmak istemiyorum hepinize değerli katkılarınızdan dolayı çok teşekkür ediyorum

Özellikle de bugün ev sahipliği yapan Diyarbakır Sanayi ve Ticaret Odamızın değerli yöneticilerine teşekkürlerimi sunmak istiyorum.

Katıldığınız için çok teşekkürler.

DIYARBAKIR KATILIMCI LİSTESİ

ADI SOYADI	KURUM	TEL
Abid KILIÇ	DESOB	
Burhan SÜMER	D.BAKIR. GÜNSIAD	
Deniz ŞENSOY	GAP-GİDEM BÖLGE KOORDİNATÖRÜ	
Dr.Remzi TANRIVERDİ	TESK-DIYARBAKIR	
Fatih ÖĞÜTEN	MARDİN TARIM İL ŞUBE MD.	
İskan TEGIN	ZİRAAT MÜHENDİLERİ ODASI	
Kutbettin ARZU	D.T.S.O. BAŞKANI	
Lezgin YALÇIN	D.BAKIR. TİCARET SANAYİ ODASI DANIŞMAN	
M.Mehdi YAVUZ	KÖY HİZMETLERİ BÖLGE MD. YRD.	
M.Sıtkı ERBATUR	DSİ X.BÖLGE MD. YRD.	
Mahmut ARSLAN	ADİYAMAN Turizm Danışma Müd.	
Mehmet ÖZDEMİR	MARDİN TARIM İL MD. MÜHENDİS	
Murat CANDEMİR	Ş.URFA GAP-GİDEM	
Murat ENSARI	MARDİN ORGANİZE SANAYİ BÖLGE MD.	
Nevin SOYUKAYA	ÇEKÖL VAKFI DIYARBAKIR	
Öğretim Görevlisi Muhittin TUTKUN	DİCLE ÜNİVERSİTESİ Zir.Fakültesi	
Prof.Dr. Durmuş Ali ATALAY	DİCLE ÜNİVERSİTESİ Zir.Fak.DEKAN	
Şehmus DİKEN	D.BAKIR. BÜYÜKŞEHİR BEL. BŞK.DANIŞMANI	
Şükran ÖZTÜRK	BATMAN ÇATOM	
Tahir DADAK	T.K.V BÖLGE MÜDÜRÜ	
Vahap SUBAŞI	Ş.URFA GAP-GİDEM	
Yusuf YILDIZ	MARDİN SERBEST BÖLGE MD.	

T.C.
BAŞBAKANLIK
GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI

ADRES : Willy Brandt Sokak, No: 5 06680 Çankaya - ANKARA - Tel: (0.312) 442 23 24 Fax: (0.312) 440 13 84
BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ : Şanlıurfa Tüneli Çıkış Ağızı, P.K. 155 ŞANLIURFA - Tel: (0.414) 314 17 50 Fax: (0.414) 313 50 73
E-mail: gap-x@gap.gov.tr internet: www.gap.gov.tr

GAP BÖLGE KALKINMA PLANI
PROJE EKİBİ
Cinnah Cad. No. 96/9
06550 Çankaya/ANKARA
Tel : (0.312) 440 52 10 • Fax : (0.312) 440 52 76
Internet : www.gapplan.org
e-mail : ozbilen@gap.gov.tr.